

1982/83:54

Fredagen den 17 december

Kl. 09.00

1 § Val av valprövningsnämnd

Företogs val av ordförande, ersättare för ordföranden, sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden.

Anf. 1 TALMANNEN:

Valberedningen har berett de på föredragningslistan upptagna valen. Den har därvid enhälligt beslutat om gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden. Även i övrigt föreligger enhälliga förslag. Förslagen framgår av en i kammaren utdelad promemoria.

Kammaren utsåg – för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum – till

ordförande

justitierådet Bengt Hult

ersättare för ordföranden

regeringsrådet Stig Nordlund

De avlämnade gemensamma listorna för val av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. listor, utsetts för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum till

ledamöter i valprövningsnämnden

riksdagsledamoten Wivi-Anne Cederqvist (s)
hovrättspresidenten Håkan Winberg
ombudsmannen Rune Hammarbäck
riksdagsledamoten Bertil Fiskesjö (c)

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Fyllnadsval till
utskott*

*Ny departements-
förordning*

riksdagsledamoten Kurt Ove Johansson (s)

riksdagsledamoten Lennart Blom (m)

suppleanter i valprövningsnämnden

riksdagsledamoten Yngve Nyquist (s)

riksdagsledamoten Birger Hagård (m)

riksdagsledamoten Kerstin Nilsson (s)

riksdagsledamoten Bengt Kindbom (c)

organisationssekreteraren Lars Pettersson

riksdagsledamoten Per-Richard Molén (m)

2 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i utrikesutskottet och en suppleant i jordbruksutskottet.

Anf. 2 TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit Gunnar Ström till suppleant i utrikesutskottet och Bertil Jonasson till suppleant i jordbruksutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i utrikesutskottet

Gunnar Ström (s)

suppleant i jordbruksutskottet

Bertil Jonasson (c)

3 § Justerades protokollen för den 9 innevarande månad.

4 § Ny departementsförordning

Från statsministern hade inkommit följande skrivelse:

Till riksdagen

Regeringen har i dag beslutat en ny departementsförordning som träder i kraft den 1 januari 1983. Denna innebär bl. a. att de nuvarande ekonomi-, budget-, handels- och kommundepartementen upphör vid utgången av år 1982 och att ett finansdepartement och ett civildepartement inrättas fr. o. m. den 1 januari 1983.

Till följd av regeringens nyss nämnda beslut kommer uppdraget för statsrådet Kjell-Olof Feldt att vara chef för ekonomi- och budgetdepartementen att upphöra vid utgången av år 1982 liksom uppdraget för statsrådet

Lennart Bodström att vara chef för handelsdepartementet och uppdraget för statsrådet Bo Holmberg att vara chef för kommundepartementet.

Jag har denna dag med verkan fr. o. m. den 1 januari 1983 förordnat Kjell-Olof Feldt att vara chef för finansdepartementet och Bo Holmberg att vara chef för civildepartementet.

Stockholm den 16 december 1982

Olof Palme

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Skrivelsen lades till handlingarna.

5 § Särskilda sysselsättningsåtgärder m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:13 om särskilda sysselsättningsåtgärder m. m. (prop. 1982/83:25 och 1982/83:50 delvis).

Anf. 3 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Läget på arbetsmarknaden är fortfarande mörkt, men vi har fått ny fart på de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Arbetsmarknadsstyrelsen har på tre månader lyckats öka antalet beredskapsarbetande med 45 000. Det är ett bra bevis på den flexibilitet som präglar det praktiska genomförandet av arbetsmarknadspolitiken i det här landet. Det är ett bra bevis på den goda beredskap som finns i alla kommuner, i de fackliga organisationerna och i näringslivet. Det visar god beredskap och god vilja att ställa upp för att gemensamt försöka lösa de problem som vi har.

Särskilt kan man glädja sig åt att insatserna har fått en prägel som har gynnat framför allt de unga arbetslösa. Av de ungefär 58 000 personer i beredskapsarbete som man hade enligt den senaste räkningen var inte mindre än 40 000 ungdomar. Men vi kan naturligtvis fortfarande göra ytterligare insatser. Inom ramen för det sysselsättningspaket som regeringen har lagt fram finns det förutsättningar för att ytterligare öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Jag hoppas för min del att vi, inte minst när det gäller ungdomarna, skall kunna få ett större genombrott för insatserna inom det enskilda näringslivet. Jag har därför haft överläggningar även med parterna på det området.

Antalet personer som sysselsätts i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har emellertid ökat mer än vad den öppna arbetslösheten har minskat, och det är ett mycket oroande tecken. Det är djupt otillfredsställande, men det är ett resultat av problem i omvärlden och av den tidigare förda ekonomiska politiken här hemma. Det tar tid för oss att vända den ekonomiska utvecklingen.

På många håll i världen förekommer det en inställning till arbetslösheten som jag anser vara djupt oroande. Arbetslösheten anses på många håll som ett nödvändigt ont för att få fart på ekonomin. Man kan säga att den idén redan är införlivad i den ekonomiska politiken i Margaret Thatchers Storbritannien. Men det finns sådana tankar även i Sverige.

Sysselsättningen har i många länder blivit ett andrahandsmål för den

ekonomiska politiken. I USA betraktas 5–6 % arbetslöshet på många håll närmast som oundviklig. Fem sex miljoner arbetslösa människor anses av en del som en naturlig sak, någonting som man egentligen kan kalla för full sysselsättning. I Storbritannien riskerar arbetslösheten att snart komma upp i 15 %. Var tredje arbetslös där har gått utan arbete i mer än ett år. Siffror för Belgien, Frankrike och många andra länder går i samma riktning.

Vi kan inte acceptera en politik som leder till en sådan utveckling här hemma också. Jag menar att det för ett modernt välfärdssamhälle är en passiv och primitiv metod när det gäller att försöka bedriva stabiliseringspolitik. Full sysselsättning är samhällets kanske allra viktigaste uppgift. Kompromissar vi om den undermineras så mycket av välfärdssystemet i övrigt. Det har varit så tidigare i historien, inte minst efter andra världskriget, att man på sina håll ansåg att en arbetslöshet på 4–5 % egentligen var att betrakta som full sysselsättning. Vi visade i de nordiska länderna att det gick att pressa ned arbetslösheten långt därunder.

Vi får inte acceptera en smygande tillvänjning vid allt högre arbetslöshet. Vi måste också slå tillbaka mot förenklat tal. Vi har ju en bra arbetsmarknadspolitik som tar hand om de arbetslösa, kan det heta, och samtidigt låter det som om det handlade om terapi.

Ibland får man intrycket att vissa debattörer anser att arbetsmarknadspolitik bara är ett sätt att kamouflera arbetslöshet med. De har inte förstått att det är just genom arbetsmarknadspolitiska insatser som vi förhindrar att människor i kristid förlorar kontakten med arbetslivet. De kritiska personerna hävdar ibland att strukturomvandlingen går för långsamt. Det är ett delvis ganska inkonsekvent resonemang. Genom exempelvis arbetsmarknadsutbildningen tillförs ju inte bara den enskilde utan även hela samhället och näringslivet vinster. Valet för den enskilde står inte bara mellan arbetslöshet och utbildning just nu, frågan gäller också att på lång sikt få en meningsfull och trygg anställning till gagn för produktivitet och sysselsättning i samhället som helhet.

Det finns också vanföreställningar om att de arbetslösa på något sätt utgör en grupp för sig, som om det i stort sett var samma personer som månad efter månad är arbetslösa, eller att de vandrar runt mellan olika åtgärder – vandrar från beredskapsarbete till beredskapsarbete, från utbildning till utbildning i en trollicirkel som snarast leder bort från arbetsmarknaden. Men den bilden är inte korrekt.

Under förra budgetåret fanns det inte mindre än 710 000 människor som någon gång var inskrivna som arbetssökande vid arbetsförmedlingen. Mer än var tionde av dem var arbetshandikappad. Nästan var tionde var invandrare eller hade utländskt medborgarskap, rättare sagt. Omkring 250 000 personer placerades det budgetåret i någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Bara en mycket begränsad del av dem, 6 %, främst arbetshandikappade, hade varit placerade i mer än en åtgärd under den perioden. Det visar att den s. k. rundgången, gången från beredskapsarbete till beredskapsarbete, från kurs till kurs, är mycket begränsad.

Förra året anmäldes mer än en halv miljon lediga platser till förmedlingen.

Varsel lämnades för 125 000 personer. 380 000 människor fick KAS eller ersättning från arbetslöshetskassa.

Det här blev många siffror. Jag brukar i vanliga fall inte rada upp siffror på det sättet, men ibland känns det angeläget att litet utförligare demonstrera hur stort trycket på arbetsförmedlingen är och hur stort behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser kan vara. Jag tycker att det är ett svar till dem som hävdar att det vore mycket bättre att använda AMS-pengarna för att inrätta fasta jobb.

Att binda dessa medel i fasta jobb löser inte problemen för det stora flödet av människor som finns på arbetsmarknaden. Även i högkonjunkturer måste arbetsmarknadspolitiken till för att anpassningen mellan sökande och arbeten skall fungera.

Genom en flexibel arbetsmarknadspolitik av det slag som vi har i det här landet och som vi är ganska ensamma om i världen kan alltså hundratusentals människor varje år få hjälp vid sökandet efter arbete. Många gånger går det ganska snabbt. Andra gånger behöver den arbetssökande förbättra sin utbildning eller få ett beredskapsarbete i avvaktan på att andra arbeten kommer till. För en handikappad krävs kanske särskilda rehabiliterande insatser eller ett skyddat arbete inom Samhällsföretag.

Dessa åtgärder öppnar vägen till fasta arbeten. Två av tre som genomgått arbetsmarknadsutbildning har enligt den senaste tillgängliga statistiken arbete efter sex månader. Var tredje ungdom som gått i beredskapsarbete får fast arbete omedelbart efteråt. För enskilda beredskapsarbeten gäller att två tredjedelar omedelbart efter beredskapsarbetet får stanna kvar på arbetsplatsen i fast arbete. Dessa siffror är inte helt nya. Det är ju alltid så att uppföljningar släpar efter i tiden. Av de erfarenheter och kunskaper som vi har om enstaka uppföljningar vet vi att det finns en nedgång i siffrorna över hur många som har fått fasta jobb efter genomgången arbetsmarknadsutbildning eller efter beredskapsarbete. Men den nedgången är inte alls så stor som man skulle kunna befara till följd av de dåliga tiderna. Vi har alltså fortfarande, såvitt man kan bedöma, ett mycket gott resultat av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna också i den meningen att de leder till fast anställning.

Ur kameral synvinkel är arbetsmarknadspolitiken dyr, mycket dyr. Men kontantstödslinjen är inget alternativ till aktiva åtgärder. Det är heller inget billigt alternativ – det lär oss erfarenheterna både här hemma och i många andra länder, t. ex. Storbritannien.

De sysselsättningspolitiska ambitioner som vi har i den nya regeringen kan förverkligas bara om arbetsmarknadspolitiken tillförs ökade resurser. Det är grundtanken bakom den proposition och det betänkande från utskottsmajoriteten som ligger på riksdagens bord.

Men dessa resurser tär egentligen inte på vårt välstånd utan är i sig själva välståndsskapande. Utbildningen främjar för den enskilde välbefinnandet, självrespekten och självkänslan, men dessutom främjar den ofta struktur-omvandlingen. Sysselsättningssubventioner ger ett samhällsekonomiskt nettotillskott, det vet vi. Arbetet i anpassningsgrupperna blir produktiva

Freldagen den
17 december 1982

Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.

investeringar när det förebygger utslagning och förtidspension.

Ett beredskapsarbete i tjänste- eller vårdsektorn är för staten kostnads-
mässigt nästan jämförbart med kassaersättning. Förtidspension innebär
kostnader för statskassan som för en enda person efter ett antal år närmar sig
miljonbelopp. Vid sådana jämförelser framstår arbetsmarknadspolitiken
som en lysande affär. Men allt detta förutsätter att vi övergår från snävt
kamerala till samhällsekonomiska kalkyler.

I det kortsiktiga perspektivet finns inget alternativ till arbetsmarknadspoli-
tiken. Vägen till den fulla sysselsättningen går via en kombination av en
stram stabiliseringspolitik och en ambitiös selektiv arbetsmarknadspolitik.
Några snabba patentröslningar på andra områden finns inte.

Därför, herr talman, har kammaren nu ett stort ansvar. Säger man nej till
de ökade resurserna för arbetsmarknadspolitiken, så säger man i det läge
som vi har också ja till en ökad öppen arbetslöshet.

Anf. 4 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! När det gäller vår arbetslöshet och våra problem med denna,
måste det till dels kortsiktiga, dels långsiktiga åtgärder. Det är ofantligt
viktigt att vi framför allt satsar på de långsiktiga åtgärderna, så att vi t. ex. får
tillbaka de sysselsättningstillfällena inom svensk industri som har gått
förlorade. Över huvud taget måste det föras en ekonomisk politik som
stimulerar det enskilda näringslivet att öka sitt kapacitetsutnyttjande från 50,
60 eller 70 % till 80, 90 eller 100 %, och naturligtvis att expandera
däröver.

Ju fler maskiner som är i gång i små och stora företag, desto fler
arbetstillfällen. Ju mer ett företag kan sälja inom och utom landet, desto fler
arbetstillfällen – desto fler människor får jobb.

Nyckeln till att fler människor får arbete är en sådan utveckling som
innebär att företagen går med vinst. Det är tillfredsställande, herr talman, att
ordet och begreppet vinst har återtagit sin självklara plats i den ekonomisk-
politiska debatten. Det är också tillfredsställande att debattörer i så gott som
alla läger i dag börjar inse sambandet mellan vinst, god lönsamhet, och
sysselsättning.

Jag vill bara understryka i det här sammanhanget att vi behöver många år
av god lönsamhet, många år av goda vinster. Och det krävs inte bara vanliga
vinster så där rent allmänt. Det krävs rejäla vinster för att svensk
företagsamhet skall få motståndskraft, konkurrenskraft och stärkt soliditet.
Däri genom skapas nämligen inte bara arbetstillfällen – däri genom skapas
varaktiga arbetstillfällen, varaktiga jobb. Och däri genom får vi tillbaka den
anställningstrygghet som varje löntagare sätter främst, ja, t. o. m. före
lönenivån.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 13 belyses det allvarliga arbets-
marknadsläget, och arbetsmarknadsministern har kompletterat bilden. De
höga arbetslöshetssiffrorna inger oro. Vi moderater har i vår partimotion
pekat på detta, och vi har också pekat på huvudförklaringen till den totala
arbetslösheten.

På s. 21 i utskottets betänkande finns det ett diagram. Där kan man se att antalet vuxna arbetslösa mellan 25 och 64 år har legat på samma arbetslöshetsnivå, omkring 2 %, sedan 1970-talets början. Ungdomsarbetslösheten – det gäller då ungdomar mellan 16 och 24 år – visar däremot en oroande men jämn ökningstakt under samma period och har nu nått upp till en nivå av omkring 7 %.

Utvecklingen när det gäller främst den ökade ungdomsarbetslösheten kräver enligt vår mening kraftfulla, koncentrerade insatser. Att bli arbetslös måste upplevas som en av de mest fruktansvärda händelser som kan inträffa i en människas liv. Att som ung människa på tröskeln till vuxenlivet bli nekad arbete, att inte vara efterfrågad, att inte behövas trots en mer eller mindre gedigen och omfattande yrkesutbildning, måste vara en skakande upplevelse. Då måste tillvaron kännas oerhört meningslös. Man kan förstå att det efter en sådan början på vuxenlivet kan gå snett för många ungdomar.

Vi moderater har lagt fram förslag till koncentrerade insatser för att minska ungdomsarbetslösheten och därmed den totala arbetslösheten. Jag vill påminna kammarens ledamöter om att vi redan i våras tog ett samlat och okonventionellt grepp om ungdomsarbetslöshetsfrågan. Det gjorde vi tillsammans med de två andra borgerliga partierna. Redan då framhöll vi hur viktigt det är att alla goda krafter tas till vara och samordnas. Vi förutsatte att den dåvarande regeringen skulle pröva alla upptänkliga idéer och uppdrag.

Eftersom arbetslösheten är så stor och vi hittills huvudsakligen har följt gamla hjulspår, måste vi öppna dörrarna till litet fantasi och flexibilitet. Det har exempelvis varit, och är fortfarande, svårt att förstå den stelbenta inställningen till kravet på kollektivavtal. Det skall finnas ca 75 000 småföretag i Sverige som har kollektivavtal. Kanske hälften av dessa, eller fler, skulle kunna anställa ungdomar som är arbetslösa eller erbjuda s. k. ungdomsplatser eller praktikplatser. Vad händer? Jo, de fackliga organisationerna säger nej. Det är viktigare att ett litet familjeföretag har kollektivavtal än att en ung flicka eller pojke får arbete.

Jag kan inte tänka mig att medlemmarna i fackförbundet, vanliga förnuftiga löntagare, i ett arbetsliv i kris har samma byråkratiska inställning. Nej, det är tyvärr ombudsmannen som alltmer har fjärmat sig från verkligheten och den praktiska vardagen.

Detta och många andra exempel visar att det, för att vi gemensamt skall kunna ta till vara möjligheterna för den unga generationen att få arbete, krävs att parterna på arbetsmarknaden ställer upp och tar sitt ansvar. Det gäller inte minst en annan fråga, som jag också har pekat på, nämligen lönebildningen när det gäller våra ungdomar.

I vår partimotion och i vår reservation i utskottsbetänkandet har vi pekat på en mängd olika idéer och åtgärder som bör prövas.

Låt mig få peka på en annan okonventionell metod. Sedan flera år tillbaka har då och då frågan om något slags arbetsfördelning aktualiserats av enstaka debattörer. Men så gott som varje gång har debatten avstannat, bl. a. av det skälet att någon representant för de fackliga organisationerna haft en

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

stelbent uppfattning. Hon eller han har menat: Visst kan man tänka sig en arbetsdelning genom exempelvis en liten minskning av veckoarbetstiden med någon timme eller kanske bara en halv timme – men utan minskning av lönen.

Frågan om arbetsdelning har under den senaste tiden fått ny aktualitet, bl. a. ute i Europa, där arbetslöshetsproblemen är ofantligt mycket större än här. I flera europeiska socialdemokratiska partier ser man mindre traditionellt på den här frågan. Här hemma har t. o. m. Rudolf Meidner nu börjat ändra sin inställning. Men hur länge skall det dröja innan vi får de svenska fackliga organisationerna att inse att även den här heliga kon kanske måste avlivas?

Visst är jag medveten om att de praktiska svårigheterna är många. Men låt oss sätta oss ner kring ett runt bord och pröva olika lösningar – positivt, konstruktivt och okonventionellt. Låt oss göra detta för de arbetslösa ungdomarna. Eller sträcker sig inte solidariteten så långt?

Försök tänka i andra banor än att höja skatten när något i samhället skall lösas! Alla dessa miljarder till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som ständigt är AMS enda lösning, kommer också på den enskilde skattebetalarens skattsedel. Hur länge skall vi fortsätta på det sättet? Kan arbetsmarknadsministern och det socialdemokratiska partiet bara säga ja till arbetsmarknadsverkets miljardrullning? Skall det byråkratiska arbetsmarknadsverket – en jättekoloss i samhällsapparaten – bara få växa? Hur länge skall detta pågå? Hur länge räcker miljarderna? Hur länge kan vi fortsätta låna pengar utomlands till detta?

Är den enda saliggörande metoden att kommunerna höjer skatten för att få pengar till beredskapsarbeten? Tänk om parterna i kommunen, både på den enskilda och inom den offentliga sektorn, satte sig ner i en diskussion med olika myndigheter i kommunen, med skolan och arbetsförmedlingen. Tänk om varje löntagare minskade veckoarbetstiden med exempelvis en halv eller en hel timme och fick motsvarande lönesänkning. Ca 4 000 löntagare skulle med andra ord bidra med 4 000 timmar. Det skulle ge hundra arbetslösa arbete i den kommunen.

Bestämde man sig för en mindre veckoarbetstid för exempelvis de arbetslösa ungdomarna skulle desto fler komma in på arbetsmarknaden. Ungdomar med kortare arbetsvecka kunde få komplettering genom utbildning.

Självfallet kan flera av kollegerna här i kammaren rada upp en mängd praktiska svårigheter och problem – jag är mycket medveten om det. Arbetsmarknaden är så olika i olika delar av landet, så olika i olika kommuner. I vissa företag är det svårt att genomföra detta, i andra är det lättare.

Men jag upprepar bara: Det finns andra metoder än att höja skatterna. Och dessutom vill jag återigen understryka att det gäller vår unga generation. Att låta 50 000 ungdomar gå arbetslösa, att låta dem utsättas för alla de risker som sysslöshet och en meningslös tillvaro innebär borde få oss att inte bara tänka till litet extra – vi måste faktiskt tänka litet nytt.

Är arbetsmarknadsministern beredd att ta initiativ till en snabbutredning kring en lösning av det här slaget?

Jag har uppehållit mig en lång stund vid den här frågan. Det innebär inte att jag är anhängare av den, men jag kan tänka mig att vi diskuterar den, precis som vi diskuterar andra okonventionella idéer och uppslag. Det karakteristiska och viktiga är att alla goda krafter i samhället måste medverka, inte bara på papperet, inte bara genom uttalanden, utan mera handgripligt och praktiskt. Det gäller inte minst parterna på arbetsmarknaden.

Är arbetsmarknadsministern beredd att ta ett sådant okonventionellt initiativ?

Till sist vill jag ställa en fråga som ansluter till det jag sade i inledningen om den oro jag känner för den ekonomiska politik som nu förs. Bengt Wittbom, min partivän och kollega, har flera gånger frågat: Hur stor arbetslöshet är arbetsmarknadsministern beredd att acceptera 1983, 1984, 1985? Vilken arbetslöshet innebär det att vi höjer arbetsgivaravgifterna? – Om arbetsmarknadsministern inte är här och kan svara, kanske de övriga socialdemokraterna kan göra det. – Vilken arbetslöshet innebär det att vi ökar momsen, minskar köpkraften, tar ett strupgrepp på hemmamarknaden och detaljhandeln? Med andra ord: Vilken arbetslöshet är arbetsmarknadsministern och ni socialdemokrater beredda att acceptera?

Jag ber att få yrka bifall till de moderata reservationerna i betänkandet.

Anf. 5 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! När riksdagen i dag har att ta ställning till regeringens förslag om sysselsättningsfrämjande åtgärder finns det anledning att notera det breda parlamentariska stöd som finns för huvudinriktningen i förslagen. Från centerns sida har vi sett det som angeläget att i det korta perspektivet ställa ytterligare medel till förfogande för arbetsmarknadspolitiska insatser för att därmed minska arbetslösheten.

Den internationella arbetslösheten fortsätter att växa. Enligt OECD:s beräkningar behövs det under de närmaste åren en 3-procentig årlig tillväxt för att förhindra en ökning av arbetslösheten. Det finns i dag inga som helst tecken på att vi får en sådan tillväxt.

Den inriktning som socialdemokraterna har i fråga om den ekonomiska politiken innebär en kraftig minskning av den inhemska efterfrågan. Om den svenska arbetslösheten inte skall förvärras, krävs att denna minskning kan vägas upp av större internationell efterfrågan på svenska produkter och ökade inhemska investeringar, som medför ökad effektivitet och resurshushållning. Det är synnerligen osäkert om det kravet kan tillgodoses. Vad effekterna av den genomförda devalveringen kommer att innebära ur sysselsättningssynpunkt är också osäkert. Som en konsekvens av detta är det enligt centerns mening nödvändigt att ytterligare öka den arbetsmarknadspolitiska beredskapen.

Under våren och sommaren vidtog regeringen Fälldin en rad åtgärder för

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna under hösten och vintern. Sålunda gjordes utfästelser om att antalet beredskapsarbeten under andra halvåret 1982 fick uppgå till en nivå som låg 40 % över den som uppnåddes under motsvarande period 1981 och att ytterligare medel skulle ställas till förfogande för att klara vintern och våren 1983. Hade inte dessa åtgärder vidtagits, skulle antalet arbetslösa ha ökat kraftigt fr. o. m. januari månad 1983. Det hade blivit verklighet, om moderata samlingspartiet hade fått sin vilja igenom. Tack vare regeringen Fälldins åtgärder har antalet arbetslösa kunnat minska under de senaste månaderna. Detta noterar jag med tillfredsställelse. Trots de bekymmer som förekommer på arbetsmarknaden finns det anledning att notera, att antalet sysselsatta vid den senaste mätningen var den högsta novembørsifra som har redovisats sedan början av 1970-talet. Antalet sysselsatta kvinnor har ökat sedan mitten av 1970-talet med omkring 250 000. Det vittnar om att den fördä politiken har skapat förutsättningar för en positiv sysselsättningsutveckling där arbetslösheten, i ett internationellt perspektiv, har kunnat hållas på en låg nivå. Därför är det oroande vad den socialdemokratiska politiken på sikt kommer att leda till. Vi har för centerns vidkommande redovisat vår uppfattning om hur den ekonomiska politiken bör inriktas, och detta framgick ju med önskad tydlighet bl. a. vid debatterna här i kammaren i går.

Moderata samlingspartiet har i stort sett sagt nej till alla sysselsättningsfrämjande åtgärder. Detta skulle otvetydigt leda till en kraftigt ökad arbetslöshet. På speciellt en punkt är jag förvånad över moderaternas ställningstagande, och det gäller ersättningen till dem som har anställda med lönebidrag. Dessa anställda tillhör de grupper som kanske har det allra besvärligast på arbetsmarknaden. En utebliven påspädning av medel skulle leda till att ett stort antal arbetshandikappade skulle drabbas, och dessutom skulle arbetsgivare gå miste om ersättning, eftersom densamma utbetalas i efterhand. T. ex. många idrottsföreningar skulle bli drabbade, eftersom de i sina kalkyler räknat in denna ersättning från staten. Det skulle också allvarligt rubba förtroendet för statsmakterna, att man inte håller givna löften. Det måste betecknas som ett avtalsbrott.

Intresset från arbetsgivare att anställa människor med lönebidrag skulle minska. I olika sammanhang har man från statsmakternas sida vädjat om nödvändigheten av att anställa arbetshandikappade. Enligt centerns uppfattning är det viktigt att denna form av anställning ytterligare utvidgas. Sker inte detta skulle många fler människor förtidspensioneras, eller också skulle det bli nödvändigt med en utbyggnad av Samhällsföretag. Från centerns sida ser vi det som mera positivt för den enskilde arbetshandikappade att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Det är något som vi ser som väldigt positivt.

I utskottets betänkande redogörs också för vilka åtgärder som vidtagits när det gäller ungdomarnas situation. Alla är eniga om nödvändigheten av att åtgärder vidtas, men insatserna för att nå resultat är varierande. Börje Hörnlund kommer senare här i debatten att redovisa centerns syn på dessa betydelsefulla frågor, och han kommer även att utveckla vårt förslag i

reservation 8 om en omfördelning av 100 milj. kr. som skulle överflyttas till länsstyrelsernas förfogande.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 8 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag skall direkt be att få bemöta de påståenden och de frågor som Arne Fransson har framställt under sitt inlägg.

Arne Fransson säger för det första litet mera generellt att vi säger nej till alla arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det gör vi inte alls, Arne Fransson. Vi säger nej till påspädningen just nu, och till det sätt på vilket man satsar på arbetsmarknadspolitiken. Jag har i mitt inlägg försökt visa att huvudförklaringen till den stora totala arbetslösheten är den mycket kraftigt ökade ungdomsarbetslösheten. Därför menar vi moderater att vi bör sätta in koncentrerade, kraftfulla insatser på att lösa ungdomsarbetslöshetsfrågorna – med vanliga metoder, men också, som jag försökte beskriva i mitt inledningsanförande, med nya mer okonventionella uppslag och idéer. Jag kan inte tänka mig att Arne Fransson skulle ha något emot detta och inte heller det sociala syfte som just en sådan politisk inriktning borde ha.

För det andra vill jag besvara frågan om de arbetshandikappade. Arne Fransson vet lika väl som jag att riksdagen har beslutat om att vi skall utreda frågan om de arbetshandikappades möjligheter till arbete på arbetsmarknaden antingen genom Samhällsföretag eller genom lönebidrag. Arne Fransson vet också att vi i många år har förordat att man i möjligaste mån skall utnyttja metoden med lönebidrag. Vi menar att det är riktigare att de arbetshandikappade – om de kan – befinner sig ute i produktionen än att de befinner sig i Samhällsföretag.

Samhällsföretag kan vara bra för många, men det behöver inte vara bra för alla. Vi menar att vi just nu bör kunna avvakta vilket resultat utredningen kommer till när det gäller hur man över huvud taget skall ställa sig till inriktningen vad avser de arbetshandikappades möjligheter att få arbete. F. ö. är det en mer budgettteknisk fråga.

Anf. 7 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har bara redogjort för de konsekvenser som skulle uppstå om moderata samlingspartiets politik på detta område i det korta perspektivet skulle förverkligas. När nu Alf Wennerfors är mycket positivt inställd till ett lönebidrag och tycker att det är en mycket bra form, är jag förvånad över att moderata samlingspartiet säger nej till denna. Om man i det korta perspektivet förlitar sig på att den utredning som nyss har börjat jobba skall åstadkomma resultat, har man nog väl stora förhoppningar på en statlig utrednings sätt att arbeta!

Konsekvenserna i det korta perspektivet – om man skulle säga nej till den ytterligare påspädningen av medel till lönebidrag – blir utan tvekan, Alf Wennerfors, att en mängd organisationer och andra inte får de medel de har rätt att få och som de har utgått från att de skulle få. Det var det jag ville

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

påpeka i mitt inledningsanförande.

När det sedan gäller ungdomsfrågorna tror jag att vi i mycket stor utsträckning är överens om på vilket sätt vi bör lösa dessa. Vi motsätter oss självfallet inte att man försöker finna nya idéer och föreslår nya åtgärder för att lösa problem med ungdomarna. Jag måste säga att det, som alltid när Alf Wennerfors är i talarstolen, finns mycket engagemang bakom hans anförande. Tyvärr kan man konstatera att engagemanget inte alltid följs upp med konkreta ställningstaganden från hans partis sida, och det är naturligtvis att beklaga.

Anf. 8 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Ni har valt metoden, Arne Fransson, att späda på, att gå på i de gamla hjulspåren. Det respekterar jag. Det kan vara en metod – en bra metod i vissa fall. Vi har också gjort det tidigare.

Men eftersom arbetslösheten bara ökar – vi kan se de ökande siffrorna framför oss vad gäller vuxna i allmänhet, vad gäller unga, kvinnor och arbetshandikappade – måste vi tänka i nya banor i alla olika avseenden. Och just när det gäller de arbetshandikappade har vi bestämt oss för att vi vill utreda hur möjligheter skall kunna skapas att bereda dem arbetstillfällen – på gamla sätt men även på nya sätt – och hur vi skall utveckla idéer och uppslag som kan komma fram. I avvaktan på detta behöver vi inte just nu prioritera på det sätt som ni har gjort. Det är vår uppfattning. Det är samtidigt en budgetteknisk fråga. Skulle det visa sig nödvändigt att återkomma med en ytterligare påspädning, har vi alla möjligheter att göra det.

Detta är vårt svar på Arne Franssons fråga.

Anf. 9 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors säger att det är viktigt att man kan tänka i nya banor. Det är naturligtvis helt riktigt. Det går ändå inte att komma ifrån den verklighet som man i det korta perspektivet befinner sig i.

Självfallet är det angeläget att på sikt finna nya former. Men jag vill än en gång slå fast att de ställningstaganden som moderata samlingspartiet gjort i sin partimotion och sina reservationer i det korta perspektivet utan tvivel leder till de resultat som jag redogjorde för i mitt inledningsanförande. Det är viktigt att slå fast detta. Att vi sedan på sikt skall lösa de här frågorna på annorlunda sätt än vad vi i dag gör är en annan sak. Det är ändå viktigt att vi gör klart för oss att om moderata samlingspartiets förslag skulle förverkligas, skulle det leda till att idrottsföreningar och andra ideella organisationer inte får den berättigade ersättning som statsmakterna har utlovat. Detta torde stå helt klart. Det är viktigt att klargöra detta här i kammaren i dag.

Talmannen anmälde att Alf Wennerfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 10 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Sysselsättningsfrågorna kom att få en mycket framskjuten plats i årets valrörelse. Det är naturligt. Man kan knappast tänka sig något som mer påtagligt griper in i människans vardag än just arbetet eller att ens insatser inte längre efterfrågas. Den oro som varje människa som drabbats eller hotas av arbetslöshet känner är mycket stor. Samma är självfallet förhållandet för de familjer vilkas ungdomar inte får fotfäste på arbetsmarknaden.

I år har arbetslösheten hittills i stort sett legat på samma höga nivå som i början av 1970-talet. En avgörande skillnad är dock att vi nu trots allt har en väsentligt lägre arbetslöshet än de flesta övriga industriländer, medan förhållandet var det motsatta i början av 1970-talet. Då utmärkte vi oss med en väsentligt högre arbetslöshet i jämförelse med de flesta andra industriländer i Europa. Jag håller med arbetsmarknadsministern om att det är mycket oroande att man i många industriländer nu tycks tolerera en så hög arbetslöshet.

Något som sannolikt hade stor betydelse för utgången av valet var de närmast katastrofala arbetslöshetssiffror som basunerades ut i slutet av valrörelsen. Litet i skymundan har man nu från ansvarigt håll antytt att det sannolikt förelåg statistiska fel bakom de för svenska förhållanden extremt höga arbetslöshetstal som presenterades tidigare i höst. Det har sagts mig att man även inom AMS styrelse – självfallet efter valet – har ifrågasatt riktigheten i den plötsliga arbetslöshetstopp som registrerades för tiden i anslutning till valet. Mot den här bakgrunden var det närmast förvånande när vi i den debatt som fördes här tidigare i veckan kunde höra Olof Palme göra ett stort nummer av de numera ifrågasatta höga arbetslöshetstalen.

Arbetsmarknadsutskottet stryker under den ekonomiska politikens betydelse för sysselsättningen på lång sikt. Det är ju ändå så, herr talman, att utan en framgångsrik ekonomisk politik kommer vi inte att klara sysselsättningsfrågorna under 1980-talet. Företrädare för de icke-socialistiska partierna i riksdagen har tidigare här i kammaren närmare redogjort för de farhågor för sysselsättningen som följer om man driver en så inflationsdrivande politik som från socialdemokratiskt håll nu dragits i gång. Ändå vill jag säga att det var välgörande att höra att arbetsmarknadsministern i sitt anförande var realistisk och dessutom positiv i tonen. Detta i jämförelse med de inlägg som man kunde höra här i kammaren under våren, då Anna-Greta Leijon ofta återkom till tesen: Ge åt AMS vad AMS behöver, så klarar vi nog situationen. Nu var inlägget betydligt mer mångfasetterat, och det inger mig förhoppningen att vår nya arbetsmarknadsminister ser realistiskt på vad som krävs.

Avgörande för utvecklingen är självfallet också att industrin i det långa perspektivet ges förutsättningar att expandera och om möjligt öka sysselsättningen. Inte minst viktigt är det att landets småföretag utvecklas positivt. De strukturkriser som vi har upplevt under senare tid i kommuner som har dominerats av en enda bransch har visat hur viktigt det är med ett väl differentierat näringsliv. Här spelar småföretagen en väsentlig roll.

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

Jag hoppas f. ö. att socialdemokraterna har lärt av misstagen under 1960-talet. Då trodde de att man genom politiska beslut kunde bestämma utvecklingen inom vissa branscher. Det räcker att erinra om varven och stålindustrin. Det är inte utan att man känner lättnad i dag över att den socialdemokratiska politiken inte hann dra med sig också ett fullföljt Stålverk 80.

Vi politiker skall i stället se till att företagen ges de nödvändiga förutsättningarna för att kunna utvecklas. Vi skall ange ramarna för näringslivet och inte tro att vi själva kan vara företagare. Vi måste ha förtroende för det kunnande som finns i så rikt mått inom svensk företagsamhet, både hos dem som leder företagen och hos arbetare och tjänstemän.

Efter vad som har hänt här i riksdagen det senaste dygnet, vilket innebär att kommunisterna nu får ett allt starkare inflytande i svensk politik, finns det anledning till oro även på det här området. Låt mig dock uttrycka den förhoppningen att vpk inte får fortsätta att driva socialdemokraterna framför sig mot mer av planhushållning och mindre av tilltro till industriers och företags egna initiativ.

Arbetsmarknadspolitiken bör utgöra endast ett komplement till den ekonomiska politiken och industripolitiken. Vi får aldrig låta arbetsmarknadspolitiken bli ett självändamål. Att skapa tusentals arbetstillfällen inom arbetsmarknadspolitiken ger inga långsiktiga lösningar. Arbetsmarknadspolitiken skall brygga över konjunktursvackorna och förbereda för en övergång till bättre konjunkturer. Här spelar naturligtvis bl. a. en effektiv arbetsmarknadsutbildning en viktig roll.

Det har vidtagits en rad åtgärder för att begränsa arbetslöshetens omfattning. Under våren och tidigt i höstas fattade mittenregeringen beslut som visade sig välgörande för att lindra en svår situation på arbetsmarknaden. Över 2 miljarder kronor satsades på att förstärka de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och därtill nära 200 milj. kr. för sjukhusprojekt. Uppdraget till AMS att snabbt komma i gång med både beredskapsarbete och arbetsmarknadsutbildning och den 40-procentiga ökningen i förhållande till förra hösten var ett annat inslag. Vidare fattades beslut om ett stimulanspaket på nära 900 milj. kr. för investeringar i vägar, broar, trafiksäkerhet, hamnar m. m. 240 milj. kr. i anslag för speciella insatser för ungdomar över 18 år och den förstärkta arbetsmarknadsutbildningen ingick också som led i försöken att minska de svårigheter som råder på arbetsmarknaden.

Man räknar nu inte med en ökad efterfrågan på arbetskraft förrän tidigast under andra halvåret 1983. Enligt konjunkturbarometern förutser företagen en fortsatt minskning av antalet anställda, såväl arbetare som tjänstemän.

Mot den här bakgrunden anser folkpartiet i likhet med regeringen att ytterligare medel bör tillföras arbetsmarknadspolitiken.

Särskilt angeläget är det att ungdomsarbetslösheten kan begränsas väsentligt. Utskottets majoritet i våras gjorde ett kraftfullt uttalande i den riktningen. Vi konstaterade att det inte kan accepteras att ungdomar står

utan både arbete och utbildning. Vi framhöll också att arbetslösheten bland ungdomarna kan få negativa följder även på längre sikt, inte bara för ungdomarna utan även för samhället i övrigt.

Utskottet uttalade därför att sådana åtgärder måste vidtas att alla arbetslösa ungdomar upp till 21 år erbjuds arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat stöd från det allmänna. Utskottet framhöll bl. a. att en bred arsenal av åtgärder måste sättas in. Utöver beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning ville utskottet inte utesluta möjligheten av att ungdomsplatser erbjuds även de något äldre arbetslösa ungdomarna. I sammanhanget uttalade utskottet att regeringen borde tillsammans med de båda kommunförbunden överväga bl. a. det kommunala ansvaret för de arbetslösa ungdomarna.

Utskottet strök vidare under vikten av att alla berörda parter tar sitt ansvar för att möjliggöra att det uppställda målet nås. Ungdomarna borde inse att varje arbetstillfälle ger värdefulla erfarenheter inför framtiden. Utskottet utgick vidare från att arbetsgivarna nu tar till vara möjligheten att provanställa arbetslösa ungdomar samt i ökad utsträckning bereda ungdomar möjlighet till yrkesintroduktion, lärlingsutbildning samt ungdomsplatser. Utskottet utgick också från att de fackliga organisationerna tar sitt ansvar när det gäller ungdomarnas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden.

Riksdagen följde utskottets förslag och gav regeringen till känna vad utskottet anfört.

Den förra regeringen vidtog kraftiga insatser för att bereda ungdomar arbete eller utbildning. Både konventionella och okonventionella medel prövades. Bl. a. lades fram förslag om s. k. ungdomsslussar. Det förslaget innebar att ungdomarna i väntan på arbete eller utbildning skulle erbjudas någon form av meningsfull sysselsättning. Därvid skulle även en närvaropremie utbetalas till de ungdomar som deltog. Beslut fattades om att 100 milj. kr. skulle tillföras den verksamheten. Vi tror fortfarande att detta var en riktig satsning. Regeringen bör ta fasta på detta uppslag.

Överläggningar mellan parterna om ungdomsplatser även för de äldre ungdomarna har kommit i gång. Tyvärr har det tagit alltför lång tid, men enligt uppgift har man närmat sig en uppgörelse. Låt oss – för de arbetslösa ungdomarnas skull – hoppas på ett snabbt resultat av de förhandlingarna.

I propositionen anförs att det är regeringens avsikt att alla 17-åringar som inte kan beredas utbildning eller arbete skall kunna erbjudas en ungdomsplats. Enligt utskottets uppfattning är detta självfallet positivt. Regeringen bör spela på ett brett register när det gäller ungdomens sysselsättning. Nya initiativ bör tas, och även okonventionella lösningar bör prövas.

Vi inom folkpartiet är övertygade om att övergången från skola till arbetsliv ytterligare måste underlättas. Här kan lärlingsutbildningen spela en viktig roll. Folkpartiet för i sin partimotion fram ett förslag, som syftar till att öka antalet lärlingsplatser. Bl. a. föreslår vi ett stimulansbidrag av samma konstruktion som för anställning med lönebidrag.

Vi tycker att man bör pröva vårt förslag, vilket vi – tillsammans med

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

centerpartiet – återger i reservation nr 4. Låt mig nämna att även konjunkturrådet har fört fram tanken på en utökad lärlingsutbildning.

Jag vill i det här sammanhanget slutligen återigen peka på parternas ansvar. Vi har i vår partimotion framhållit att det nu bör ankomma på näringslivet att visa att de förändringar som vidtagits i trygghetslagstiftningen ger de sysselsättningsmässiga effekter som tidigare utlovats. Parterna bör f. ö. tillsammans fortlöpande följa utvecklingen och överväga huruvida gällande avtal inom skilda områden kan utgöra hinder för ungdomen att komma in på arbetsmarknaden.

En fråga som diskuterats i detta sammanhang är även de s. k. ungdomslönernas betydelse. Frågan tas bl. a. upp i folkpartiets partimotion. År 1981 motsvarade den genomsnittliga timförtjänsten för pojkar under 18 år 71 % av de vuxna männens löner, och för flickor under 18 år motsvarade lönen 80 % av de vuxna kvinnornas. I konjunkturrådets rapport framhålls mot denna bakgrund bl. a. att ungdomarnas konkurrenssituation ytterligare bör förbättras genom att ungdomslönerna successivt anpassas till ungdomarnas kompetens. I folkpartiets och centerpartiets reservation om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten framhåller vi att det bör ankomma på parterna att noga överväga dessa frågor.

När det gäller insatser på kort sikt och den förstärkning som är nödvändig inom arbetsmarknadspolitiken beklagar jag att utskottet inte har kunnat bli enigt. Moderaterna säger nej till den förstärkning som nu föreslås inom arbetsmarknadspolitiken. Samtidigt skjuter de fram behovet av aktiva insatser mot ungdomsarbetslösheten och framhåller att de enskilda beredskapsarbetena måste utökas och arbetsmarknadsutbildningen göras mer effektiv. Det låter ju i och för sig bra. Men hur har man tänkt sig att detta skall kunna förverkligas utan en enda krona i ytterligare medelstilldelning? Vad är det egentligen för trollformel som moderaterna leker med?

Alf Wennerfors hänvisar till s. 21 i utskottets betänkande, där man har gjort en analys och ritat diagram. Det stämmer rätt väl så långt jag kan förstå. Han talar om en skakande upplevelse för dem som saknar arbete. Jag har ingen invändning heller mot det påståendet.

Alf Wennerfors svävar också upp på visionens höjder och förklarar hur det kan se ut i ett framtida, annorlunda samhälle. Men när det gäller åtgärder är det stopp. Alf Wennerfors säger att vi måste kunna tänka litet nytt. Ja visst, men det står inte i motsatsförhållande till att göra någonting kraftfullt på kort sikt, vilket vi menar är nödvändigt. Jag tolkar inte den moderata reservationen på annat sätt än att man accepterar t. o. m. högre arbetslöshetstal än vad vi har i dag.

Jag skulle vilja fråga Alf Wennerfors och kanske rent av bli litet personlig: Kan man inte tänka sig att arbetslöshet också griper in i kretsar som står Alf Wennerfors nära? Alf Wennerfors som förtroendeman i en TCO-fackför-
ening och jag själv inom LO-området vet ju vad våra kamrater anser om det här. Kommer Alf Wennerfors väljare och fackliga kamrater som drabbas av arbetslöshet verkligen att nöja sig med budskapet – om nu riksdagen skulle anamma den moderata reservationen – att med en annan ekonomisk politik

kan sysselsättningen öka om några år?

Vinsterna måste öka var det centrala budskapet i Alf Wennerfors inledningsanförande. Ja, det behövs, men det räcker inte att bara konstatera det och sedan hänvisa till lagstiftning om lägre ungdomslöner eller att göra en allmän attack mot den arbetsrätt som vi i dag har tillkämpat oss och som riksdagen har ställt sig bakom. Jag skulle vilja be, om det går för sig, att Alf Wennerfors talar med de partikamrater som har drivit fram en s. k. hård linje i de här frågorna. Det skulle förvåna om Alf Wennerfors verkligen tycker att det här kan vara den modell han vill förorda.

Vi har ju vant oss vid att man vid en del tillfällen från moderat håll konsekvent – på den punkten är det ingen anmärkning – accepterar att det sker kraftiga nedskärningar när tiderna förändras till det sämre. Men jag är lika förvånad som Arne Fransson när man på moderat håll nu är beredd att låta också de enskilda arbetsgivarna drabbas. För det blir konsekvensen av moderaternas nej till ytterligare medel när det gäller lönebidragen.

Utskottet gör helt klart att arbetsgivare som anställt handikappade och äldre med lönebidrag får ersättning härför med ett halvt års eftersläpning. Det moderata alternativet innebär att pengarna inte kommer att räcka för att ersätta arbetsgivarna för redan gjorda åtaganden. Det kommer f. ö. inte bara att drabba enskilda arbetsgivare utan även organisationer, idrottsföreningar och kyrkor. Hur skall man kunna komma tillbaka om något år och be dem ta sitt ansvar och anställa äldre och handikappade, när de året innan har lurats på utlovade bidrag? Nedskärningar kan inte få ske i sådan takt att utställda löften inte kan hållas.

Vi behöver politik för arbete och välfärd – om den rubriken är vi väl ense. Jag tycker också att man kan spåra en betydande enighet om att detta måste bäras upp av en samhällsekonomi i balans och att vi behöver en sund näringspolitik. Men i det korta perspektivet behöver vi en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1, 4 och 8 och i övrigt till vad utskottet har hemställt.

Anf. 11 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Jag skall bara komplettera det svar som jag tidigare har givit Arne Fransson när det gäller de arbetshandikappade med en fråga. Jag riktar den till Elver Jonsson men också till Arne Fransson och till Anna-Greta Leijon.

Om det nu är så som ni säger när det gäller pengar till de arbetshandikappade, varför prioriterade ni inte tidigare detta genom att ta de slantarna från finansfullmakten? Det är någonting som förvånar mig väldigt mycket. Som det nu ser ut, har ni satt detta sist på listan.

Jag vill som sagt komplettera mitt tidigare besked om hur jag ser på det här med att ställa den frågan. Det skulle vara bra om jag kunde få svar på den.

En annan sak, som tydligen är litet mera personlig, är hur jag har det med mina goda vänner som kan bli drabbade, som Elver Jonsson säger.

Jag var inne på detta i mitt inledningsanförande, och jag ställde frågan till

Anna-Greta Leijon hur hon ser på det strupgrepp som vi tar på hemmamarknaden och detaljhandeln genom den ekonomiska politik som regeringen nu ämnar föra – en skattehöjarpolitik, en ökad underskottspolitik, en inflationspolitik. Jag har anledning att vara ängslig för att det kommer att drabba just hemmamarknaden oerhört hårt och att det kommer att drabba detaljhandeln, den näring där jag själv är anställd och har arbetskamrater och goda vänner.

Vi är, Elver Jonsson, utomordentligt oroade för vad som kommer att hända under det kommande året. Vi är rätt övertygade om att omsättningen i detaljhandeln kommer att minska med åtskilliga procent, vilket i sin tur kommer att innebära att många kommer att drabbas av friställningar.

I mitt inledningsanförande tidigare har jag beskrivit hur vi skall lösa arbetslöshetsproblemen, och jag vill inte nu upprepa det. Var och en som undrar kan gå till mitt inledningsanförande och se vad jag har sagt.

Det viktiga är att vi först och främst ser till att vi för en ekonomisk politik som ger oss riktiga och varaktiga jobb. Den politiken står vi moderater för.

I övrigt får vi från fall till fall vidta kortsiktiga åtgärder. Gamla metoder skall förenas med nya. Det har jag tidigare utvecklat och behöver inte göra det igen.

Anf. 12 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Alf Wennerfors vill inte upprepa det han sade i sitt inledningsanförande. Det kan man förstå, för lösningen är förbättrade vinster, en bättre näringspolitik på längre sikt och så en allmän attack på den arbetsrättsliga lagstiftningen jämte tankegångar om att lagstifta om lägre ungdomslöner. Det är inte mycket att komma med när man från fall till fall skall avgöra. Situationen är nu sådan att vi behöver klara förstärkningar i det korta perspektivet. Då är det nödvändigt att göra något annat än säga nej till det föreliggande förslaget.

Alf Wennerfors frågar varför vi inte har prioriterat detta tidigare. Men det kan ju inte vara ett motiv till att säga nej i dag, när situationen börjar bli akut.

Om vi följer den moderata reservationen kommer ännu fler att drabbas av arbetslöshet. I det korta perspektivet är moderaterna icke beredda att gå in med bestämda insatser. Den oro som Alf Wennerfors känner och som vi alla delar med honom löser man inte genom att säga nej till detta förslag.

Anf. 13 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Bara ett litet tillägg – jag tycker inte jag skall behöva upprepa gång efter annan det jag tidigare sagt.

Jag tänkte särskilt på frågan om arbetsrättslagstiftningen. Den är tydligen också något som Elver Jonsson undrar över.

Vi har i våra partimotioner i flera år pekat på de problem som uppstår genom att arbetsmarknadslagstiftningen i vissa avseenden inte fungerar så som det var tänkt när besluten fattades här i riksdagen. Där har vi haft Elver

Jonsson med oss. Vi har tillsammans försökt rätta till olägenheter i trygghetslagstiftningen. Vi har stått sida vid sida, Elver Jonsson, Arne Fransson och jag, och försökt rätta till de svagheter som den lagstiftningen har. Det kan finnas fler svagheter i arbetsmarknadslagstiftningen som bör rättas till för att det inte skall bli ännu värre stelbenthet när det gäller för människor – framför allt för unga människor – att få jobb. Det är den saken vi tänkt särskilt på.

Anf. 14 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som Alf Wennerfors säger att vi försökt rätta till detta. Det var också vad riksdagen gjorde i våras. Det verkar som om Alf Wennerfors glömt av att riksdagen – med borgerlig majoritet i kammaren dessutom – beslöt att det bl. a. skulle bli möjligt att provanställa i sex månader, att anställa vid tillfälliga arbetstoppar och att skadestånd avgörs efter litet mer rättvisa regler. Det är vad riksdagen har beslutat. Däremot sade riksdagen bestämt nej till de moderata framstötarna om att man skulle skrota turordningsreglerna. Riksdagen sade också nej till en långtgående tillämpning av möjligheten att anställa vid arbetstoppar som skulle ha inneburit att man hade gått runt dessa bestämmelser. Vi avvisade också mycket bestämt det moderata önskemålet att man skulle sätta ingångna avtal ur spel. Detta var vad som skedde i våras.

Vi har varit med om att reformera och göra reglerna smidiga i avsikt att framför allt hjälpa ungdomarna ut i arbetslivet. Men vi är inte beredda att vara med om att radera tryggheten eller "slänga trotjänarna på sopbacken", vilket skulle bli följden om turordningsreglerna skrotades. Reformeringen av arbetarskyddslagen innebär att man fortfarande skall ha stor respekt för ingångna avtal.

Talmannen anmälde att Alf Wennerfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vpk har accepterat regeringens förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att lindra den akuta arbetslösheten. Den alltmer tilltagande arbetslösheten ingår i en ekonomisk kris, som i detta samhälle inte bara är av konjunkturell art. Det är fråga om en långvarig stagnation i den kapitalistiska samhällsutvecklingen.

Antalet industrijobb har på bara två år minskat med 80 000. Vi har nu minst 146 000 människor sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och arbetslöshetsnivån ligger någonstans mellan 120 000 och 130 000. Detta är ett allvarligt läge, där ungdomen drabbas mycket hårt.

På kort sikt måste AMS-verksamheten byggas ut och investeringar göras i samhällsnyttiga projekt för att vi skall få en snabb effekt på sysselsättningen.

Samtidigt som denna nedgång i sysselsättningen äger rum förs det en debatt om vikten av utbildning. Utbilda dig för att bli konkurrenskraftig på

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

arbetsmarknaden, lyder uppmaningen. Men om man skall få ett arbete avgörs ju av om det framöver finns några arbetstillfällen. Det viktigaste är egentligen att det skapas arbetstillfällen. I annat fall kommer många av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna att vara ett slag i luften.

På lång sikt krävs det därför en politik som är riktad mot det system som förorsakar dagens arbetslöshet, utslagning och utsortering. Det krävs en politik som underlättar övergången från denna kapitalistiska produktionsanarki till en planhushållning.

Den socialdemokratiska regeringens politik lämnar de kapitalistiska makt- och produktionsförhållandena helt orörda. Det kan vi se i det faktum att de helt har "spolat" fondebatten, ja, över huvud taget allt tal om makten över planeringen av utvecklingen, investeringarna m. m. Inte ens när det gäller den lilla investeringsavsättning som företagen skall göra får de fackliga organisationerna någon vektorätt. Det är kännetecknande för den socialdemokratiska utvecklingen.

I likhet med de borgerliga sätter socialdemokraterna mycket stor tillit till en exportinriktad politik, som i förlängningen egentligen begränsar den inhemska efterfrågan. Det kan vi se i form av devalveringens effekter. Det blir en reallönesänkning nästa år med 5 %. I dess spår följer en ökad arbetslöshet. Det är en politik som är dömd att misslyckas.

Politiken från arbetarrörelsen måste inriktas på en förskjutning från kapitalismen och storfinsansens makt till planhushållning. Men en sådan utveckling vill socialdemokraterna inte vara med om, utan det är fråga om en total kapitulation i den svenska modell för 1980-talet som socialdemokratin har skissat. Reallönesänkningar, ökning av företagets vinster och en välvillig inställning till rationaliseringar är några inslag. Socialdemokraterna vill också göra politiken exportinriktad, förse företagen med riskvilligt kapital och inte göra några ingrepp i bankväsendet. Ja, man kan rada upp flera åtgärder som ingår i denna 80-talsmodell. Det är alltså egentligen en kapitulation.

Regeringen vill inte heller lägga upp en planering för framtiden. Våra krav på 100 000 industrijobb inom 1980-talet funderar man över huvud taget inte på från regeringens sida. Det är ytterst beklagligt. Därför måste vi få en politik för framtiden där investeringarna styrs av de anställda och samhället: Samhälleliga investerings- och industriprogram måste tas fram, och det snabbt. Kreditväsendet måste omedelbart ställas under de arbetandes kontroll, för att verksamheten skall få rätta former. Vi måste ha en skärpt kontroll över kapitlexporten och utlandsinvesteringarna. Och framför allt – och det är motorn i alltihop – måste fackföreningarna ges politiska och lagliga möjligheter för att kunna ingripa mot den utveckling som sker i dag.

Detta är en politik som är rakt motsatt den borgerliga, där man vill ge enskilda företag och den enskilda människan i toppskiktet initiativet. Vi vill i stället att kollektivet skall ha initiativet, för att kunna skapa arbetstillfällen framöver.

Den fråga som vi från vpk egentligen ställer är: Hur länge kan man spä på AMS-politiken utan att göra några ingrepp i den nuvarande kapitalistiska

strukturen i detta land? Jag tror att Anna-Greta Leijon kommer att bli fången i den bur där hon ständigt får gå AMS till mötes, tills allt vad pengar och produktionsresultat heter inte längre står till buds.

Till sist, herr talman, vill jag bara peka på att det inte gäller arbetsdelning när vi talar om införande av sextimmarsdagen framöver. Det gäller att koppla hela sysselsättningen till ett program, där industripolitiken står i centrum, där den offentliga sektorns bristområden måste täckas och där man tar hänsyn till teknikens utveckling och möjligheterna till sysselsättning. Då kan vi sätta in arbetstiden i ett riktigt sammanhang och införa sextimmarsdagen. Då kan vi kanske komma fram till det som Jan Olsson på Metalls utredningsavdelning har gjort, att det nu är dags för sextimmarsdagen, men först i detta sammanhang.

Anf. 16 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tänkte kommentera en del av de frågor som varit uppe i debatten, samtidigt som jag hoppar över vissa punkter därför att jag vet att vi har många socialdemokratiska talare från arbetsmarknadsutskottet senare på talarlistan.

Får jag börja med den senaste talaren, Lars-Ove Hagberg. Jag tyckte att han i slutet av sitt anförande lät närmast som en moderat, när han talade om att jag kunde bli fången i AMS-buren. Det är precis det argument som moderaterna använder. Jag har flera gånger förut i denna kammare deklarerat att det inte är någon önskedröm för en arbetsmarknadsminister att ha en mycket stor del av arbetskraften sysselsatt med särskilda åtgärder, med beredskapsarbeten, med arbetsmarknadsutbildning. Men det är det alternativ som vi har i dag på kort sikt till öppen arbetslöshet. Jag trodde att Lars-Ove Hagberg var väl medveten om det.

Frågan om hur långt vi kan sträcka oss när det gäller de arbetsmarknadspolitiska insatserna kan man naturligtvis diskutera, och det har vi diskuterat med bl. a. Bertil Rehnberg vid olika tillfällen. Jag tror att man skall ha inställningen, att om det krävs så får vi försöka att gemensamt lyfta oss i håret. Vi får försöka att göra mycket mer än vi gör i dag, därför att alternativet är den öppna arbetslösheten.

Regeringen har ju genom sin politik deklarerat och många gånger tidigare i denna kammare sagt att arbetsmarknadspolitiken självfallet inte ensam löser de grundläggande sysselsättningsproblem som vi har i samhället. Men de resultat vi kan få på arbetsmarknaden av en bättre ekonomisk politik, av devalveringen och av det omfattande investeringsprogram som vi har lagt fram för riksdagen kommer ju först så småningom.

För alla de arbetslösa måste vi nu gripa in med de arbetsmarknadspolitiska insatserna där vi snabbt kan göra någonting. Resultatet av den här höstens verksamhet ute på arbetsförmedlingarna visar också att man på arbetsmarknadsverket och hos alla andra parter som varit inblandade har förmått att motsvara förväntningarna. Man har gjort en kraftansträngning för att hindra en ytterligare ökad öppen arbetslöshet utöver den höga som vi redan har.

Jag tror inte att det finns några förutsättningar för att Lars-Ove Hagberg

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

och jag kan komma överens om den långsiktiga utvecklingen och om vilken ekonomisk politik vi skall ha i det här landet. De allmänna resonemang om planering och annat som man för från vpk:s sida är, såvitt jag kan bedöma, mest tomt prat.

Alf Wennerfors talade sig varm för ungdomarna och mot ungdomsarbetslösheten. Det är i och för sig välgörande att höra det från en moderat. Samtidigt är det precis på det sättet som både Elver Jonsson och Arne Fransson har sagt, att moderaternas politik i praktiken skulle medföra en ökad öppen arbetslöshet.

Jag nämnde förut ganska många siffror, och det är klart att flertalet av dem väl fladdrade förbi – det blir lätt så när man radar upp många siffror. Men av de 58 000 personer som var sysselsatta i beredskapsarbeten senast vi gjorde en räkning var 40 000 ungdomar. Moderaternas politik, som nu går ut på att säga nej till ytterligare resurser för arbetsmarknadsverket, kommer att innebära en katastrof för ungdomarna. Det s. k. finansieringsförslag som finns i moderaternas reservation är ju, om man tittar efter, egentligen helt utan verklighetsförankring. Bl. a. kanske man kan fundera över om det inte rent av i vissa stycken handlar om retroaktiv lagstiftning, för vad moderaterna tänker använda sig av för sina förslag är ju bl. a. de 100 milj. kr. som kommunerna redan har fått sig tilldelade på vissa villkor. Menar moderaterna verkligen att man skall gå in och i efterhand ställa nya villkor för de pengarna? Så brukar vi inte göra här i riksdagen, när vi lagstiftar i andra fall.

Får jag säga om lönebidragen och till svar på Alf Wennerfors fråga på den punkten om finansfullmakten, att vi har ett ganska invecklat system för anslagsbeviljande i det här huset. Jag tänker inte – och kan inte heller – i detalj redovisa det. Men anslagstekniken gör ju att regeringen har begränsade möjligheter i vissa avseenden när det gäller att utnyttja finansfullmakten. Att vi behöver en påspädning av pengarna till lönebidrag är inte så konstigt, därför att det belopp som anvisades för innevarande år i själva verket är mycket lägre än det som riksdagen anvisade för budgetåret 1981/82. För innevarande budgetår har för verksamheten med lönebidrag anvisats 1 527 milj. kr. Det är ett par tre hundra tusen kronor mindre till lönebidrag än under förra året, och då är det inte så konstigt om man behöver mer pengar på den här punkten. Annars blir det så, som Arne Fransson bl. a. har sagt, att människor med arbetshandikapp helt enkelt får lämna sin plats. Och bl. a. de organisationer som har dessa anställda blir helt vilseledda om förutsättningarna för verksamheten. Det fattas pengar, och de pengarna har vi inte kunnat ta fram genom finansfullmakten.

Arne Fransson talade ganska mycket mot moderaternas politik. Får jag säga att jag håller med honom i väldigt mycket. Men det var ett par av de mest avgörande punkterna, och det jag tyckte var mest negativt, i Alf Wennerfors inlägg som Arne Fransson inte tog upp. Jag tänker på skallet på de fackliga organisationerna.

Under valrörelsen drevs det en kampanj från visst håll mot LO och PTK. Man påstod att de av valtaktiska skäl undvek att försöka komma fram till en

lösning i avtalsförhandlingarna om åtgärder för de arbetslösa ungdomarna. Detta var naturligtvis framför allt riktat mot LO. Denna kampanj mot de fackliga organisationerna var struntprat – det har ju visat sig mycket klart. Jag tycker att Alf Wennerfors borde besinna och tänka på detta, när han nu fortsätter skallet på de fackliga organisationerna. Det är inte någon avig inställning bland de fackliga organisationerna som är orsaken till ungdomsarbetslösheten i landet, det tycker jag att vi med kraft skall slå fast.

Får jag sedan säga beträffande arbetsdelningen att Rudolf Meidner inte har föreslagit arbetsdelning. Vad han har sagt är att vi behöver följa debatten utomlands, vi behöver forska om dessa frågor. Rudolf Meidner har sagt att han för egen del inte har funnit några skäl att vända, att inta en annan uppfattning än den han haft tidigare.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Elver Jonsson. Det var en passus i hans anförande som gjorde mig litet betänksam. Han talade om de arbetslöshets-siffror som redovisades i valrörelsen. Han sade att AMS styrelse hade, som han uttryckte det, självfallet efter valrörelsen, antytt att siffrorna kanske innehöll statistiska fel. Jag skulle vilja fråga Elver Jonsson rent ut om han menar att AMS styrelse på något sätt skulle ha vilsefört människorna, att AMS styrelse skulle ha haft något önskemål om att hålla inne med sanningen om arbetslösheten tills valet var över.

Jag vill f. ö. påminna om att den högsta siffran, 4 % arbetslöshet, fick vi just den dag då vi bytte regering. Då hade valet för länge sedan passerat. Höga arbetslöshets-siffror hade vi ett flertal gånger innan dess. Får jag också erinra om att arbetsmarknadsstyrelsens styrelse bl. a. består av folk från parterna och att bl. a. SAF är med i arbetsmarknadsstyrelsen.

Till slut: Arbetsmarknadsstyrelsen har nu i höst liksom under våren med enighet i styrelsen framfört krav till statsmakterna på arbetsmarknadspolitiska insatser. Om de kraven hade blivit tillgodosedda redan under våren, hade vi inte haft ett lika besvärligt läge på arbetsmarknaden som vi har nu. Det är glädjande, tycker jag, att man från centerpartiets sida och från folkpartiets sida nu har sluppit ur det moderata greppet och ställer sig på vår sida när det gäller de nya medlen.

Anf. 17 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna har kommit till riksdagen med ett konventionellt paket. Socialdemokraterna går i gamla hjulspår. Socialdemokraterna för dessutom en ekonomisk politik som är oroande – med tanke på de åtgärder som vi måste vidta på lång sikt och de åtgärder som vi måste vidta på kort sikt. Det är en skattehöjarpolitik, en inflationsskapande politik och det är en politik med ökade underskott.

Jag frågade förut, när arbetsmarknadsministern inte hade möjlighet att vara inne i kammaren på grund av regeringssammanträde: Hur mycket arbetslöshet räknar arbetsmarknadsministern med att de höjda arbetsgivaravgifterna skall medverka till? Hur stor arbetslöshet räknar arbetsmarknadsministern med att momshöjningen skall medverka till? Jag har tidigare varit inne på problemet med strupgreppet på hemmamarknaden och på detalj-

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

handeln i samband med Elver Jonssons fråga till mig.

Det vore bra om Anna-Greta Leijon nästa gång hon går upp i talarstolen ville ge ett svar på det här. Frågorna är ju inte nya. Min kollega och partivän Bengt Wittbom har tidigare flera gånger här i kammaren ställt den typen av frågor.

Vi har icke kommit med ett alternativ som innebär att det är fråga om samma konventionella syn på lösningen av de problem som vi står inför. Vi bygger på det gamla. Men vi försöker med nya tankegångar och ett nytt synsätt. Vi försöker att vara litet okonventionella, att ta vara på olika idéer och uppslag för att se hur vi skall kunna lösa dessa frågor. Vi har framför allt satsat med anledning av just den stora ungdomsarbetslösheten. Av vårt diagram och av texten i vår partimotion och reservation framgår att det är ungdomsarbetslösheten som är huvudförklaringen till den stora totala arbetslösheten. Det borde arbetsmarknadsministern kunna instämma i. Det är i det avseendet som vi i första hand bör göra våra insatser. Det är icke minst socialt betingat. Men jag har ju tidigare redovisat hur jag ser på den saken.

Sedan till det här med facket. Jag har faktiskt inte i valrörelsen argumenterat så, att det skulle vara avsiktligt att man inte kom överens om avtalen. Vad jag däremot har sagt är att jag var överraskad över att det går så långsamt, att man verkar vara så oengagerad. Jag har undrat över vad det kan bero på. I övrigt skall vi kunna diskutera de fackliga organisationerna utan att bli angripna för att bedriva något slags antifacklig kampanj.

Anf. 18 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadspolitikerna är naturligtvis ett komplement till den ekonomiska politiken, till industripolitiken osv., och den har självfallet sina begränsningar. Det skall man ha klart för sig. Man kan naturligtvis fråga sig hur mycket längre man kan nå. Jag tror att man snart så att säga har nått taket när det gäller att kunna erbjuda människor beredskapsarbete och liknande.

På sikt är det självfallet oroande med den inriktning av den ekonomiska politiken som socialdemokraterna förespråkar. Det minskade inhemska konsumtionsutrymmet på grund av mervärdesskatt höjningen är negativt ur sysselsättningssynpunkt. Man vet inte – det har Anna-Greta Leijon tidigare medgivit – vilka effekterna blir ur sysselsättningssynpunkt när det gäller devalveringen osv. Det återstår att se vilken utvecklingen blir med tanke på de här åtgärderna. Säkerligen är risken stor att den kan bli negativ ur sysselsättningssynpunkt.

Låt mig sedan säga några ord om ungdomsarbetslösheten. Det är naturligtvis tillfredsställande att arbetsmarknadens parter kunde träffa en överenskommelse om ungdomsplatserna för 16- och 17-åringar. I vår reservation har vi understrukit att det är viktigt och angeläget att man försöker finna lösningar även för de ungdomar som är litet äldre. Självfallet är det att beklaga att de förhandlingar som pågår med arbetsmarknadens parter har tagit sin tid. Men från centerns sida har vi tilltro till parterna. Vi

hoppas att man har ett gemensamt ansvar och intresse när det gäller att lösa de här frågorna på bästa sätt. Jag tror att det är nödvändigt för att vi skall kunna erbjuda fler ungdomar något meningsfullt att syssla med.

Låt mig, herr talman, slutligen få be Anna-Greta Leijon om ett besked. Av en tidningsartikel framgår nämligen att man från regeringens sida har för avsikt att avskaffa yrkesintroduktionen. Det skulle vara intressant att få bekräftat om det är så.

Vi vet att det enligt de senaste mätningarna under första hälften av november månad fanns drygt 8 000 verksamma inom yrkesintroduktionen. Jag tror att det skulle vara negativt om man förhastat fattade beslut om att avskaffa de möjligheterna.

Anf. 19 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern undrar om jag verkligen menar att det ansvariga ämbetsverket skulle ha vilselett med sina uppgifter genom att ifrågasätta dem på ett sent stadium. Jag menar närmast att det hade varit klädsamt om det ifrågasättande som nu kommit efter valet med samma snabbhet och klarhet hade kunnat komma betydligt tidigare.

Jag gav faktiskt arbetsmarknadsministern en eloge för att hon redan i sitt inledningsanförande så klart betonade samarbetet mellan den ekonomiska utvecklingen och möjligheten till sysselsättning. Jag sade också att det är välgörande att Anna-Greta Leijon har bytt både ton och infallsvinkel sedan i våras, då väldigt mycket av det budskap som vi fick lyssna på från Anna-Greta Leijon som socialdemokratisk opposent gick ut på att ge AMS vad AMS vill ha – då skulle det allra mesta klara upp sig. Men så enkelt är det ju inte.

I en kärv situation på arbetsmarknaden och när vi hade en av de längsta och svåraste nedgångarna i den internationella ekonomin någonsin, förde ändå den förra regeringen en ekonomisk politik som syftade till att återställa balansen i ekonomin och därmed trygga sysselsättningen på lång sikt. Därför är det oroande när vi fått ekonomiska element som kommer att göra det besvärligt. Vi har fått en momshöjning och en kraftig devalvering, och vi riskerar att t. ex. handeln kommer att få det utomordentligt bekymmersamt – vilket har påtalats i debatten.

Låt mig f. ö. säga till arbetsmarknadsministern att jag tyckte att det var välgörande att hon sade att det man från vpk säger oftast är tomt prat. Det var ett rakt och klart besked, och det står i bjärt kontrast till den undfallenhet som Olof Palme visade häromdagen mot just kommunisterna.

Anf. 20 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! När arbetarrörelsen skall tala om hur man skall förhålla sig till kapitalismen blir det väl litet annorlunda än när de borgerliga partierna gör det. Det handlar alltså om anpassning eller inte till storfinansens utveckling. Och jag trodde faktiskt att den socialdemokratiska politiken innehöll någonting av planering. Men jag har sett att 80-talsmodellen inte gör det. Planering av investeringar är ju inte det främsta kännetecknet för den

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

socialdemokratiska politiken.

Man är inte ens med på vetorätt för de fackliga organisationerna beträffande hur de pengar som skall avsättas skall få användas. Och kreditväsendet är helt i storfinansens våld. Visst kunde man göra något här – det är inte tomt prat. Beträffande kapitalexport går det att komma med restriktioner och använda en annan politik mot utlandsinvesteringar. T. o. m. socialdemokraterna har haft förslag om detta, som man nu i regeringsställning gör avsteg ifrån. Och framför allt: Ge de fackliga organisationerna möjligheter att vara med och styra och planera utvecklingen. Men då räcker det inte med MBL-samarbete och utvecklingsavtal.

Sedan tror jag att Anna-Greta Leijon kanske har vaknat upp litet grand dagen efter. Hon blandar här ihop både siffror med varandra och vpk med moderaterna. Det är kanske litet förvirrande i det här läget, när man kanske skall försöka att tillfredsställa Elver Jonsson och lägga charmoffensiven åt det hållet.

Moderaterna vill väl inte ha något ansvar för sysselsättningen, som vpk naturligtvis vill. Men jag vill säga till socialdemokraterna: Om man inte gör någonting på industriområdet eller inom den offentliga sektorn eller över huvud taget ser på vad den teknologiska utvecklingen ger och anpassar arbetstiden till det, dvs. går in för en total sysselsättningspolitik, då blir man till sist AMS fånge, och då får man föra en politik på kort sikt för jämnan. Och det är detta jag vill varna för.

De åtgärder på energi- och transportområdet som vi nu har beslutat om skall bara vara till för att sätta fart på någonting, tills exporten skjuter fart – det är vad regeringspolitiken i dag handlar om. Det hördes ingenting om detta i valrörelsen eller tidigare under oppositionstiden. Det man sade då var tydligen bara tomt prat.

Det här är allvarligt i en tid när den kapitalistiska krisens orsaker skapar större utarmning och utslagning av folket än på många herrans år, när basnäringar och hela regioner faller. När SAF och hela den politiska högern går till offensiv mot allt vad solidaritet och rättvisa heter, så slår SAP-ledningen till reträtt och lägger fram en politik som ligger väl i linje med vad storfinanserna kan acceptera. Egentligen förlitar man sig på storfinansens och den internationella kapitalismens utveckling. Det är till skada för arbetarrörelsen.

Anf. 21 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag beklagar att jag blandade ihop siffrorna – jag kan tillstå att jag vid det här laget är ganska trött. För att det skall bli rätt i protokollet skall jag läsa upp dem:

”För innevarande budgetår har för verksamheten med lönebidrag anvisats 1 527 milj. kr. Som jämförelse kan nämnas att 1 708 milj. kr. anvisats till verksamheten under budgetåret 1981/82.”

Det är alltså en stor skillnad. Det finns mindre pengar för det här i år än förra budgetåret. Om vi inte tillför mera pengar, får arbetshandikappade avsked. Det finns inget annat att göra.

Det är, som bl. a. också Arne Fransson har sagt, beklagligt att moderata samlingspartiet inte inser att det är på det sättet. Det gör att en del av det Alf Wennerfors sade om sitt engagemang för arbetslöshetsfrågorna får en något ihålig klang.

Sedan vill jag säga att jag faktiskt inte blandar ihop moderaterna och vpk. Men de argument mot regeringspolitiken som man från vpk:s sida använder är i vissa avseenden förvillande lika de argument som moderaterna använder.

Till moderaterna: Alf Wennerfors säger att moderaterna framför allt satsar på de unga, att de har visat i diagram hur ungdomsarbetslösheten har ökat och att den är orsaken till de stora problemen. Ja, diagrammen är det nog ingen som ifrågasätter. Men vi ifrågasätter den politik som skall bli följden av den kunskap om arbetslösheten och orsakerna till den som också moderaterna har. Det är inte så att moderaterna satsar resurser för kampen mot ungdomsarbetslösheten. Det är ju precis tvärtom. De moderata förslag som diskuteras i dag innebär att man undandrar resurser för det ändamålet. Det finns ingen annan konsekvens av det resonemang som moderaterna för än att de i ökad utsträckning accepterar den öppna arbetslösheten också bland de unga människorna. Det går inte att trolla på det här området. Det går inte att lösa verklighetsproblem bara genom att rita diagram. Det är pengar som måste tas fram för att det skall bli någonting av med åtgärderna.

Det är glädjande att Alf Wennerfors nu påstår att han inte för någon kampanj mot de fackliga organisationerna. Men han tyckte att det gick för långsamt i förhandlingarna tidigare. Efter valet har jag inte hört Alf Wennerfors säga ett ord om att det går för långsamt eller hört honom anklaga de fackliga organisationerna för att vilja sabotera den socialdemokratiska regeringens politik. Det är en knepig fråga man har att diskutera mellan parterna, men vid den överläggning som vi för inte så länge sedan hade på departementet med LO, PTK och SAF visade det sig att det fanns en stor vilja hos parterna att göra insatser för de unga arbetslösa. Jag hoppas att det skall bli resultat av dessa förhandlingar.

Till Elver Jonsson vill jag säga att jag tycker att det är litet beklagligt att han inte helt kan sopa bort den misstanke som han har om att arbetsmarknadsstyrelsen har undanhållit fakta som kunde ha påverkat valrörelsen. Det var egentligen en mycket allvarlig anklagelse som fanns i Elver Jonssons första inlägg, och jag tycker att det var synd att han inte sopade undan den i sin replik.

När det gäller Arne Franssons fråga om yrkesintroduktionen vill jag säga att vi har ett mycket stort antal olika åtgärder för att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten. Det är en variation av åtgärder med introduktionsprogram för 16–18-åringar, yrkesintroduktion för 16–17-åringar, ungdomsplatser för 17–18-åringar och gymnasial lärlingsutbildning för dem som är 16 år och däröver. Vi har jämställdhetsbidrag och lönebidrag för handikappade, speciellt för ungdomar, vi har arbetsmarknadsutbildningen, särskilda folkhögskolekurser som är inriktade på arbetslösa ungdomar, lokalt

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

anordnade aktiviteter, beredskapsarbeten för de litet äldre, vissa kortare specialkurser och beredskapsarbeten kombinerade med arbetsmarknadsutbildning i speciella former. Det här var inte allt.

Men ett av de problem som vi har, är att det är en snårskog av olika bestämmelser och regler, av olika program och åtgärder för ungdomarna. Det är också en snårskog av olika ekonomisk ersättning för dem och olika längd på åtgärderna. Det är en strävan – och jag vet att den är gemensam för alla i den här kammaren – att försöka att göra någonting åt den här snårskogen. Varken arbetsförmedlare, arbetsgivare eller ungdomarna själva förmår att se vilken åtgärd som skulle vara bäst för dem. De kan inte förstå varför det skall vara en sådan mångfald. Att det har blivit på det här sättet är inte så konstigt. Man har sett att en åtgärd som tidigare har funnits har gjort att man inte har kunnat hjälpa vissa ungdomar. Då har man funderat ut en ny åtgärd och lappat på med den. Men det här är inte bra. Vi kommer från regeringens sida att försöka att renodla området, och i det sammanhanget diskuteras också yrkesintroduktionen. Detta kommer alltså att redovisas i budgetpropositionen av statsrådet Lena Hjelm-Wallén, som har hand om den biten.

Får jag till både Alf Wennerfors och Lars-Ove Hagberg säga, att visst kan man påstå att vi utnyttjar traditionella arbetsmarknadspolitiska insatser. Vi gör det för att vi har en sådan grundinställning, att det allra viktigaste för oss är att bekämpa den öppna arbetslösheten. I det korta perspektivet har vi arbetsmarknadspolitiken att ta till. Man må kalla den konventionell eller ej, men den hindrar i varje fall tiotusentals människor från att gå sysslolösa. Den gör att vi kan skapa förutsättningar för ett bättre läge permanent på arbetsmarknaden. Och den är, vill jag avsluta med att säga, bara ett inslag i den politik som regeringen för fram och som innehåller satsningar såväl på exportmarknaden som på hemmamarknaden, som innehåller inslag av planering, men inte av det slags planering som vänsterpartiet kommunisterna står för.

Anf. 22 ALF WENNERFORS (m) replik:

Herr talman! Den politiska debatten i den här kammaren går till på det sättet att vi håller ett inledningsanförande. Sedan återkommer vi med en hel del repliker, där vi upprepar det vi sade i inledningsanförandet. Detta avslutas genom att talmannen meddelar att det inte finns fler möjligheter till repliker. Därför skall jag inte återigen upprepa allt det jag har sagt tidigare utan bara, herr talman, be att få påpeka ett par saker som jag alltså inte har anfört tidigare. Det är framför allt en sak som jag vill ta upp med anledning av Anna-Greta Leijons senaste anförande, nämligen frågan om de arbetshandikappade. De blir inte alls ställda utan jobb, som Anna-Greta Leijon säger. Vi har tydligen inte samma uppfattning om hur det hela går till, på vilket sätt betalning sker. Det är så – jag vill göra detta enda tillägg på den här punkten – att de enskilda arbetsgivarna skickar in räkningarna på lönebidragen i efterskott. Det sker ganska lång tid i efterhand, och därför behöver inte den

av er befarade effekten uppstå. I övrigt hänvisar jag till vad jag har sagt tidigare.

När det gäller vårt förslag till finansiering av ungdomsarbetslösheten, som Anna-Greta Leijon satte i fråga, vill jag påminna kammarens ledamöter och Anna-Greta Leijon om följande: Vi höjer inte momsen, vi höjer inte arbetsgivaravgiften, vi ökar inte underskottet på samma sätt som regeringen nu kommer att göra. Hade vi suttit i kanslihuset hade vi inte fört en så inflationsskapande politik som den ni för – med alla olika ingredienser som finns i den och som i slutänden tyvärr ökar arbetslösheten för vuxna, för unga, för kvinnor, för arbetshandikappade. Det är där vi kan dra skiljelinjen mellan ert konventionella paket och vårt paket, som bygger på de gamla metoderna men som också har inslag av nya idéer och uppslag.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Anf. 23 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Visst kan man blanda ihop argument, och visst kan argumenten till viss del ha sin utgångspunkt i andra partiers uppfattningar. Och visst kan man göra en analys – men vad är slutsatserna och konsekvenserna därav? För moderaterna är det att acceptera högre arbetslöshet, för vänsterpartiet kommunisterna är det att se till att alla har arbete. Det tycker jag att Anna-Greta Leijon skall lära sig.

Vpk ställer upp, till hundra procent, på varje åtgärd för att rädda sysselsättning åt människorna. Det är därför vi har godkänt regeringens paket. Men vi är mycket oroliga för framtiden, för det längre perspektivet. Vi måste se till att inte bara vidta åtgärder som verkar på kort sikt.

Den planering som regeringen tänker sig är tydligen en planering tillsammans med storfinsansen och det internationella kapitalet. Vad vi föreslår är en planering mot fåtalsmakten, mot dem som skapar arbetslöshet i dag. Vi anser att man måste ha en rejäl industriutbyggnad, se till att bostadsområdena får sysselsättning. Vi måste ha inflytande på vilken teknisk utveckling vi skall ha och i vilken takt den skall ske – den kan inte bara få ske på kapitalets villkor. Vidare måste man se efter vilka sociala hänsyn och familjehänsyn som måste tas.

I det sammanhanget kan man också diskutera arbetstid. När vi tidigare har diskuterat arbetstidsförkortning har det förefallit helt verklighetsfrämmande, det har varit utopier. Men jag hoppas att det faktum att frågan har tagits upp i debatten i dag gör att det är mer troligt att den kan genomföras. Frågan om full lön trots förkortad arbetstid har nu t. o. m. tagits upp av en Metallekonom. Det är bra hjälp åt vår tidigare argumentation.

AMS-verksamheten är väl inte något självändamål, utan de åtgärder AMS vidtar är krisåtgärder. Men såvitt jag förstår är arbetarrörelsens skäl att ha denna verksamhet att vi vill visa solidaritet mot dem som slås ut av det kapitalistiska systemet. Och den solidariteten skall vi värna om. Vi skall bekämpa den öppna arbetslösheten till varje pris. Men vad har regeringen för lösning för framtiden? Är det inte bara storfinsansen och de internationella konjunkturerna som man hoppas på? Jag tror att det är en politik som är negativ för hela arbetarrörelsens framtid.

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

Anf. 24 MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Både i går och i dag har här i kammaren diskuterats den ekonomiska krisen både ute i världen och i vårt eget land och därmed också krisen på arbetsmarknaden.

Senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet har präglats av en dålig utveckling på arbetsmarknaden. Under 1982 har vi tvingats uppleva att arbetslösheten varit högre än någon gång tidigare under efterkrigstiden. De två senaste åren har t. o. m. den totala sysselsättningen minskat.

De senaste sex årens borgerliga politik har inte förmått upprätthålla en tillräckligt hög aktivitet i samhälle och näringsliv för att full sysselsättning skulle tryggas.

Det kan visserligen konstateras att utvecklingen i vårt land inte har varit unik i västvärlden. Även de flesta andra länder har brottats med svårigheter när det gäller både arbete och ekonomi. Ändå har utvecklingen under senare år – mot vanligheten – varit avsevärt sämre här än i övriga OECD-länder.

Medan bruttonationalprodukten åren 1976–1982 genomsnittligt ökade i OECD-länderna med 2,4 %, blev ökningen hos oss endast 0,9 %.

Om de borgerliga regeringarna hade förmått att föra en politik som inneburit samma utveckling här som i de med oss jämförbara länderna, hade både sysselsättningen och samhällsekonomin befunnit sig i en annan situation än vad de f. n. gör.

Det råder inga delade meningar om att sysselsättningen i ett längre perspektiv måste tryggas genom en ökad aktivitet i samhälle och näringsliv och genom ökad produktion. Detta har också framgått i dagens debatt. Den socialdemokratiska regeringen har snabbt vidtagit åtgärder i detta syfte. Devalveringen har därför, förutom vad gäller den marknadsmässiga anpassningen, genomförts i en offensiv avsikt.

Åtgärderna har också mötts av förtroende inte minst av de stora löntagarorganisationerna, som genom återhållsamma lönekrav visat sin vilja att lämna sitt bidrag till en offensiv utveckling.

Sammantaget bör de hittills vidtagna åtgärderna öka det svenska näringslivets konkurrenskraft, och därmed bör, förhoppningsvis, marknadsandelar kunna vinnas tillbaka och sysselsättningen i landet förbättras.

Det kommer emellertid att ta sin tid, innan regeringens åtgärder ger resultat. Intill dess måste insatser inom arbetsmarknadspolitiken sättas in för att hålla sysselsättningen uppe och trygga tillvaron för dem som nu är arbetslösa. Arbetslösheten är i sig ett gissel för den enskilde. Det blir det i ännu högre grad när den dessutom leder till en kraftig urholkning av den drabbades ekonomiska villkor. Men arbetslöshet är också ett elände ur samhällsekonomisk synpunkt.

Det är aningslöst att tro att samhällsekonomin skulle bli bättre om fler och fler tvingas ut i arbetslöshet. Det är tvärtom så, att vi bäst tar oss ur våra svårigheter om vi kan sätta hela nationen i arbete och därmed utnyttja den viktigaste resurs ett land förfogar över. Vi kan inte acceptera arbetslöshet vare sig på kort eller på lång sikt.

Åtgärder som regeringen föreslår i sin proposition om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. har det dubbla syftet att dels minska de akuta svårigheterna under den kommande perioden, dels understödja och komplettera den långsiktiga ekonomisk-politiska strategin. Programmet innehåller massiva arbetsmarknadspolitiska insatser. Det innefattar nya anslag för arbetsmarknadsutbildningen, beredskapsarbeten och riktade ungdomsinsatser. Samtidigt läggs ett omfattande investeringsprogram fast.

Tyngdpunkten i regeringens åtgärdsprogram ligger på sysselsättningskämpande åtgärder till ett belopp på nära 2 miljarder kronor, varav drygt 1,6 miljarder kronor avser beredskapsarbeten. Regeringen föreslår tidigareläggning av statliga investeringar för mer än 1 miljard kronor i syfte att undvika en fortsatt försämring på byggarbetsmarknaden. Man ökar anslaget för rådrumsbeställningar till industrin. Vidare föreslås en höjning av bidragen till utbildning från nuvarande 20 kr. till 35 kr. i timmen, när det finns påtaglig risk för permittering eller uppsägning av arbetstagare. Man föreslår också att volymen på arbetsmarknadsutbildningen skall ökas.

Regeringens förslag innebär resursförstärkning till arbetsförmedlingen, ytterligare medel till ungdomsplatser, medelstillskott till samhällsföretag m. m. Alla dessa insatser kostar sammanlagt ungefär 4 miljarder kronor.

Moderaterna säger nej till dessa förslag, trots att de själva i en reservation framhåller att den svåra arbetsmarknadssituationen kräver kraftfulla insatser för att vända utvecklingen.

Vad är då orsaken till dagens svåra situation? Även om vi socialdemokrater, som vi många gånger har förklarat, inte skyller alla bekymmer på de borgerliga regeringarna och även om moderaterna inte har suttit i regeringsställning under alla de sex borgerliga regeringsåren bär de i alla fall ett stort ansvar för hur det i dag ser ut på Sveriges arbetsmarknad.

Vi har ett svårare läge i dag än på mycket länge. I november var 134 000 människor arbetslösa. Av dem hade ungefär 66 000 varit utan arbete i mer än tre månader, detta trots att sedan oktober drygt 14 000 har fått ett beredskapsarbete och drygt 3 000 har fått komma in på arbetsmarknadsutbildning. Sammanlagt omfattas mer än 164 000 personer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Varslen bara ökar i rasande fart. Varsel, korttidsvecka och permitteringar förekommer nu inte bara inom de tidigare traditionella yrkena utan över hela fältet.

Men dessa dramatiska siffror är ändå ingenting mot den hårda verklighet som döljer sig bakom varje siffra. Hur känns det för var och en av dessa arbetslösa när samhället inte längre behöver hans insatser, när han inte längre har ett arbete att gå till, arbetskamrater att umgås med? Och som jag nyss sade: Vad innebär det för ekonomin?

Från januari t. o. m. september i år utförsäkrades nästan 18 700 personer från sin rätt till arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd. Vad skall de försörja sig på sedan? Ja, det måste bli socialhjälp. För leva måste de ju på något sätt.

Herr talman! Arbetslöshet kostar mycket pengar både för samhället och för den enskilde. Men det inser tydligen inte moderaterna. De säger i sin

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

reservation nr 2 bl. a.: "Det arbetsmarknadspolitiska åtgärdsprogram regeringen – eller snarare AMS – tagit fram framstår f. ö. som mycket konventionellt." Detta har Alf Wennerfors vidare utvecklat i dag i debatten med Anna-Greta Leijon.

Det är riktigt att mycket av det som regeringen föreslår i sin proposition sammanfaller med det som AMS i olika sammanhang har framfört som önskemål för att kunna bedriva en verksam arbetsmarknadspolitik, en politik som motar Olle i grind, dvs. hejdar den ökning av arbetslösheten som vi alla befarar kommer under vinterhalvåret.

Men det faktum att regeringens förslag sammanfaller med AMS önskemål, torde inte göra saken sämre, snarare tvärtom. Det borgar i stället för att man är inne på rätt väg och att man snabbt kan få genomslag på insatta åtgärder. F. ö. är det AMS, som har kunskaperna om och ansvaret för att visa på arbetsmarknadens problem och föreslå lämpliga lösningar.

Att lösningarna är konventionella är heller ingenting att förfasa sig över. Sverige har ju under decennierna lyckats föra en arbetsmarknadspolitik, som säkrat den välfärd som vi trots ekonomiska kriser kan vara stolta över. Det var just med dessa högst konventionella metoder, som vi lyckades korrigera marknadskrafternas negativa verkningar och eliminera och utjämna konjunkturvariationerna. Vi har aldrig hävdat att vi löser långsiktiga ekonomiska och sysselsättningspolitiska problem med beredskapsåtgärder. Men de arbetsmarknadspolitiska insatserna har inte bara minskat arbetslösheten på kort sikt utan också skapat bättre förutsättningar för en politik, som även på sikt hjälpt oss närmare målet: den fulla sysselsättningen. Arbetsmarknadspolitiska insatser är nödvändiga, inte minst för att de av moderaterna förordade marknadskrafterna inte har fungerat.

På grund av dagens dåliga arbetsmarknadsläge tvingas allt fler personer uppsöka arbetsförmedlingen. Under förra budgetåret var över 708 000 personer någon gång inskrivna som arbetssökande vid arbetsförmedlingarna. De motsvarar ca 15 % av alla som finns på arbetsmarknaden.

De flesta av de sökande var någon gång under budgetåret helt utan arbete och kunde omedelbart ta en anställning, medan andra hade jobb men önskade byta. Den största andelen arbetslösa bestod av ungdomar. 74 000 var arbetshandikappade.

Som jag redan nämnt har mer än hälften av de arbetslösa varit det under en lång tid. Statistiken visar också att de arbetshandikappade har de längsta arbetslöshetstiderna. Men även äldre kvinnor tillhör den grupp som varit arbetslösa längre tid än genomsnittet.

Det behövs mera folk på arbetsförmedlingen, inte minst för att ge snabb och bra service till ungdomen, till de handikappade och till de äldre kvinnorna. Man kan t. o. m. påstå att dessa platsförmedlare finansierar sig själva, om de lyckas klara uppgiften att ge flera människor arbete. Att människor kommer i arbete minskar samhällets utgifter och bidrar till förbättra samhällsekonomi. Det är angeläget att göra allt för att få ner arbetslöshetssiffrorna. Förslagen om personalförstärkning och mera pengar till platslistor är därför nödvändiga.

Herr talman! Vi socialdemokrater tror inte att samhället mår bra av att låta sin viktigaste resurs – människors vilja till arbete – ligga i träda. Vi tror inte på ett samhälle, där ungdomar känner sig överflödiga, innan de ens hunnit skaffa sig vuxen identitet, och där kvinnor tvingas mot sin vilja återvända till hemmen för att samhället inte har råd med den service som möjliggör för dem att ta ett arbete.

Många av dem som i dag saknar arbete gör det på grund av att de saknar relevant utbildning för de arbeten som arbetsmarknaden i dag har att erbjuda. För dem är det viktigt att samhället har beredskap att erbjuda lämplig arbetsmarknadsutbildning. Regeringen föreslår nu en kraftig förstärkning av arbetsmarknadsutbildningsresurserna. Förstärkningen är viktig även för att kunna höja den arbetsmarknadspolitiska beredskapen inför en förväntad konjunkturuppgång.

Regeringen vill också höja bidraget till arbetsmarknadsutbildning i företaget inom tillverkningsindustrin där det finns påtaglig risk för permittering eller uppsägning, från nuvarande 20 kr. i timmen till 35 kr. Även på denna punkt reserverar sig moderaterna.

I en gemensam reservation föreslår centern och folkpartiet att av den totalsumma som utskottsmajoriteten föreslår till sysselsättningssskapande åtgärder skall 100 miljoner kronor användas för regionalpolitiska insatser på länsnivån. Man anger som skäl dels att man vill prioritera de långsiktiga insatserna i stället för de kortsiktiga, dels att länsstyrelserna skulle sakna medel för att stödja vissa projekt i glesbygd.

När det gäller problemet med avvägningen mellan lång- och kortsiktiga åtgärder delar vi i och för sig reservanternas uppfattning om de långsiktiga åtgärdernas betydelse. Men den bedömning vi nu gör i fråga om behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder är att detta behov just nu är så stort att vi inte kan göra några nedprutningar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 och avslag på reservationerna 1, 2, 5, 6, 7 och 8.

Anf. 25 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Vi moderater tror inte att samhället, människorna, de arbetslösa och de som är beroende av att det här landet fungerar ekonomiskt mår bra av statsfinansiell kollaps. Det är ett ganska brutalt uttryck, men det är ändå mot den bakgrunden som vi i dag för diskussionen om hur vi skall inrikta de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för att klara en för svenska förhållanden hög arbetslöshet. Det kan vara viktigt att påminna en del av dem som varit uppe i riksdagens talarstol och talat sig varma för insatser på olika områden att det är faktiskt verkligheten.

Moderata samlingspartiet har i reservationer som är fogade till utskottets betänkande presenterat någonting som är en viktig del i en analys av hur vi inom ramen för begränsade statsfinansiella resurser skall kunna klara att på bästa möjliga sätt och med långsiktig effektiv verkan skapa bättre förutsättningar för människorna att själva klara sin försörjning, att själva kunna få varaktiga, riktiga jobb.

Vi har lagt fram ett program för hur vi på ett effektivare sätt skall kunna minska ungdomsarbetslösheten. Och varför har vi gjort det? Jo, därför att en analys visar att ungdomsarbetslösheten strukturellt har vuxit sedan början av 1960-talet.

Genom den analysen vet vi att lyckades vi pressa ned ungdomsarbetslösheten till samma nivå som gäller för övriga åldersgrupper, skulle vi ha en öppen arbetslöshet i Sverige i dag som omfattade mindre än 100 000 personer. Det är inget dåligt mål, Anna-Greta Leijon, för alla dem som varit uppe och talat så varmt för det ansvar som vi har i Sveriges riksdag för att pressa ned arbetslösheten, för att ge människor hjälp i en situation där de ser väldigt få möjligheter att klara sin trygghet och sin försörjning.

I analysen ingår också det faktum att vi som sitter i riksdagen inte klarar detta själva. Och varför gör vi inte det? Jo, under 1960-talet och framför allt 1970-talet har det byggts upp trösklar för ungdomarnas möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden, och de beslut som i detalj reglerar höjden på dessa trösklar är inte fattade här i kammaren. De fotas i överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter. Därför är det alldeles naturligt att vi i vår partimotion och i våra reservationer också pekar på att skall vi klara av problemen måste riksdag, regering och arbetsmarknadens parter gemensamt och på var sitt håll agera för att få ned trösklarna för ungdomarnas möjligheter att ta sig in på arbetsmarknaden.

Det är bakgrunden till moderata samlingspartiets partimotion. Det är inte, kammarledamöter, en politik för högre arbetslöshet, som så många har sagt i talarstolen i dag. Det är en realistisk politik som vilar på en rimlig analys av hur arbetslösheten strukturellt har utvecklats i Sverige under de senaste årtiondena. Det är en politik som också är rimlig utifrån de statsfinansiella förutsättningar som finns. Man borde inte behöva säga det, men det är faktiskt så att vi för innevarande budgetår får räkna med ett budgetunderskott på 90 000 milj. kr. En god del av dem får vi låna upp utomlands.

Vad menar då moderata samlingspartiet när man talar om miljardrullning-
en till AMS? Jo, vi konstaterar bara det faktum att arbetsmarknadspolitiken på nuvarande ambitionsnivå innebär att vi med metoder som skapades på 1950- och 1960-talen nu är beredda att avsätta 17 miljarder kronor per budgetår att användas i dessa gamla system. Under den socialdemokratiska regeringens mandatperiod innebär detta totalt 50 miljarder. Om vi har litet ansvar måste vi ändå överväga: Hur skulle dessa 50 miljarder alternativt kunna användas för att skapa trygga jobb, för att minska de hela tiden ökande skaror av människor som genom en felaktig ekonomisk politik slås ut ifrån de riktiga jobben och anvisas vägen på vars skylt det står: Arbetsmarknadsverket. Vi ställer beredskapsarbeten till förfogande. Vi bjuder dig trygghet i sex månader. Vi kan inte lova mer än det, för vi är inte riktigt säkra på att våra statsfinanser kommer att kunna bära så omfattande insatser under åren framöver.

Anna-Greta Leijon, hur blir det under åren framöver? Hur stor arbetslöshet kommer Anna-Greta Leijon att ha i sina bedömningar i de

kommande budgetpropositionerna? Blir det 1,5 %, som motsvarar människornas förväntning på en socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik, eller blir det mer?

Om jag försöker sja om framtiden, herr talman, tror jag att vi kommer att få uppleva en ganska ordentlig omsvängning i den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken under åren framöver. Jag tror det därför att verkligheten kräver detta. Om man försöker föra en traditionell arbetsmarknadspolitik av 1970-talsmodell kommer den att kollapsa av statsfinansiella skäl.

Alf Wennerfors ställde frågor till arbetsmarknadsministern som också jag ställt vid två tidigare tillfällen. Jag behöver inte upprepa dem, de finns i flera tidigare protokoll. Jag vill bara hänvisa till Alf Wennerfors frågor och be arbetsmarknadsministern om svar. Om det inte kommer något börjar det framstå som aningen pinsamt för arbetsmarknadsministern; i varje fall skulle jag tycka det om jag satt i stadsrådsbanken och svarade för de arbetsmarknadspolitiska frågorna.

Så över till våra borgerliga bröder. Det var väldigt vad de blåste på den "moderata skutan" på fjärden i dag! Det är tur att vi har ankaret fast förankrat i verkligheten så att vi utan problem kan svara upp mot era anklagelser.

Elver Jonsson sade att mittenpartierna är lika ambitiösa när det gäller ungdomarna som moderata samlingspartiet – det är bara att läsa mittens reservation! Då är min fråga till Elver Jonsson: Ingemar Eliasson var arbetsmarknadsminister när riksdagen våren 1982 fattade beslutet om ungdomarna. Varför hände det ingenting då? Det måste ju vara fullständigt meningslöst för folkpartiet att återigen i riksdagen upprepa vad man sade våren 1982, nu när man inte har kvar sin minister i departementet.

Elver Jonsson sade att moderaternas kray när det gäller arbetsrätts- och trygghetslagstiftningen i stort sett innebär att man skulle "slänga trotjänare på sopbacken". Ja, det må vara så, enligt Elver Jonssons definition. Men i så fall innebär folkpartiets ståndpunkt i de här frågorna, att man inte går så långt som till sopbacken men att man öppnar köksdörren och släpper trotjänarna i soptunnan som står där utanför. – Det här säger jag bara för att visa det onyanserade i Elver Jonssons angrepp.

Centern hade visserligen, Arne Fransson, ingen minister i arbetsmarknadsdepartementet, men ni hade en mittenbroder som satt där, så ni kan väl också begrunda varför det inte hände något när ni hade chansen.

Jag vill sedan ta upp uttrycket "konventionella åtgärder". Det framgick med stor tydlighet av Marianne Stålbergs inlägg att den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken inte bestäms i regeringskansliet – den bestäms på AMS. Och det är man från det socialdemokratiska partiets sida inte alls missnöjd med; tvärtom det är man nöjd med och glad över.

Har man som socialdemokraterna inställningen att AMS har kunskapen och bestämmer, får man också konsekvensen, herr talman, att AMS blockerar. Det är en av realiteterna som styr moderata samlingspartiets arbetsmarknadspolitik i dag.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

Anf. 26 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Bengt Wittbom. Om moderaterna nu säger nej till alla förslagen om ökade medel för att snabbt få fart på sysselsättningen, hur skall vi då kunna skaffa jobb till orter som t. ex. Kiruna, Gällivare, Luleå och många platser i Jämtlands län?

De analyser som ni hänvisar till hjälper inte – det behövs ju insatser. Sådan är verkligheten nu efter sex år med borgerliga regeringar, trots att man i er regeringsdeklaration 1976 kunde läsa att grunden för ett framgångsrikt reformarbete är en stark ekonomi. Efter de här sex åren – har vi en stark ekonomi?

I samma regeringsförklaring hette det att alla ungdomar skulle ha arbete, praktik eller utbildning. Har det blivit så?

Anf. 27 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Bengt Wittbom sätter upp ett oskuldsfullt ansikte och säger: Varför hände ingenting när ni satt i regeringen? Till det är bara att säga: Aldrig tidigare i svenskt arbetsliv har så mycket gjorts från statsmaktens sida som just under den senaste sexårsperioden.

Det skedde också under de år som moderata samlingspartiet ingick i regeringen. Men såvitt jag begriper ägnade man sig från det håller mera åt att bromsa än att driva på när det gällde aktiva åtgärder för att på arbetsmarknadens område klara sysselsättningen. Det gällde förmodligen också de yngre årgångarna.

Nu säger Bengt Wittbom: Det var väldigt vad här blåser. Men vi sitter i segelbåten med ankaret i. Det är betecknande att han associerar till segelbåtar. När vi talar om svår arbetslöshet sitter moderaterna i en "segelbåt" med ankaret i – jag tror de sitter litet fast i föreställningar om att man med enbart ekonomiska insatser kan åstadkomma en riktig arbetsmarknad.

Bengt Wittbom tog illa vid sig av att jag sade att det kan inträffa att trotjänare slängs på sopbacken om man skrotar en del av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Jag tror faktiskt att det är så. Vi har sagt från både folkpartiets och centerpartiets sida – och det ställde också riksdagen upp på i våras – att vi inte vill vara med om att rasera trygghetslagarna, vi är inte med om att t. ex. slopa turordningsreglerna. Vi menar att man vid en reformering av lagen om anställningsskydd också skall ha respekt för ingångna avtal.

Det är förbluffande att man från moderat håll – där man annars alltid sätter avtalet före lagstiftningen – inte drar sig för att nu med lag sätta sig över avtal som parterna träffat.

Sedan har vi varit överens om att anpassa och avbyråkratisera trygghetslagstiftningen – för visst finns det kantigheter. Det vore konstigt om 1970-talets mycket aktiva reformarbete på arbetsrättens område inte skulle ha ofullkomligheter. En avbyråkratisering är vi från liberalt håll beredda att ställa upp på. Men vi menar att det inte får medföra att vi tar bort de regler som ger de anställda inflytande över sin egen arbetssituation – det har varit vägledande för alla liberala framstötter här i riksdagen om en reformering av

den svenska arbetsmarknaden. Det är vägledande för folkpartiet också framöver. Därför tror jag, herr talman, att det kan vara bra – jag hoppas att Bengt Wittbom inte uppfattar det som ett allmänt påhopp – att få denna skillnad mellan konservativ och liberal politik markerad.

Anf. 28 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Bengt Wittboms påstående att det inte gjordes några insatser för ungdomarna under den tid som regeringen Fälldin styrde här i landet får naturligtvis inte stå oemotsagt. Låt mig bara i all vänlighet påminna Bengt Wittbom om införandet av ungdomsplatser, förslaget om kommunala ungdomsslussar och utbyggnaden av gymnasieskolan, för att bara nämnda några insatser. Dessa tre saker talar för sig själva. Bengt Wittboms uttalande överensstämmer alltså inte med verkligheten.

Anf. 29 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag bara påpeka att det varje år framläggs en budget, och i den budgeten ingår det normalt 15–17 miljarder kronor till arbetsmarknadspolitiska insatser, och många miljarder kronor till industripolitiska insatser. Hur hårt och intensivt ni än argumenterar tror jag inte att ni kan få svenska folket att tro att moderata samlingspartiet i sina budgetalternativ skriver 0 kr. i de kolumnerna.

Det finns alltså pengar till insatser, Marianne Stålberg. Vad vi moderater kräver är att de skall användas effektivt. Vad vi kräver är att vi skall överväga hur vi satsar varje krona – kronorna ramlar inte in i statskassan i samma snabba takt nu som på 1960- och 1970-talet. Nu får vi låna upp dessa.

Elver Jonsson säger att vi gjorde mycket på arbetsmarknadspolitikens område när det var borgerlig majoritet. Ja visst. Det satsades stora resurser, och det togs ett stort ansvar för människors trygghet. Men det är inte det jag talar om, Elver Jonsson och Arne Fransson. Jag talar om ungdomsbeslutet. Ungdomsplatserna tillkom före det beslutet. Jag upprepar min fråga: Varför förverkligade ni inte det beslutet, när riksdagen gav mittenregeringen chansen? Hade man gjort det hade det sett annorlunda ut för många ungdomar i dag.

När det gäller de anställdas inflytande på arbetsplatserna vill jag bara helt lugnt påpeka att det inte alls är på det sättet att det inte existerade något inflytande för de anställda på arbetsplatserna innan MBL kom. I Saltsjöbadsanda hade man byggt upp en stark tradition kring samarbetstanken. Varför byggde man inte vidare på den? Vi måste bygga vidare och anpassa lagstiftningen så att den passar enskilda företag och anställda på ett bättre sätt.

Arbetsmarknadsministern ville tydligen inte svara på mina upprepade frågor om arbetsgivaravgifter etc. Alf Wennerfors upprepade dessutom frågorna i den här debatten. Jag får då med statssekreterare Berit Rollén, som befinner sig i kammaren, vidarebefordra hälsningen till Anna-Greta Leijon att vi kommer att fortsätta att fråga tills vi får ett svar.

Fredagen den
17 december 1982

Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.

Anf. 30 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! När det gäller att använda pengarna okonventionellt saknas det inte heller exempel från den tid då företrädare för folkpartiet och andra icke-socialistiska partier satt i regeringen. Jag behöver inte upprepa de exemplen för Bengt Wittbom, som känner dem alltför väl. Ungdomsslussarna var ett sådant exempel.

Nu säger Bengt Wittbom: Varför förverkligades inte allt detta medan ni satt i regeringen? Bengt Wittbom har väl ändå inte glömt att detta förutsatte att parterna skulle gå fram avtalsvägen? Det var riksdagens beslut och regeringens vilja. Där kunde naturligtvis inte statsmakten ingripa, och jag beklagar, precis som dåvarande arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson gjorde vid något tillfälle, att parterna inte var betydligt raskare och mer aktiva när det gällde den här frågan. Den synpunkten tycker jag man kan uttrycka från riksdagens sida.

När det gäller reformeringen av arbetsrätten räcker det att notera att man från moderat och konservativt håll säger att vi hade det bra på den tiden, före medbestämmandelagen, och att det också då gick att komma fram till lösningar.

Jag tolkar detta så, att man inte vill sluta upp kring en reformering av arbetslivet, som denna riksdag har beslutat om. Jag har sagt att vi från liberalt håll i diskussionen om hur regelsystemet skall förbättras och förenklas kommer att bjuda motstånd och hålla hårt fast vid att trygghetslagarna icke raseras. I försvaret av dem ingår att turordningsreglerna skall vara kvar, och att riksdagen skall ha respekt för av parterna upprättade avtal. Vi vill inte med lag sätta oss över vad parterna har kommit överens om. Jag upplever det så, att Bengt Wittbom och moderaterna här har hamnat i en logisk kollision.

Anf. 31 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Hur länge skall riksdagen hålla på och skriva om problem som bara parterna kan reglera? Hur många ungdomar ytterligare är det som inte skall få chansen? Skall det bli 80 000, 90 000 eller 100 000? Jag tycker att det är en väsentlig fråga.

Elver Jonsson gjorde, milt sagt, vissa övertolkningar av vad jag i min förra replik kort hann säga om samarbetet på arbetsplatserna. Jag konstaterade bara ett viktigt faktum, nämligen att det fanns en utbredd tradition av samarbete mellan parterna på arbetsplatserna före MBL. Det hade varit klokt och sunt att bygga lagstiftningen, om man nu prompt skulle ha en lagstiftning, på dessa erfarenheter.

Därför är det också logiskt, herr talman, att i dag, när vi konstaterar att lagstiftningen inte fungerar alldeles perfekt, tänka tillbaka på vunna erfarenheter och försöka justera lagstiftningen i enlighet härmed. Det ger parterna chansen att klara ut problem som de upplever som ytterligt besvärande.

Till slut: Vi kommer ifrån moderata samlingspartiets sida att fortsätta att i de här debatterna driva grundfrågorna. Jag är alldeles övertygad om att det

är de frågor vi i dag debatterar, om de långsiktiga förutsättningarna och de restriktioner och trösklar som slår ut människor och hindrar människor att få jobb, som 1984 och 1985 kommer att vara huvudfrågorna i arbetsmarknadspolitiken. Då kommer t. o. m. regeringen att ha insett att de 17 miljarderna per år inte finns till disposition. Vi moderater väntar med stort intresse på att den tidpunkten skall inträffa.

Talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 BO NILSSON (s):

Herr talman! Mycket har redan sagts i den här debatten, men jag avser ändå att i mitt anförande ta upp frågorna om ungdomsarbetslösheten, inte minst därför att jag har fått i uppgift av min utskottsgrupp att göra det.

Arbetslöshet är nog bland det värsta som kan drabba en människa. Det är som ett gift för samhället och invånarna. Arbetslösheten innebär för de utsatta en känsla av hopplöshet och brist på självförtroende. Den skapar misstro och bitterhet bland dem som drabbas.

I vårt land har arbetslösheten ökat väsentligt de senaste sex åren. Denna arbetslöshet var emellertid – särskilt under 1982 – högre än vad som borde ha varit fallet om den borgerliga regeringen satsat på arbetsmarknadspolitiska åtgärder i den utsträckning som vi socialdemokrater förordade. Arbetslösheten i dag hade troligtvis varit rekordhög om den borgerliga politiken fått fortsätta.

Högst var dock arbetslösheten bland ungdomar, framför allt bland tonåringar. Av dem som tillhörde arbetskraften var mer än var femte kvinna i åldern 16–19 år arbetslös i september. Totalt sett var 85 000 ungdomar i åldrarna 16–24 år arbetslösa vid samma tidpunkt. Av dessa var 46 000 under 20 år. Motsvarande siffror 1976, när vi lämnade regeringsmakten, var 30 000 resp. 18 000.

Man kan konstatera att den ungdomsgaranti som de tidigare borgerliga regeringarna givit inte infriats. Tvärtom har arbetslösheten bland ungdomar, som synes, ökat drastiskt.

De borgerligas löften om arbete, utbildning eller praktik till alla ungdomar kan bl. a. med ledning av de nämnda siffrorna visa att garantin har varit ord utan innehåll.

Målsättningen för oss socialdemokrater måste nu bli att med kraft angripa denna utomordentligt svåra situation. I proposition 1982/83:50 och i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 13 har ett antal initiativ tagits som syftar till en förbättring av situationen för bl. a. de unga arbetslösa.

På lång sikt måste naturligtvis åtgärderna inom den ekonomiska politiken ge resultat i form av ökad sysselsättning. Men på kort sikt måste det göras omfattande generella arbetsmarknadspolitiska insatser. Dessa åtgärder har naturligtvis stor betydelse även för våra ungdomar, och speciellt gäller detta dem som har fyllt 18 år. De insatser som betraktas som generella har f. ö. behandlats av andra talare här i kammaren.

En stor del av medlen som avsatts till beredskapsarbeten kommer att skapa tusentals arbetstillfällen för unga människor ute i landet.

När det gäller anslaget till ungdomsplatser har SÖ i september hemställt om ytterligare 90 milj. kr. för bidrag till flera ungdomsplatser under budgetåret 1982/83. Detta anslag har regeringen med stöd av finansfullmakten redan beslutat att ställa till förfogande för att täcka behovet av ungdomsplatser. Kopplat till detta har kammaren i samband med behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12 beslutat att KAS inte skall utgå till ungdomar under 18 år.

Som en följd av detta har i proposition 50 anförts att det är regeringens ambition att alla 17-åringar skall kunna erhålla åtminstone en ungdomsplats.

Det förutsätts vidare att SÖ noga följer sysselsättningsutvecklingen för ungdomar under 18 år och i god tid anmäler om det behövs ytterligare medel. Detta innebär att regeringen är beredd att klara målet, som jag tidigare har nämnt.

När det slutligen gäller kommunala aktiviteter för arbetslös ungdom har regeringen med ändring av den förra regeringens beslut fördelat totalt 100 milj. kr. på samtliga kommuner. Dessa medel skall användas till att mildra effekten av arbetslösheten bland ungdomar, och då i första hand stödja dem som är i störst behov av samhälleligt stöd av detta slag. I min hemkommun Landskrona har man exempelvis planer på att inrätta ett ungdomscenter som ett led i en uppsökande verksamhet.

Låt mig också påpeka att regeringen under utbildningsdepartementets verksamhetsområde beslutat om en ökning med 2 000 intagningsplatser i gymnasieskolan för läsåret 1982/83 till en total kostnad av 36 milj. kr. per budgetår.

De borgerliga partierna har på olika sätt reserverat sig mot det program som vi socialdemokrater föreslagit. Detta är förvånansvärt med hänsyn till att de, om än i olika konstellationer, haft regeringsmakten de senaste sex åren.

Moderaternas förslag om hur de nu vill lösa de mycket svåra problemen med ungdomsarbetslösheten vill vi socialdemokrater bestämt ta avstånd ifrån. Det kan inte bli tal om att lösa dessa problem med erbjudande om sänkta löner, sämre trygghet i anställningen och på andra sätt. Vi anser heller inte att ökad rörlighet bland ungdomar i någon större omfattning löser problemen på arbetsmarknaden. I debatten våren 1982 om bl. a. ungdomsarbetslösheten kunde man trots allt skönja en enighet om att kraftfulla insatser borde sättas in för att klara problemen. Men nu kan konstateras att moderaterna yrkar avslag på medlen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket direkt drabbar ungdomarna.

Det verkar på något sätt vara mera ord än allvarligt menade satsningar då moderaterna först gör program mot ungdomsarbetslösheten och sedan intar en avvisande hållning till en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Mittenpartiernas förslag verkar vid första påseendet vara mera positiva till

ytterligare insatser mot arbetslösheten bland ungdomen. Men mitten knyter så an till den borgerliga majoritetens vidlyftiga ungdomsgaranti från i våras. Landets ungdomar förespeglades då att nu var problemen lösta. Alla skulle garanteras jobb eller utbildning. Vi minns tidningsrubrikerna och TV-uppföljningen. Börje Hörnlund – som representerar centern här i debatten – fick stort utrymme i landets största dagliga tidning, där han uppträdde tillsammans med arbetslösa ungdomar i hemstaden Skellefteå. Nu var problemen lösta.

Vi socialdemokrater som valde att i stället förorda förstärkta resurser för att successivt kunna nedbringa arbetslösheten framställdes som defensiva.

Hur gick det? Hur är läget i dag i Skellefteå, Börje Hörnlund? Sanningen är att situationen i stället snarare försämrades efter ert magnifika utspel. Vad var det som gick snett? Svek mittenregeringen när garantin skulle förverkligas?

Sammanfattningsvis anser jag att de borgerliga partierna verkar splittrade – och det har också debatten här i dag visat – i denna för våra ungdomar så avgörande fråga. Möjligen kan detta ha påverkat det resultat som dessa partier uppnått under sin regeringstid.

Avslutningsvis kan sägas att vi socialdemokrater aldrig kan acceptera en hög arbetslöshet, speciellt inte bland landets ungdomar. De åtgärder som nu sätts in skall ses som ett steg mot avskaffandet av ungdomsarbetslösheten, och vi är beredda att med olika medel fortsätta att bekämpa densamma.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13 också i de avsnitt som behandlar åtgärder mot ungdomsarbetslösheten. Jag yrkar vidare för säkerhets skull även avslag på reservationerna 3 och 4.

Anf. 33 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Riksdagen beslöt i våras att bifalla en centermotion med innebörd att alla ungdomar under 21 år skulle erbjudas arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat ekonomiskt bidrag från det allmänna.

Jag har tidigare vid två tillfällen – båda gångerna med Anna-Greta Leijon närvarande i kammaren – gett mina och centerns synpunkter på hur viktigt vi anser att det är att utrota arbetslösheten i de känsligaste ungdomsåren. Jag nöjer mig därför nu med att konstatera att såväl genom att utrota ungdomsarbetslösheten som genom att ta bort alla bidrag i motsvarande åldrar så lägger vi en god grund för framtiden och undviker framför allt många personliga tragedier.

Regeringen har föreslagit och riksdagen beslutat att KAS-ersättningarna skall tas bort för 16- och 17-åringarna. Centern har i utskottet biträtt en sådan ordning, men krävt att riksdagen då måste ge regeringen till känna att regeringen måste följa upp frågan så, att de berörda ungdomsgrupperna verkligen får utbildning, praktik eller arbete. Centern har alltså sett till att riksdagen gett regeringen i uppdrag att vidta de kompletteringar som kan behövas för att alla 16–17-åringar skall kunna erbjudas utbildning eller

arbete. Regeringen skall också för riksdagen redovisa hur frågan följs upp.

Från centerns sida noterar vi att vårt initiativ från i våras nu nått fram t. o. m. 17-åringarna, och vi hoppas nu att arbetet snabbt kan gå vidare så att regeringen uppfyller riksdagens beslut från i våras, så att också alla 18-, 19- och 20-åringar erbjuds utbildning eller arbete, inte bidrag.

Beslutet om 16-17-åringar fattades med bred politisk majoritet av riksdagen i går. Beslutet i våras antogs med en rösts majoritet. Jag har vid ett antal tillfällen beklagat att inte hela riksdagen ställde upp bakom motionen. Jag hoppas emellertid att socialdemokraterna när de nu äntligen kommit i gång skall inse att ungdomar i åldern 18-21 år behöver få samma fäste i tillvaron och känna att samma krav ställs som nu blir fallet för 16-17-åringarna.

Jag går nu över till att beröra vårt partis krav på ökade resurser för glesbygden. Många starka krafter – inte minst politiska – arbetar för att det skall komma att ske en fortsatt koncentration av arbetstillfällen, service och befolkning till storstaden samt till de större centralorterna i länen. En sådan utveckling blir förödande för den svenska glesbygden, om inte en kraftig moteld anläggs.

I en situation med dämpad ekonomisk tillväxt får dessa krafter dessutom argument för att fara ännu hårdare fram med vår landsbygd. I glesbygden finns resurser i form av odlad mark, skog, vattenkraft, torv, mineraler, malm, rekreationsresurser osv. Dessa tillgångar har stor betydelse och kan, om vilja finns, komma att få en än större betydelse för vårt svenska folkhushåll. Tillgångarna måste tas till vara, på ett sådant sätt att de främjar glesbygden i alla avseenden.

I ett glesbygdslän som t. ex. Västerbotten – och det gäller även för övriga skogslän – har jord- och skogsbruket alltid varit en basnäring och haft en stor betydelse för hela länets utveckling. Det är alltså av synnerlig vikt att lantbruket främjas och ges förutsättningar så att det kan bestå och utvecklas. Det vore nämligen förödande för såväl den samhällseliga som den sociala servicen i länets glesbygder om sysselsättningen minskar ytterligare. I glesbygden måste samhället ha som mål att uppmuntra kombinerade verksamheter inom jord- och skogsbruk, hantverk och service, i småskaliga former. Av tradition har alltid glesbygdsnäringarna varit så uppbyggda för att kunna ge maximal utkomst och sysselsättning.

För att främja utvecklingen i glesbygden och ta till vara de resurser som glesbygden besitter har glesbygdstödet spelat en mycket stor roll. Otaliga är de som genom detta stöd har kunnat utveckla sitt företag och de personer som kunnat beredas sysselsättning. I enbart Västerbotten har under de senaste åren ca 250 företag erhållit glesbygdstöd i någon form. De utvärderingar som gjorts av stödet visar att stödformen har betydande positiva effekter. Sysselsättningen har kunnat öka kraftigt, och investeringarna som gjorts har ett bestående värde.

De ekonomiska resurserna för glesbygdstödet räcker inte i dag för att svara mot efterfrågan. I dagsläget, när endast halva budgetåret har gått, så är

i stort hela stödandelen som länsstyrelse resp. lantbruksnämnd förfogar över intecknad. T. ex. har lantbruksnämnden i Västerbottens län redan förbrukat 2 miljoner av totalt 2,5 milj. kr. som avsatts för bidrag till jordbruket. Länsstyrelsen har förbrukat 3 miljoner av 3,5 milj. kr. som avsatts för övrig företagsverksamhet i glesbygd. Då skall det beaktas att man dessutom har inne ansökningar om stöd till olika objekt på ytterligare 3 miljoner. Så ser verkligheten ut i mitt hemlän. Jag förmodar att i stort sett liknande förhållanden råder i övriga Norrlandslän.

Intensifierad kommunal sysselsättning, det s. k. IKS-stödet, är en annan del av glesbygdstödet. Om jag får exemplifiera återigen från mitt hemlän Västerbotten, kan jag nämna att länsstyrelsen för IKS-verksamheten har fördelat budgetåret 1982/83 ca 7 milj. kr. till totalt nio kommuner. I november, efter det att fem månader gått av budgetåret, hade fem kommuner skrivit till länsstyrelsen och begärt ytterligare IKS-medel. Det är alltså ett oerhört starkt sug efter dessa medel, och det visar dels att behovet är mycket stort, dels att IKS upplevs av kommunerna som ett mycket värdefullt stöd för glesbygden.

I ett läge då arbetslösheten ökar för varje månad som går är det än viktigare att medel för IKS-verksamheten tryggas. IKS ger en långsiktig effekt, då objekten har anknytning till den näring som bedrivs i glesbygden, men möjliggör framför allt sysselsättning åt arbetslösa. Det är nämligen så, herr talman, att de lokala arbetsförmedlingarna skall anvisa arbetskraften för IKS-verksamheten. När vi vet att vi står inför den kanske högsta arbetslösheten någonsin måste vi göra allt för att möjliggöra för fler att få ett arbete.

Vi vet också att IKS-verksamhetens volym urholkas på grund av bl. a. inflation och ökade arbetskostnader. Detta gör att t. ex. det antal dagsverken som man kan erhålla med exempelvis 1 milj. kr. starkt reduceras. Centern har därför föreslagit att ytterligare medel skall anvisas.

Jag har här, utifrån exempel från Västerbotten, försökt påvisa att det måste till ett kraftigt påslag på de medel länsstyrelserna förfogar över för satsning på sysselsättningsskapande åtgärder för glesbygden. Jag vet att motsvarande brist på medel även råder i övriga Norrlandslän. Vi från centern har alltid hävdat att glesbygdspolitiken måste ses som en del av regionalpolitiken. För att vända en negativ utveckling i våra utsatta glesbygder kräver vi att det förs en kraftfull och decentralistiskt inriktad regionalpolitik. Ett sådant synsätt måste ständigt ges stor tyngd i beslut som vi fattar här centralt men även regionalt och lokalt. Vi har därför lagt fram ett förslag om intensifierade insatser för glesbygden som ligger i linje med vår syn på hur det regionalpolitiska arbetet skall bedrivas. Dessutom har vårt förslag om ytterligare 100 milj. kr. till att främja sysselsättningsskapande åtgärder i glesbygder ett starkt stöd i våra glesbygdslän och kommuner. Inte minst vittnar de exempel som jag i dag har redovisat för kammaren om detta. Det är därför en ur alla synpunkter klok åtgärd att överföra 100 milj. kr. från de sedvanliga AMS-medlen till glesbygdsmedel. Vi får en snabb effekt, vi får en långsiktig effekt och vi får effekterna där de bäst behövs.

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Avslutningsvis vill jag vända mig till arbetsmarknadsutskottets ordförande, fru Frida Berglund. Att statsrådet och statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet, som båda varit yrkesverksamma på centrala AMS, slentrianmässigt går den breda AMS-vägen, det kan jag förstå, även om de gör fel. Däremot har jag svårt att förstå varför Frida Berglund från Norrbotten, som många gånger måste ha hört hur f. d. landshövdingen Ragnar Lassinantti prisat de goda sysselsättningsmässiga effekter som glesbygdsmedlen ger på både kort och lång sikt, leder utskottet i fel riktning.

Det har under de senaste dagarna blivit modernt att tala om studiecirklar. För att inte glesbygden kraftigt skall utarmas under denna treårsperiod, vill jag vördsamt be Frida Berglund bilda en studiecirkel under julhelgen med Ragnar Lassinantti. Han har mycket att lära det socialdemokratiska partiet.

Sedan vill jag kort kommentera Anna-Greta Leijons uttalande att det tar tid att pressa ned arbetslösheten. Förvisso har hon tyvärr rätt.

De stora köpkraftsindragningar som nu sker kommer att inverka mycket negativt på sysselsättningen inom våra servicenäringar. Det kommer också att bli stora bekymmer för kommuner och landsting. Före valet gällde att kommuner och landsting minsann skulle få expandera minst 2 %. Den socialdemokratiska eftervalspolitiken får till effekt att ca 5 miljarder kronor, som skulle ha kunnat användas till sysselsättning, försvinner ur kommunernas och landstingens kassor.

Vid överläggningar som de båda kommunförbuden hade med statsrådet Feldt sade han mycket riktigt att vi nu inte längre skall diskutera dessa procenttal utan kommuner och landsting får expandera så mycket som ekonomin klarar. Därför vill jag för denna kammare och för arbetsmarknadsdepartementet tala om att det kommer att finnas socialdemokratiska kommuner och landsting som på grund av ekonomin och det som har skett efter valet kommer att minska antalet anställda. En trolig utveckling är att det icke kommer att anställas en enda människa till i den kommunala sektorn under 1984 och 1985.

Ungefär så är läget. Det är naturligtvis i och för sig trist, men jag tror att det behövs väldigt många goda krafter, om vi inte skall uppleva en rekordarbetslöshet åren framöver.

Anf. 34 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Till Börje Hörnlund skulle jag vilja säga att Göteborgs kommun förlorade mellan 400 och 500 milj. kr. under de borgerliga regeringsåren. Det kanske hade varit något att tänka på innan han gjorde inlägget om vad kommunerna kan gå miste om genom socialdemokratisk politik.

Av debatten här i kammaren kan man konstatera att ytterligheterna i svensk politik sluter cirkeln. Angreppen på politik av socialdemokratiskt märke är det gemensamma. Slutsatserna blir i ytterlighetslägena desamma från de båda partierna, även om recepten är oförenliga. Inget av de länder

som valt politik och systemlösningar som moderaterna och vpk förordar, manar till efterföljd, vare sig man skådar i öst eller väst. Det är också därför som vpk saknar inflytande i svensk arbetarrörelse.

Elver Jonsson antydde i sitt inledande inlägg att annat kanske var att vänta efter gårdagen. Elver Jonsson kan vara lugn. Socialism av kommunistiskt märke har aldrig införts i något land med hjälp av priset på mjölk, ost, fisk eller tobak. Det kommer inte heller att ske i Sverige eller inom svensk arbetarrörelse.

Moderaternas inflytande på svensk politik är allvarligare, inte minst var det så under mittenregerigens tid. Där hade och har Elver Jonsson en angelägen uppgift i att hålla rågångarna klara.

Mot bakgrund av den utveckling som pågått under senare år på arbetsmarknaden med successivt stigande arbetslöshet, den under senare år påtagliga nedgången inom industrin i antalet anställda och nu även en nedåtgående utveckling för antalet totalt sysselsatta, framstår de nu föreslagna sysselsättningsåtgärderna som helt nödvändiga.

Det går att belysa situationen på olika sätt. Jag vill göra det med utgångspunkt från förhållandena i Göteborg som exempel. Mellan september 1981 och september 1982 har antalet kvarstående arbetssökande ökat med närmare 3 400 personer till sammanlagt över 14 000 personer.

Därav var 5 114 under 25 år – en ökning på ett år med närmare 1 000 ungdomar, detta trots att Göteborgs kommun bedriver en mycket aktiv sysselsättningspolitik för ungdomar vilken med olika grepp kan beräknas ha gett över 2 000 ungdomar någon form av arbete eller sysselsättning.

Arbetslösa kassamedlemmar var 5 092 i september 1982 – en ökning mellan 1981 och 1982 med 1 390 på ett år. Ökningen mellan de åren är lika stor som antalet arbetslösa kassamedlemmar totalt sett 1976.

Ungdomar med KAS, kontant arbetsmarknadsstöd, var 1 673 – en ökning med närmare 600 på ett år. I arbetsmarknadspolitiska åtgärder i övrigt hade Göteborg 9 200 personer i september 1982.

Sammantaget beräknas således i Göteborg över 25 000 personer vara arbetslösa, särskilt sysselsatta genom speciella kommunala åtgärder eller genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt nu aktuella uppgifter toppar dessutom Göteborgs och Bohus län varselligan.

Den beskrivna arbetslösheten i Göteborg kan beräknas kosta samhället, främst staten, ca 900 milj. kr. per år i form av arbetslöshetsersättning samt minskade skatter och arbetsgivaravgifter. Till detta kommer att socialhjälp-kostnaderna i kommunen ökat från 90 milj. kr. till 150 milj. kr. på ett år. Ändå kan man, fru talman, i dag möta den uppfattningen t. o. m. bland riksdagsmän att Göteborg fortfarande är en, om inte helt så näst intill, överhettad region.

Sanningen är den att Göteborg lika väl som landet i övrigt är i stort behov av kraftfulla åtgärder på arbetsmarknadspolitikens område och att inledda och pågående åtgärder inte får äventyras.

Det är mot denna bakgrund – som kan målas upp för många orter och för hela landet – som de i propositionerna föreslagna åtgärderna tillstyrks av

Fredagen den
17 december 1982

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

arbetsmarknadsutskottets majoritet i betänkande nr 13.

De delar i betänkandet jag främst skall beröra avser utskottets hemställan, yrkandena 7 och 10, som avser särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning, mera känt under formen lönebidragsanställning, samt Stiftelsen Samhällsföretag. Andra ledamöter från s-gruppen har tagit upp eller kommer att ta upp de övriga yrkandena.

Antalet anställda med lönebidrag uppgick, som framgår av betänkandet, i oktober till 34 300 personer. Det förslag som nu tillstyrkts innebär att ytterligare 290 milj. kr. tillförs anslaget för denna verksamhet, så att AMS kan fullgöra sina åtaganden. De som genom lönebidragsanställning har fått ett arbete, oftast ett meningsfullt sådant, är i de flesta fall i en sådan situation att de skulle vara utslagna i den allt hårdare arbetsmarknad som vi nu har. I många fall är dessa personer anställda av föreningar och allmännyttiga organisationer som själva saknar ekonomiska förutsättningar att bära lönekostnaderna. Det är därför viktigt att AMS erhåller de resurser som krävs för att uppfylla de löften som utstälts – löften baserade på riksdagens tidigare beslut.

Utskottet har tidigare behandlat förslag som skulle ha inneburit inskränkningar på detta område men avvisat dessa med hänvisning till då rådande situation på arbetsmarknaden. Läget i dag är inte bättre än då riksdagen behandlade arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:1. Det är inte nu tid att, som föreslagits i motion 104 från moderaterna, avvisa AMS begäran om ytterligare medelstildelning. Den effekt som då skulle uppnås måste bli att åtagandena gentemot lönebidragsanställda och deras arbetsgivare inte kan fullgöras. Som framgår av arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:1 torde alternativet för de flesta berörda då vara förtidspensionering, vilket också innebär kostnader för samhället.

Stiftelsen Samhällsföretag sysselsatte i oktober 23 600 personer, som – det kan man väl utgå ifrån – annars inte skulle ha haft någon plats på arbetsmarknaden. Det anslag som tilldelats för innevarande budgetår uppgick till 2 321 milj. kr.

Stiftelsens primära uppgift är att bereda arbete åt personer som på grund av nedsatt arbetsförmåga inte kan beredas plats på den reguljära arbetsmarknaden. Som ett delmål skall arbetet syfta till rehabilitering och utslussning på den reguljära arbetsmarknaden. Därav framgår att de som har sin anställning i denna verksamhet i än högre grad torde vara arbetshandikappade på den öppna marknaden.

Utskottets förutvarande borgerliga majoritet har i tidigare betänkanden övervägt besparingar och åtgärder. Driftbidraget beräknas i procent på de sysselsattas lönesumma och sattes för 1982/83 till 129 %. Mot detta reserverade sig socialdemokraterna, då de ansåg att de uppsatta sparmålen ej var realistiska. Stiftelsen hade begärt 131,4 % av lönesumman som beräkningsgrund för driftanslaget.

Att i nuvarande arbetsmarknadssituation, utan avkall på kravet att de sociala målen med verksamheten upprätthålls, vidhålla de kraven på begränsningar i anslaget i strid med den anslagsframställan som framförts

från stiftelsen innebär krav som inte är förenliga. Det tilläggsanslag som begärts uppgår till 55 milj. kr., varav 30 milj. kr. faller på föregående års verksamhet och 25 milj. kr. behövs för att klara målsättningen med innevarande års verksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av förste vice talmannen.

*Särskilda sysselsättningsåtgärder
m. m.*

Anf. 35 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Sten Östlund ville något diskutera den kommunala sektorn, och han nämnde någon siffra från Göteborg. Jag vill då allmänt säga att aldrig tidigare har kommuner och landsting, framför allt genom stora tillskott från statskassan, haft så god likviditet som under detta år.

Sedan fick vi då denna indragning på 3,5 miljarder. Det kallades med socialdemokratiskt språkbruk för stöld och konfiskation, och det räknades ut hur många arbetstillfällen som skulle gå förlorade. Nu har det kommit en indragning på 5 miljarder, och vi fick av herr Feldt veta att det här med juridiska personer ville han nog behålla för sig. Det utgör för 1984 ca 5 miljarder kronor. Vi skulle alltså vara uppe i en summa på 13,5 miljarder kronor i stället för 3,5 miljarder kronor.

Nu finns det inga socialdemokrater som klagar på att detta påverkar sysselsättningen. Nu räknar man inte längre ut hur många jobb man skulle få för 11,5 miljarder, osv. Det var detta jag ville peka på i mitt inlägg.

I och för sig delar jag herr Feldts åsikt att juridiska personer bör beskattas av staten.

Sedan till sysselsättningen. Det som händer är att både fack och ibland också politiska församlingar är intresserade av att anställda på deltid skall få längre arbetstid. Köpkraftsindragningarna kommer spontant att göra att deltidsarbetarna måste ta en längre arbetstid. Övertaliga jagas nu i de kommunala förvaltningarna på grund av den kommande kommunala ekonomin. Vikarier kommer att användas sparsamt. Detta gör att jag känner mig övertygad om att vi icke får fler anställda i kommuner och landsting. Vi får flera arbetade timmar genom en viss expansion – men vi får inte flera anställda. Alltså när man skall lösa den totala sysselsättningskalkylen så går det icke att räkna in alltför höga tal från kommuner och landsting, framför allt på grund av eftervalspolitiken.

Anf. 36 STEN ÖSTLUND (s) replik:

Herr talman! Låt mig bara konstatera att dessa indragningar har pågått under lång tid under den borgerliga perioden. Denna form att dra in kommunala skattemedel bygger också på ett borgerligt beslut.

Hur det går för en socialdemokratisk regering att återställa effekterna av de åtgärder som vidtagits på budgeten hitintills kan jag inte ge mig in på någon diskussion om. Jag vet bara från mitt arbete i Göteborgs kommun att betydande inskränkningar har skett år från år av de borgerliga regeringarna

*Särskilda syssel-
sättningsåtgärder
m. m.*

gentemot kommunerna. Detta har inte varit befrämjande för sysselsättningen.

Anf. 37 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Ett mycket viktigt inslag i den socialdemokratiska politiken utgör arbetsmarknadspolitiken. Regeringens proposition, som vi har att behandla i dag, ger uttryck för detta. Vad kammaren sedan tar ställning till får bli avgörande för resultatet.

Det program som regeringen har föreslagit i propositionen är mycket ambitiöst. Fler människor får därmed arbete, människor som annars skulle kastas ut i öppen arbetslöshet. Programmet är som sagt mycket ambitiöst, åtminstone om man betraktar det i förhållande till den politik som förts under de gångna åren.

Som situationen f. n. är, är det oerhört viktigt att vi verkligen ser till att arbetsmarknadspolitiken upprätthålls. Om vi inte gör det, får vi en öppen arbetslöshet med alla de sociala problem och andra konsekvenser som det för med sig för den enskilda människan. Jag kan tala om för kammaren att jag på nära håll har erfarit det, inte minst i samband med nedläggningen av Sölvesborgs Varv – en nedläggning som f. ö. föranleddes av ett beslut som fattades i denna kammare med en rösts övervikt.

Moderaterna i utskottet har avvisat de reservationer och förslag som innebär att ytterligare medel skall avsättas till sysselsättningsskapande åtgärder, framför allt till beredskapsarbeten. De argument som man tar till är i första hand att det är fråga om föråldrade metoder och att det är ett självändamål.

Man anser tydligen att människorna i stället för att få ett AMS-jobb skall gå arbetslösa.

Låt mig ytterligare en gång konstatera att det sämsta som kan hända en människa som vill och kan ta ett arbete är att inte få något, att behöva gå arbetslös och känna sig onyttig.

I en av moderaternas reservationer vill man vidare ställa arbetsmarknadspolitiken mot en uppbyggnad av vårt näringsliv. Men jag menar att det är fel. Man kan inte ställa arbetsmarknadspolitiken mot något annat. Om man för ett sådant resonemang, måste man ju acceptera vilka arbetslöshetstal som helst.

Herr talman! Med vad jag här kort har anfört vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 38 KRISTINA LUNDBERG (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 13 behandlas en rad åtgärder som syftar till att främja sysselsättningen. Det gäller bl. a. en ökad kapacitet inom arbetsmarknadsutbildningen, ökad satsning på beredskapsarbeten och ytterligare medel till ungdomsplatser.

Med stor förvåning ser jag att moderaterna yrkat avslag på samtliga punkter i betänkandet.

I nuvarande läge, när det är svårt att skapa alternativ som snabbt kan få

genomslag på arbetsmarknaden, är det nödvändigt att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna och att så långt som det är möjligt utnyttja medlen för att begränsa arbetslösheten.

Moderaterna säger nej till de medel som föreslås för arbetsmarknadspolitiska insatser. Men med en socialdemokratisk regering kan inte moderaternas förslag gå igenom, vilket kan noteras med tillfredsställelse.

I sex år har moderaterna haft ett avgörande inflytande på politiken. Det senaste året har arbetslösheten nått de siffror som noterades på 1930-talet. I oktober månad var 127 000 människor arbetslösa, varav 10 589 i Norrbotten. De värst drabbade grupperna är ungdomarna och kvinnorna. 33 % av de arbetslösa i Norrbotten är ungdomar.

En arbetsgrupp inom socialdemokratiska partiet lade i våras fram ett förslag till en utvecklingsplan för Norrbotten. Planen innehåller fem steg och har som mål att stärka den industriella basen och därmed varaktigt häva sysselsättningskrisen i Norrbotten.

Läget för Norrbottens del är i dag ytterst ansträngt. Det är därför nödvändigt att utvecklingsplanens samtliga steg omsätts i praktisk politisk handling. Även med en så kraftig skärpning av de närings- och sysselsättningspolitiska insatserna i Norrbotten som föreslås i planen uppnås fullt utslag på länets arbetsmarknad först efter viss tid. Fram till dess kvarstår behovet av omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det femte steget i utvecklingsplanen tar upp de arbetsmarknadspolitiska insatserna och har redan påbörjats.

Behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser är ett resultat av borgarnas regeringspolitik. Vi har fått ett sjukt samhälle, och i dag vill inte ens moderaterna vara med och lindra symptomen.

En förtvivlad mamma kommer och vill ha råd om vad hon skall göra när hennes 18-åriga dotter, som inte fått något arbete, bara sitter och gråter.

Vi som gång på gång möter förtvivalade människor tycker att det är riktigt att man hindrar ökningen av arbetslösheten, som så hårt drabbar många. Det verkar som om moderaterna är fjärran från den arbetslöses vardag, när de kan yrka avslag på insatser för att lindra den mest akuta krisen.

Hade moderaterna fått fortsätta att driva den borgerliga regeringspolitiken skulle vi haft en ännu större arbetslöshet. Och med arbetslöshet följer ökad otrygghet och ökade motsättningar i samhället.

De som i dag säger nej till arbetsmarknadspolitiska insatser tar på sig ett stort ansvar.

I detta anförande instämde Frida Berglund, Sten-Ove Sundström och Sören Häggroth (alla s).

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (förutsättningarna för sysselsättningen på lång sikt)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 149 för reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.*
(FiU, finansfull-
makten)

Mom. 2 (behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 79 för reservation 2 av Alf Wennerfors m. fl.

Mom. 3 (åtgärder mot ungdomsarbetslösheten)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl. med 79 röster mot 73 för reservation 4 av Arne Fransson m. fl. 174 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 80 för reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (anslag till sysselsättningsskapande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 72 för reservation 8 av Arne Fransson m. fl. 76 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 10 av Alf Wennerfors m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

6 § Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (FiU, finansfullmakten)

Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:21 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. inom budgetdepartementets verksamhetsområde (prop. 1982/83:50 delvis).

Anf. 39 TAGE ADOLFSSON (m):

Fru talman! I finansutskottets betänkande nr 21 har riksdagen att ta ställning till regeringens begäran om en ytterligare höjning av finansfullmakten med 1 miljard kronor till 3,5 miljarder kronor.

I årets budget uppgår anslaget till arbetsmarknadsdepartementet till 12,4 miljarder. Totalt rör sig nu begärt anslag om ca 16 miljarder kronor, vilket innebär att varje svensk familj betalar ca 4 000 kr. per år i skatt till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Arbetslösheten har ökat snabbt under år 1982. I september var enligt arbetskraftsundersökningarna 176 000 personer utan arbete, vilket motsvarar 4 % av arbetskraften.

Bakom arbetslöshetssiffrorna döljer sig en trendmässig och mycket oroande ökning av ungdomsarbetslösheten. För ungdomar i åldrarna 16–24 år är arbetslösheten 7,3 %. Arbetslösheten för vuxna, 25–64 år, har däremot

varit relativt konstant sedan 1960-talet och uppgår f. n. till 2,2 %. Ungdomsarbetslösheten är alltså huvudförklaringen till den höga totala arbetslösheten. Skulle ungdomarna drabbas i samma utsträckning som den vuxna befolkningen hade den totala arbetslösheten i oktober legat under 100 000 personer. Den faktiska ungdomsarbetslösheten inger dessutom större oro än vad statistiken påkallar, eftersom de arbetsmarknadspolitiska insatserna prioriterar just ungdomar.

Regeringen förutspår att arbetslösheten kommer att uppgå till 3,5 à 4 % under nästa år. Detta är till stor del en effekt av den mycket kraftiga åtstramningen av privat konsumtion. Redan nu signaleras från allt fler håll varsel om permitteringar inom den privata tjänstesektorn. Det är också sannolikt att den del av vår ekonomi som är utsatt för utländsk konkurrens inte i någon högre grad kan tillgodgöra sig effekterna av det genom devalveringen förbättrade kostnadsläget. Denna förbättring motverkas av en lång rad skattehöjningar, vinstavsättningar och andra för företagen tvingande likviditetsindragningar. Politiken hindrar därför lönsamma företag från att expandera, vilket också måste sätta sin prägel på sysselsättningsutvecklingen. I stället föreslår regeringen att arbetsmarknadspolitiken i realiteten skall fungera som "städgumma" efter en ekonomisk politik som innebär att antalet jobb minskar ute i företagen.

Genom att isolera arbetsmarknadspolitiken från den ekonomiska politiken och göra "arbetstillfällena" inom AMS verksamhet till ett självändamål sitter man kvar i ett föråldrat tänkande. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan lindra arbetslösheten vid en tillfällig konjunktursvacka och underlätta strukturomvandlingen, men de kan aldrig bota Sveriges djupgående strukturella problem och bli en huvudingrediens i sysselsättningspolitiken. Nyckeln till en förbättrad arbetsmarknad ligger i den ekonomiska politiken. Vi måste skapa förutsättningar för våra företag att investera och expandera. Den ekonomiska politiken är och måste vara fundamental i våra ansträngningar att bekämpa arbetslösheten, särskilt för ungdomarna.

Till stor del är dålig lönsamhet orsaken till de senaste årens minskning i sysselsättningen. Sambandet mellan industrins lönsamhet och sysselsättningsutvecklingen är mycket starkt. När lönsamheten stiger, ökar sysselsättningen. När lönsamheten faller, minskar självfallet sysselsättningen.

Det måste starkt ifrågasättas om en ytterligare satsning på AMS-åtgärder är den bästa vägen att lösa arbetslösa människors problem. AMS verksamhet är dyrbar och ineffektiv.

Investeringsarbeten i AMS regi, exempelvis husbyggnad, kostar i dag 1 880 kr. per dagsverke, och medeltalet för alla investeringsarbeten ligger på 1 525 kr. per dag.

AMS egna administrationskostnader ligger för den här typen av arbeten på mellan 600 och 800 kr. per dag.

AMS egna administrationskostnader ligger, som ett medeltal för samtliga arbeten – det kan röra sig om anläggning, skogsvård, lövräfsning, ja över huvud taget allt AMS sysslar med – på 53:60 per timme. Man kan alltså konstatera, med utgångspunkt i dessa siffror och tillgänglig statistik i övrigt,

att huvudparten av AMS pengar går till administration av den egna verksamheten och till den egna byråkratin och inte till de människor som drabbas av arbetslöshet.

Den enorma satsning det här är fråga om, 4 000 kr. per familj, borde kunna användas bättre.

Skall vi komma till rätta med arbetslösheten i Sverige vill det till helt andra åtgärder än en ensidig satsning på AMS. Vi behöver lönsamma företag, som efterfrågar arbetskraft, och vi behöver en ändrad lagstiftning, så att företagen, små och stora, vågar anställa människor.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i finansutskottets betänkande 21.

Anf. 40 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! I proposition 50, bil. 2, har regeringen begärt att få ett bemyndigande att under 1982/83, om arbetsmarknadsläget så kräver, besluta om utgifter till ett sammanlagt belopp av 3,5 miljarder. Detta innebär, som Tage Adolfsson mycket riktigt har uppfattat, en ökning av finansfullmakten från nuvarande 2,5 till 3,5 miljarder.

I propositionen redovisas också hur finansfullmakten hittills använts under det löpande budgetåret. Det visar sig man att av de 2,5 miljarder som finns anvisade redan nu förbrukat över 2,3 miljarder. Det är alltså bara ca 170 miljoner kvar av den löpande finansfullmakten att disponera under det här budgetåret.

Mot denna bakgrund framstår det som uppenbart att det är nödvändigt att riksdagen ger ytterligare medel till regeringens förfogande via finansfullmakten. Det är utan tvivel så, som regeringen framhållit i propositionen och som framgått av denna arbetsmarknadspolitiska debatt tidigare i dag, att arbetsmarknadsläget nu under resten av budgetåret kan bli så besvärligt att det blir nödvändigt med kraftfulla insatser utöver dem som redan gjorts.

Det första som den socialdemokratiska regeringen fick göra när den tillträdde i höst var att kraftigt öka på bidragen till arbetsmarknadsverket för att förhindra en drastisk ökning av arbetslösheten i vinter. De här insatserna, det vill jag påpeka, borde den förra regeringen ha gjort redan i våras för att ha någon chans att få bukt med svårigheterna under den kommande vintern. Det har den inte gjort trots påtryckningar från AMS, vårt parti och Landsorganisationen. De otillräckliga satsningar som gjordes under våren gör det ännu mera angeläget att nu ge regeringen tillräckliga resurser, så att den kan sätta in sysselsättningskapande åtgärder som kan bli nödvändiga under resten av budgetåret.

Finansutskottets majoritet tillstyrker alltså regeringens förslag, att höja finansfullmakten från 2,5 till 3,5 miljarder. Mot detta beslut har moderaterna reserverat sig. Vi har nu hört Tage Adolfsson argumentera för sin reservation och moderaternas ställningstagande. När han poängterar svårigheterna på arbetsmarknaden och svårigheter för ungdomen att få arbete, borde hans konklusion egentligen ha varit att yrka bifall till regeringsförslaget. Kanske han t. o. m. borde ha ökat på litet grand.

Man säger i den moderata reservationen att AMS verksamhet skulle motverka syftet att återskapa arbetstillfällen. Det är endast, säger man, genom en s. k. marknadsliberal inriktning av den ekonomiska politiken som företagen har möjlighet att behålla och nyanställa arbetskraft.

Fru talman! Man får väl beteckna denna reservation som en okynnesreservation från moderaternas sida – en demonstrationsreservation, skulle jag vilja säga.

Den moderata argumentationen är inte särskilt bärande. Jag har mycket svårt att förstå den argumentationen från moderaternas sida. I en situation då vi har en alltför hög arbetslöshet, då industrin och företagen inte efterfrågar eller anställer arbetskraft, kan man väl inte betrakta AMS som en konkurrent till företagen om arbetskraft. Något sådant skymtar i det moderata resonemanget i reservationen. Man talar om ett föräldrat system, där vi sitter fast. Jag känner igen sådana argument från debatten tidigare här i dag.

Jag skulle vilja fråga Tage Adolfsson: Skall vi tolka detta så att moderaterna menar att vi skall avskaffa arbetsmarknadsverket helt och hållet, om detta nu är till så stort hinder för marknadskrafterna att klara problemen som moderaterna tydligen blint tror?

Vi har tidigare höjt finansfullmakten. Senast skedde det budgetåret 1979/80. Då höjdes den från 2 miljarder till 2,5 miljarder. På den tiden hade vi en borgerlig regering, och då hördes inga protester mot höjningen från moderaterna. Men det är väl i denna fråga som i så många andra frågor när det gäller den moderata politiken: Man för en politik i regeringsställning, en annan i opposition och i valrörelserna. Det gäller ju t. ex. i fråga om moderaternas många skattesänkingslöften. I opposition kräver de skattesänkningar av stora mått, i regeringsställning höjer de skatterna på löpande band.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på den moderata reservationen.

Anf. 41 TAGE ADOLFSSON (m):

Fru talman! Jag kommer till en helt annan slutsats än Paul Jansson. Jag hävdar nämligen att nya skatter, nya avgifter, nya pålagor leder till sämre lönsamhet för företagen och därmed färre arbetstillfällen. Den väg som Paul Jansson pläderar för leder till större utgifter för samhället och ännu större lånebehov – det är ändå lånade pengar som vi hela tiden rör oss med. För varje månad som vi fortsätter den här vägen och förnekar nödvändigheten av att sätta in de rätta ekonomiska åtgärderna för att rädda landets ekonomi närmar sig Sverige allt snabbare den ekonomiska katastrofen. Och jag trodde att vi i denna kammare kunde vara överens om att vår främsta uppgift är att försöka hindra detta.

Paul Jansson frågar om jag vill avskaffa AMS. Den målsättningen trodde jag att vi kunde vara överens om. Det är väl ändå ett slutmål att hoppas på att Sveriges ekonomi och företagens lönsamhet blir sådana att vi kan skapa

naturliga arbetstillfällen för människor som söker arbete, så att denna verksamhet blir överflödigt.

Anf. 42 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Vi har hört den här visan i flera dagar nu, så vi vet på vilket sätt moderaterna tror sig kunna lösa arbetsmarknadsproblemen. Dess bättre är moderaterna fortfarande ganska ensamma i riksdagen om att driva den tesen. Och jag hoppas att ni i fortsättningen också kommer att vara ensamma i dessa strävanden.

Tage Adolfsson säger att det kan vara en målsättning för alla att avskaffa AMS. Vi kan i varje fall inte göra det i dagens situation, när vi har uppenbara svårigheter att sysselsätta framför allt ungdomen. Och jag upprepar: Den argumentation som Tage Adolfsson hade i sitt första inlägg var egentligen en argumentation för att samhället skulle göra större satsningar för att lösa problemen.

Jag frågar fortfarande: Varför är det nu plötsligt omöjligt att höja finansfullmakten med den miljard som behövs på grund av den situation som vi i varje fall kortsiktigt har på arbetsmarknaden, när det gick bra att höja den med en halv miljard i ett läge då situationen på arbetsmarknaden faktiskt var bättre än den är i dag? Då hörde vi som sagt inga protester från moderaterna. Då var de med om att höja finansfullmakten från 2 miljarder till 2,5 miljarder. Det går inte ihop, Tage Adolfsson.

Jag vidhåller mitt yrkande, fru talman.

Anf. 43 TAGE ADOLFSSON (m):

Fru talman! Paul Jansson konstaterade i sitt anförande att vi moderater är ensamma om vår uppfattning och att vi kommer att vara det också i framtiden. Jag är inte alldeles övertygad om detta, Paul Jansson. Jag tror att vi alla måste inse den nakna sanningen.

Den som utför ett dagsverke i AMS regi kostar maximalt kanske 500 kr. per dagsverke. När AMS får hantera detta dagsverke, är det uppe i en kostnad av 1 880 kr. Då tycker jag att vi alla bör ställa oss frågan: Har vi verkligen råd att hålla på med en verksamhet, som kostar långt över 1 000 kr. per dag utöver vad den får som utför arbetet?

Det är alldeles häpnadsväckande att vi över huvud taget håller på med detta. I inget fall skulle jag tro att enkla arbeten utförda i AMS regi betalas med ett lika högt belopp per timme som vad AMS egna administrationskostnader uppgår till per timme, nämligen 53:60 kr.

Anf. 44 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Jag kan hålla med om att det bör gå att effektivisera och förbättra verksamheten inom AMS. Det är jag inte främmande för. Men så länge moderaterna inte har något annat medel att sätta in i denna situation än att bara lita till att marknadskrafterna skall lösa problemen utan att vi behöver ha AMS, som kan gå in och hjälpa till, menar jag att Tage Adolfsson och moderaterna står tomhänta. Ni får lov att peka på någonting som kan

sättas i stället. Detta är samma debatt som vi har fört hela tiden i dag. Jag skall inte upprepa den. Moderaterna står dess bättre fortfarande ensamma i sin tro på att enbart marknadskrifterna skall kunna lösa sysselsättningsproblemen, men det gör de inte.

Anf. 45 TAGE ADOLFSSON (m):

Fru talman! Låt oss inte glömma bort att dessa förhatliga marknadskrafter ändå har byggt upp både vårt välstånd och det svenska näringslivet. Därför tror jag att vi har anledning att sätta tilltro till marknadskrafterna även i framtiden.

Vi kan gå en annan väg än den Paul Jansson anvisar. Jag upprepar vad som har sagts många gånger under de senaste dagarna i denna kammare. Vi kan försöka skapa lönsamma företag genom att minska på skatter, avgifter och pålagor samt ändra på den lagstiftning som försvårar för företagen att anställa folk, även om de behöver anställa folk. Den vägen måste vi gå. Nya pålagor föder bara större arbetslöshet och försämrar både företagets och landets ekonomi. Det kan vi aldrig bortse från.

Anf. 46 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Jag antar att Tage Adolfsson och jag inte kommer överens. Men när har jag eller vi socialdemokrater sagt att vi inte skall ha lönsamma företag i Sverige? Peka på något enda tillfälle, när ett sådant yttrande har fällt. Det har i varje fall inte fallts av mig.

Vi torde vara helt överens om att basen för sysselsättningen naturligtvis är ett näringsliv som fungerar och att vi har företag som kan skapa jobb. Men i den mån som denna funktion inte räcker till har det genom åren visat sig att AMS beredskapsarbeten kan hålla folk i gång under lågkonjunkturer och besvärligheter till dess att arbetsmarknaden på nytt börjar fungera på ett normalt sätt.

Jag tror ändå inte att Tage Adolfsson på allvar menar att man kan helt göra sig av med de resurser som AMS ändå innebär, förrän man har skaffat något annat som verkligen kan lösa dessa problem. Jag upprepar: Tage Adolfsson och moderaterna har i detta fall inte presenterat ett sådant alternativ.

Anf. 47 TAGE ADOLFSSON (m):

Fru talman! Nu blir Paul Jansson och jag helt överens. Det är lönsamma företag som vi behöver, och endast lönsamma företag kan lösa dessa problem på sikt. Men låt oss då vidta de åtgärder som fordras för att åstadkomma denna lönsamhet för företagsamheten och alla de arbetsmöjligheter som vi i dag saknar. Det sambandet tycks inte ens Paul Jansson längre förneka.

Anf. 48 PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Vi är i den olyckliga situationen, Tage Adolfsson och jag, att det finns ingen tredje deltagare i den här debatten. Vi skulle i princip kunna hålla på hela dagen, men det tänker jag inte göra.

Jag skall sluta med att återupprepa min fråga till Tage Adolfsson: Varför

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.*
(UbU)

gick ni inte emot höjningen av finansfullmakten från 2 miljarder till 2,5 miljarder vid förra tillfället, när vi hade ett betydligt bättre arbetsmarknads-
läge än vi har i dag?

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 79 för reservationen av
Lars Tobisson m. fl.

7 § Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (UbU)

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1982/83:12 om vissa ekono-
misk-politiska åtgärder m. m. inom utbildningsdepartementets verksam-
hetsområde (prop. 1982/83:50 delvis).

Anf. 49 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för punkterna 1
och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas
beträffande båda punkterna i betänkandet.

Anf. 50 RUNE RYDÉN (m):

Fru talman! Jag skall på vår sista arbetsdag före juluppehållet försöka fatta
mig kort, även om det i och för sig finns mycket att säga om de satsningar som
regeringen har gjort i proposition nr 50 inom utbildningsdepartementets
område.

Vi moderater i utbildningsutskottet har reserverat oss mot de satsningar
som regeringen föreslår, trots att vi i och för sig inte har något emot att de
redovisade byggnadsobjekten kommer till stånd. Vi anser dock att ärenden
av större ekonomisk räckvidd bör beredas i vanlig ordning i det reguljära
budgetarbetet. I samband därmed kan då avvägningar göras gentemot andra
angelägna områden. Detta är enligt vår uppfattning nödvändigt i det rådande
statsfinansiella läget.

Regeringen har i det här fallet lyft fram ärenden några månader i tiden för
att kunna visa på handlingskraft. Må så vara. Men tidigareläggningen blir i
jämförelse med det ordinarie budgetarbetet så liten att den är av mindre
betydelse även på sysselsättningsområdet och motiverar enligt vår uppfatt-
ning inte avsteget från det nödvändiga övergripande budgetarbete som är
alldeles speciellt nödvändigt i det rådande ekonomiska läget.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata
reservationen nr 2 till utbildningsutskottets betänkande nr 12.

Anf. 51 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Fru talman! I reservation 1 till utskottsbetänkandet har den icke
socialistiska delen av utskottet föreslagit att det stimulansbidrag som
kommunerna får för att anordna gymnasial lärlingsutbildning inom industri-

och hantverkssektorn – som i propositionen föreslås höjt till sex kronor – också skall kunna användas av kommunerna för att anordna lärlingsutbildning hos hantverksmästare och mindre företagare.

Vi vet att på detta område finns möjligheten att ordna denna utbildning, men vi vet också att det för en hantverksmästare blir ganska mycket kringkostnader, vilket gör att många drar sig.

Vi vet också att det inom detta område finns möjlighet för ungdomarna att efter utbildningen också få ett arbete. Vi anser att det viktigaste är att kommunerna på ett bra sätt kan leva upp till den garanti man har att ansvara för när det gäller 16–17-åringar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 52 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! I det arbetsmarknadsläge vi nu har är det angeläget att alla till buds stående medel sätts in för att framför allt underlätta för de ungdomar som skall slussas ut på arbetsmarknaden. En lång rad åtgärder har vidtagits av mittenregeringen på både utbildnings- och arbetsmarknadsområdena.

De åtgärder som nu föreslås i proposition 50 om utökad intagning till gymnasieskolan och ökad yrkesutbildning på icke gymnasieorter ansluter väl till de åtgärder som de borgerliga regeringarna tidigare vidtagit.

Vi stöder också förslaget om det ökade stimulansbidraget. Stimulansbidraget skall dock inte kunna användas till inrättande av lärlingsplatser. Vi i folkpartiet tycker det är fel att göra detta undantag och stöder därför centerns förslag att det skall få användas även till lärlingsplatser.

Inledningsvis sade jag att alla till buds stående medel bör användas till ungdomsinsatser. Folkpartiet har därför lagt fram förslag om att ytterligare öka lärlingsutbildningen med hjälp av arbetsmarknadsmedel.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen kan tillgodose utbildningsbehov för verksamhetsområden där rekryteringsbehoven är relativt låga. Den ger också möjlighet till individuell utformning och geografisk spridning.

Av olika skäl har det varit svårt att öka antalet lärlingsplatser. Ett är att det föreligger ett anställningsförhållande för lärlingen med rätt till minimilön. Många av de hantverkare som skulle kunna vara aktuella som handledare har emellertid enpersons företag eller endast en anställd. Av ekonomiska skäl har de då inte möjlighet att ta emot en lärling, även om de skulle kunna ge av sin yrkesskicklighet och sin tid.

Fru talman! Om man menar allvar med ungdomssatsningarna, får man inte låta detta förslag vara oprövat. Jag yrkar därför bifall till centerns, folkpartiets och moderaternas reservation i utbildningsutskottets betänkande 1982/83:12. Jag hänvisar också till folkpartiets och centerns reservation 4 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:13.

Anf. 53 LARS SVENSSON (s):

Fru talman! Egentligen skulle man behöva anslå ganska mycket tid till den debatt som vi borde föra kring dessa frågor. Jag skall emellertid inte göra det, utan i stället korta mitt anförande. Vi får återkomma till diskussionen om

lärlingsutbildningen senare under detta budgetår, nämligen efter årsskiftet, när vi får den nya budgetpropositionen.

Jag skall bara beröra de två reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Reservation 1 gäller förslaget om en höjning av stimulansbidraget till kommuner. Jag måste först markera att reservanterna inte har uppmärksammat den enighet som rådde när vi införde stimulansbidraget. Avsikten med detta bidrag var att få kommunerna att ordna reguljära utbildningar inom såväl den stora som den lilla ramen inom gymnasieskolan.

Det har senare visat sig att kommunerna har klarat denna uppgift relativt skapligt, medan de nu har vissa svårigheter av ekonomiska skäl. Det är därför vi nu föreslår en höjning, för att möjliggöra för kommunerna att hyra lokaler och skaffa undervisningsmaterial – just det som de har påpekat att de har svårigheter med. Utskottsmajoriteten anser att det är angeläget att stödja detta. Därför skall man inte föra in lärlingsutbildningen i det här sammanhanget.

Utskottet har tidigare enhälligt avstyrkt motioner angående ändrade regler för lärlingsutbildningen. Vi vet också att det pågår en försöksverksamhet. Den skall utvärderas, och förslag om de ändringar som det kan finnas anledning att göra kommer att läggas fram för riksdagen. Rent principiellt har avsikten med stimulansbidraget icke varit att det skulle utgå som lönebidrag till arbetsgivarna. Därför anser jag att riksdagen inte skall bifalla reservation 1.

I reservation 2 vill moderaterna att man inte nu skall påbörja arbetet för att tidigarelägga byggnation inom områdena högskola och forskning. Vi anser att en sådan tidigareläggning är angelägen, och det ingår i paketet av ekonomisk-politiska åtgärder för att stimulera sysselsättningen. Dessutom skapar denna åtgärd – och det är minst lika viktigt – förutsättningar för en bättre utbildning för de studerande. Det finns alltså möjligheter att tidigarelägga viss byggnation. Det skapar arbetsobjekt och ger en bättre utbildning. Detsamma gäller frågan om bidraget till undervisningsmaterial. Därför yrkar jag avslag även på reservation 2.

Med detta, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (användningen av stimulansbidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 152 för reservation 1 av Kerstin Göthberg m. fl.

Punkt 2 (byggnadsarbeten, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 79 för reservation 2 av Per Unckel m. fl.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

8 § Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (TU)

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:6 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1982/83:50 delvis).

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.
(TU)*

Anf. 54 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 55 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Jag yrkar härmed bifall till samtliga moderata reservationer i trafikutskottets betänkande nr 6.

Vi har från moderat sida inte tagit ställning till de olika investeringsobjekten vart för sig. Det är mycket möjligt att flera av dem, kanske alla, i och för sig är vällovliga och välbehövliga, men de har utvalts enbart ur sysselsättningsmässiga aspekter, och sådana kan inte ensamma vara avgörande för investeringar inom kommunikationsområdet. Stor vikt måste naturligtvis också fästas vid värdet av investeringarna av trafiksäkerhetsmässiga, miljömässiga och avkastningsmässiga skäl. Så har uppenbarligen icke skett. Våra avslagsyrkanden bygger på vår vägran att godta investeringsobjekt som plockats fram utifrån en ekonomisk politik, som vi inte kan godta, och som finansieras på ett sätt som vi finner förkastligt.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till reservationerna nr 1, 4, 7, 8, 10, 12 och 14.

För att spara tid kommer vi moderater att gå till slutlig rösträkning endast för vår reservation nr 1. Utgången härav får gälla för våra övriga reservationer. Utsättes vi trots denna förklaring för kontrapositionsförfaranden, deltar vi i dessa men avstår från rösträkning i därpå följande huvudvoteringar.

Anf. 56 CLAES ELMSTEDT (c):

Fru talman! De förslag från de olika fackdepartementen om ekonomisk-politiska åtgärder som riksdagen har att ta ställning till har ett drag gemensamt, nämligen att äskandena spänner över flera budgetår. Det är något nytt att generellt använda den tekniken på det här sättet. Vi har från centerns sida ansett att det är rimligt att man följer den regel som normalt gäller, att de pengar som äskas avser det budgetår som de anvisats för och inte en längre tidsperiod. Över större delen av det här området har vi gått med på det som gäller budgetåret 1982/83.

Vi skulle naturligtvis kunna ha en stor debatt om dessa frågor, men det

finns anledning att återkomma efter det att budgetpropositionen har lagts fram i januari. Man kan emellertid göra en del randanmärkningar, och jag vill ta upp några.

Regeringen säger på något ställe att vägunderhållet är eftersatt och att det kräver en rejäl satsning – visserligen från arbetsmarknadssynpunkt, men ändå. Så anvisar man 100 milj. kr. till detta ändamål.

Jag vill göra den kommentaren att det för det första kan diskuteras, minst sagt, huruvida vägunderhållet är eftersatt eller inte. Vi kommer kanske inte fram till något definitivt svar på den frågan i dag, men det är nog rätt svårt att leda i bevis att underhållet är eftersatt. För det andra finner man, om man tar i beaktande den devalvering som var det första regeringen gjorde när den tillträdde i oktober och räknar ut vad den betyder för anslaget till vägväsendet, att de 100 milj. kr. som nu spenderas till vägunderhåll egentligen inte fullt ut täcker den penningvärdeförsämring som devalveringen i hela dess vidd innebar. Vi tycker från vårt håll att det finns skäl åtminstone vidmakthålla det realvärde som fanns tidigare. Vi har gått med på de 100 miljonerna. Jag bestrider alltså att det är något nettotillskott. Det är bara att täppa igen det tomrum som uppstod efter den socialdemokratiska regeringens devalvering.

Vi har också en annan fördelning av beloppet. Regeringen föreslår 75 milj. kr. till statliga vägar och 25 milj. kr. till statskommunala och lämnar helt och hållet det enskilda vägnätet därhän. Vi har alltså gjort en annan fördelning. Vi håller med om att det kan vara rimligt att de statliga vägarna får lejonparten, dvs. 75 milj. kr. De statskommunala vägarna ger vi 10 milj. kr., det enskilda vägnätet 10 milj. kr., och så har vi satsat 5 milj. kr. på ett anslag som introducerades under mittenregeringens tid, nämligen för bärighetsupp- rustning av broar och mindre vägar, som betyder mycket för transportsidan och industrisidan, inte minst för skogsindustrin. Från regeringens sida har man alltså inte brytt sig om att yrka på någonting extra till detta.

Jag vill också i det här sammanhanget säga att jag ställer stora förväntningar på budgetpropositionen när den kommer. I de vägdiskussioner och de debatter vi har haft i kammaren under senare år – i varje fall under det senaste året, när jag har haft anledning att i detalj följa dem – har det riktats hård kritik från socialdemokratisk sida mot att vi har satsat för litet på vägväsendet. Jag förväntar mig alltså ett ordentligt och rejält påslag när det gäller budgetpropositionen. Jag vill gärna anmäla detta redan nu, men naturligtvis får jag lugna mig och försöka stilla min nyfikenhet intill dess att propositionen läggs fram den 10 januari. All logik kräver ju att det blir rejäla lyft, som i någon mån svarar upp mot den kritik som tidigare riktats av den dåvarande oppositionen, de nuvarande regeringsinnehavarna, på den här punkten.

En enda liten sak till, fru talman. I fråga om kollektivtrafikberedningen föreslås i propositionen att man skall ge ett anslag på 40 milj. kr. Vi har stannat på 10 milj. kr., av den enkla anledningen att vi är osäkra på kollektivtrafikberedningens framtid. Vi hade anledning att i den budgetproposition som nu gäller göra en liten randanmärkning på den här punkten. De

uppgifter som kollektivtrafikberedningen i dag har, att lägga ut projekt för att försöka lösa en del frågor som har med kollektivtrafik att göra, kan måhända i framtiden läggas till redan befintliga organ. Risken är nämligen att vi bygger upp en ny organisation och ett nytt organ, och det finns det ingen anledning att göra. Det är därför som vi vill gå litet sakta fram och gör den markeringen redan nu.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer vid detta betänkande där mitt namn förekommer.

Anf. 57 OLLE GRAHN (fp):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3, 6, 9, 11, 13 och 16 i det utskottsbetänkande som vi nu behandlar.

Beträffande särskilda väginvesteringar finns i propositionen bl. a. förslag om särskilda medel för förbättring av E 6:an genom Halland. I motionen 1982/83:71 av Christer Eirefelt m. fl. finns förslag om att den nu aktuella utbyggnaden skall ske till motorvägsstandard. Utskottsmajoriteten avstyrker motionen med motiveringen att vägverket avgör frågan i samråd med berörd länsstyrelse. Av en fyrpartimotion 1982/83:72 framgår tydligt att det finns regionala önskemål om att vägsträckan byggs som motorväg.

Eftersom utskottet dessutom har erfarit att länsstyrelsen i Halland delar motionärernas uppfattning, finns det all anledning för riksdagen att yrka bifall till reservation 3 och därmed avslag på utskottsmajoritetens hemställan. Jag yrkar alltså bifall till reservation 3.

Beträffande åtgärder mot eftersatt vägunderhåll har jag i reservation 6 föreslagit bifall till folkpartiets partimotion 120. Vi anser att särskilda anslag för vägunderhåll nu inte bör inrättas utan att regeringen i stället bör återkomma med en medelsframställning i kommande budgetproposition under vägverkets ordinarie driftanslag. Jag yrkar alltså bifall till reservation 6.

I proposition 1982/83:50 har regeringen föreslagit att särskilda medel anvisas för dels luftfarten, dels postväsendet, dels teleanläggningar. Folkpartiet och centern har i sina resp. partimotioner biträtt förslagen. Men vi finner ingen anledning att anvisa mer medel än vad som erfordras i tilläggsanslag under innevarande budgetår. Jag yrkar bifall till reservationerna 9, 11 och 13 samt avslag på utskottsmajoritetens hemställan i motsvarande delar.

Enligt propositionen är nuvarande statliga insatser för att främja en ökad kollektivtrafik inte tillräckliga, varför regeringen föreslår ett reservationsanslag på 40 miljoner, avsett för åtgärder för att främja investeringar och utvecklingsarbete i kollektivtrafiken. Mycket av det som sägs i propositionen om behovet av en utvecklad kollektivtrafik, bidrag till forskning och utveckling samt bidrag till praktiskt inriktade demonstrationsförsök är helt invändningsfritt. Däremot saknas helt uppgifter om hur de föreslagna medlen skall användas, dvs. det saknas ett program för den verksamhet som skall bedrivas med hjälp av de 40 miljonerna.

I folkpartiets motion 1981/82:1879, som tidigare har behandlats av

riksdagen, har bl. a. bristen på målinriktning beträffande forskningen inom transportområdet påtalats. Dåvarande kommunikationsministern aviserade också i budgetpropositionen 1982 att han ämnade återkomma med en närmare utformning av ett program för forsknings- och utvecklingsarbetet inom transportområdet. Det är angeläget att så sker – det gäller även den nuvarande kommunikationsministern. I avvaktan på ett program som i dag saknas och med anledning av utskottets hemställan yrkar jag bifall till reservation 16, som är fogad vid trafikutskottets betänkande 6.

Anf. 58 KURT HUGOSSON (s):

Fru talman! De senaste dagarnas riksdagsdebatter har huvudsakligen handlat om den offensiva ekonomiska politik som den socialdemokratiska regeringen nu startat för att vända den ekonomiska utvecklingen i vårt land. En väsentlig del av denna politik syftar till att få till stånd en ökning av investeringsverksamheten och därmed till att samhällets resurser utnyttjas fullt ut.

Goda kommunikationer är en viktig förutsättning för näringslivets konkurrenskraft. Investeringar på kommunikationsområdet bidrar därmed direkt till att förbättra landets ekonomi. En bättre vägstandard och en ökad kapacitet vid statens järnvägar sänker företagens kostnader. Utbyggda tele- och datakommunikationer ger alla företag möjligheter att utnyttja avancerad teknik och skapar därmed möjligheter för ett livskraftigt näringsliv i landets olika delar.

Det är mot den bakgrunden som man skall se de förslag inom kommunikationsdepartementets område som presenterats i proposition 50 och som nu behandlas i trafikutskottets betänkande 1982/83:6. Den totala investeringsvolym som regeringen här har föreslagit uppgår till 1 miljard. Till denna summa skall läggas åtskilliga hundratal miljoner som faller inom arbetsmarknadsdepartementets anslagsram – vilket vi tidigare diskuterat – och som också kommer kommunikationssektorn och då framför allt vägväsendet till del.

Fru talman! Med hänsyn till det pressade tidsläge som kammaren arbetar i skall jag inskränka mitt anförande högst väsentligt – även om det kanske skulle vara värdefullt att närmare utveckla bakgrunden till denna omfattande investeringsverksamhet. Men med tanke på tidsramen skall jag som sagt avstå från detta. Låt mig bara avslutningsvis något kommentera de 16 reservationer som är fogade till betänkandet.

Bakom de olika förslagen i propositionen står en majoritet av trafikutskottets ledamöter. Det enda parti som har ställt sig helt vid sidan om och avvisat samtliga förslag är moderata samlingspartiet. Partiet gör det mot bakgrund av sin syn på den ekonomiska politikens uppläggning och inriktning. När det gäller kommunikationssektorn är detta ytterst förvånande. Svenskt näringsliv, med industrin i spetsen, har ju välkomnat de framlagda förslagen, som man bedömt vara mycket värdefulla. Moderata samlingspartiet brukar vilja ge sken av näringsvänlighet, men moderaternas

ställningstagande i trafikutskottet vederlägger detta. Jag beklagar att så är fallet.

Centerpartiet har i princip ställt sig bakom de framlagda investeringsförslagen, men reserverat sig mot att medel beviljas för projekten utöver vad som faller på innevarande budgetår. Genom detta sitt ställningstagande vill centern uppenbarligen införa en ny princip. Vid tidigare tillfällen – även då centern har suttit i regeringsställning – har regelmässigt hela beloppet för investeringar som omspannar flera budgetår beviljats vid beslutstillfället. Orsaken till att vi gör på det sättet är att de berörda myndigheternas arbetsplanering underlättas och att man får ett ur ekonomisk synpunkt effektivare utnyttjande av de medel som beviljas. Att centern går emot en upprustning av Värmdövägen ser jag som en naturlig följd av centerpartiets negativism mot trafikförbättringar i storstadsområdena.

Fru talman! Vid budgetbehandlingen i våras krävde vi socialdemokrater ytterligare medel för vägunderhåll. Centern, med dåvarande kommunikationsministern Claes Elmstedt i spetsen, argumenterade kraftigt mot. Det är därför bra att man nu svängt och ställer upp bakom vårt krav – även om man har marginella synpunkter på driftmedlens användande.

Folkpartiet är som vanligt klivet i sitt ställningstagande. Man är för ökade investeringar, men går emot ökade anslag för att motverka kapitalförstöring på våra vägar och säger nej till krafttag på kollektivtrafikens område. Däremot är man från folkpartiets sida beredd att satsa ytterligare 100 milj. kr. – vilket ett bifall till reservation 3 skulle innebära – till utbyggnad av motorvägar. Låt mig säga att jag har förståelse för att man kräver att den fortsatta utbyggnaden av E 6 genom Halland skall ske till motorvägsstandard. Men detta är inte en fråga för riksdagen.

Vi har ett system – godkänt av regering och riksdag – för hur vägplanering och dimensionering av våra vägar skall ske. Hur skulle det se ut om vi här i riksdagen skulle ta ställning till om en enskild väg skall vara 7, 9 eller 13 meter bred, om det skall vara en grusväg eller en asfalterad väg? Det är icke frågor som skall handläggas i Sveriges riksdag. Vi har ett system för hur det skall gå till, och det är utifrån dessa principiella utgångspunkter som vi avstyrker de aktuella kraven.

Det är dessutom förvånansvärt att folkpartiet i sin reservation inte säger, att när man kräver utbyggnad av E 6 till motorvägsstandard i Halland, har man aviserat att detta skall ske genom en annan form av finansiering. I klartext: Folkpartiet vill nu införa vägtullar för den återstående delen av E 6 genom Halland. Det är ytterligare ett skäl till att vi inte kan acceptera folkpartiets krav.

Fru talman! Det skulle vara mycket mer att säga om detta. Men jag ber med dessa ord att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 59 ROLF CLARKSON (m) replik:

Fru talman! Redan i mitt korta inledningsanförande uttalade jag klart att vi inte hade detaljgranskat de olika investeringsobjekt som regeringen föreslår i

sin proposition. Jag sade också att vi mycket väl – om vi hade granskat förslagen var för sig – skulle ha kunnat finna dem vällovliga och lönsamma. Vi liksom andra trafikpolitiker i utskottet tror att investeringar på kommunikationsområdet är goda och lönsamma.

Vi tror också – och det måste jag be Kurt Hugosson att notera – att om vi hade fått bestämma utformningen av den ekonomiska politiken i det här landet, då hade där skapats resurser av en helt annan storlek än den socialdemokraterna nu presterar. Dess värre är det inte heller resurser man har presterat, utan man lånar pengar som andra skall betala tillbaka så småningom. Vi tycker detta är en förkastlig metod, och vi kan inte säga ja till den. Därför har vi på varje punkt tagit avstånd från regeringens förslag.

Anf. 60 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara fästa uppmärksamheten på ett par frågor som Kurt Hugosson var inne på.

Kurt Hugosson sade att vårt avslagsyrkande när det gäller anslaget till Värmdövägen är ett utslag av centerns storstadsfientlighet i trafikfrågor. Det är naturligtvis inte på det sättet. Vi har i vår reservation motiverat detta med att Stockholmsområdet har fått rätt mycket pengar till post, tele och järnvägar. Det är dessutom högt och tydligt utbasunerat att detta är ett arbetsmarknadspaket, och då skall det förhållandet i första hand styra beloppens placering. Det är skälet till att vi har sagt nej till förslaget om Värmdövägen, och ingenting annat.

Jag kan försäkra Kurt Hugosson att om han reser runt i landet och ser hur vägväsendet är på sina håll, så skall han finna att det finns många andra ställen där pengar behövs till vägarna i stor utsträckning och där också arbetsmarknadssituationen är värre än i Stockholmsområdet.

Den omfördelning av medlen som vi har föreslagit i reservationen kallar Kurt Hugosson för marginella ändringar. Det kan man naturligtvis göra, men det beror på vilken inställning man har till de olika delarna, t. ex. till det enskilda vägnätets betydelse. Det enskilda vägnätet omfattar åtskilliga tusen mil, och vi vet att det finns ett stort behov av både normalt underhåll och införande av nya vägar under de statsbidragsbestämmelser som gäller. Varje tiotal miljon som hamnar där är av utomordentligt stort värde. Det har jag också markerat under min tid som kommunikationsminister. Det gjordes attacker på det här anslaget i samband med budgetbehandlingen i våras i riksdagen, men vi lyckades avvärja en neddragning av det. Jag utgår ifrån att den kommande budgetpropositionen inte innebär nya attacker mot det enskilda vägnätet.

Anf. 61 KURT HUGOSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill mycket kortfattat konstatera att Rolf Clarkson genom sin replik har talat om för kammaren att han avser att rösta emot ett förslag som han sakligt anser vara välmotiverat. Det är beklagligt att Rolf Clarkson i dag inte får vara trafikpolitiker utan en representant för moderata

samlingspartiet som i sitt ställningstagande tvingas ge avkall på saktligheten.

Sedan vill jag återkomma till det Claes Elmstedt sade beträffande min slutsats att man från centern uppenbarligen är mindre intresserad för väginvesteringar i storstadsområdena. Den beror helt enkelt på att det fanns ett enda investeringsobjekt på Europavägnätet som gällde Stockholmsområdet, nämligen Värmdövägen, och det gick centern emot. Det finns både arbetsmarknadspolitiska skäl, trafiksäkerhetsmässiga skäl och trafikpolitiska skäl som talar för att detta utomordentligt angelägna vägobjekt snarast bör komma till stånd.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.
(TU)*

Anf. 62 ROLF CLARKSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill efter detta utfall från Kurt Hugossons sida understryka nödvändigheten av att vi här i riksdagen, hur specialiserade vi än är, inte får bli fackidioter, utan måste se på ett mera övergripande sätt på problemen. Här gäller det inte frågan om saktlighet vid bedömningen av trafiktekniska objekt, utan om politisk och ekonomisk moral. Det tycker jag att det vore trevligt om Kurt Hugosson kunde acceptera.

Anf. 63 CLAES ELMSTEDT (c) replik:

Fru talman! Om Kurt Hugosson lägger samman vad Stockholmsområdet har fått till arbeten inom luftfarten, järnvägen och posten och på telesidan, skall Kurt Hugosson göra upptäckten att Stockholmsområdet har fått en ganska rejäl tilldelning av pengar till arbetsmarknadsobjekt för att klara arbetslösheten. Stockholm har fått sin beskärda del av det samlade utbud som propositionen innehåller.

Anf. 64 CHRISTER EIREFELT (fp):

Fru talman! Jag skall kort beröra den del av det här betänkandet som handlar om E 6:ans utbyggnad genom Halland. Under rubriken Särskilda väginvesteringar anvisar regeringen nu medel för att sträckan Långås-Gunnestorp – ungefär Varberg-Falkenberg – skall kunna påbörjas.

Det har vi som kommer från länet naturligtvis ingenting emot. Att vi ändå protesterar beror på att regeringen i kommentarer till propositionen förklarat att sträckan skall byggas som motortrafikled, inte som motorväg, vilket vi anser att både samhällsekonomin och trafiksäkerheten motiverar. Vi menar, Kurt Hugosson, att det är bättre att riksdagen uttalar sig om standarden än regeringen, som nu blir fallet, eftersom man är oense mellan länsstyrelsen och vägverket.

Jag skall börja med att vidarebefordra en fråga från chefen för länstrafikgruppen i Halmstad. Han ställde den efter att i en PM först ha noterat de många nackdelar som är förknippade med just den vägstandard som benämns motortrafikled.

Så här skriver alltså chefen för polisens länstrafikgrupp: "Frågan om en framkomlig väg genom Halland har många år stötts och blötts av våra beslutsfattare och något annat alternativ än motorväg sammankopplad med

Fredagen den
17 december 1982

Vissa ekonomisk-,
politiska
åtgärder m. m.
(TU)

motorvägen från L-län med befintlig motorväg i norra delen av länet finns inte. Frågan om motorväg faller varje gång på kostnadsskäl, men man kan fråga sig: 'Har vi råd att undvara motorväg genom Halland?'

Bakgrunden till hans kommentar och fråga är naturligtvis dels hans egen erfarenhet från den motortrafikled vi har i länet, dels beräkningar som har gjorts beträffande olycksriskerna på en motortrafikled i jämförelse med en motorväg. Enligt en objektsanalys från vägverket är olycksökningen 35 %. På den här aktuella sträckan, som är ungefär 23 km, skulle det betyda ca 15 fler olyckor per år, vilket i sin tur innebär att även om man skulle se det här krastt samhällsekonomiskt, skulle man inom några få år, genom större trafiksäkerhet, ha tjänat in merkostnaden för motorväg.

Det finns alltså, menar jag, hållbara motiv även med beaktande av vårt statsfinansiella läge. Och det är en merkostnad på 50 milj. kr. vi talar om, inte 100 miljoner.

Ändå har jag inte nämnt det viktigaste skälet, nämligen det personliga lidande och de mänskliga tragedier som följer i trafikolyckornas spår.

Vad är det då som gör att vi i Halland menar att den fortsatta utbyggnaden av E 6 absolut inte kan dröja? Varför påstår vi att den här väginvesteringen är viktigare än många andra angelägna byggen runt om i landet?

Ja, nu är det ju inte bara en nästan helt enig opinion i länet som gör den här bedömningen. Regeringen säger i propositionen att en snar förbättring av E 6 genom Halland är nödvändig, och vägverkets nye chef har också påtalat att E 6, som den ser ut i dag, är ett mycket allvarligt problem.

Också i folkpartiets program för offensiva investeringar har vi uppmärksammat att Europavägen genom Halland och Bohuslän snart måste förbättras.

Det bör alltså numera vara helt klart att kraven på en utbyggnad av E 6 genom Halland inte är ett utslag av bypolitik. Vägsträckan är en mycket belastad trafikled med stor nationell och internationell betydelse. Den förbinder Norge och Sverige med den europeiska kontinenten.

Så här långt kan det alltså tyckas att jag slår in öppna dörrar. Det här är fakta som knappast går att bestrida. Det man i flera motioner protesterar emot nu är att regeringen inte drar konsekvenserna av dessa fakta och klart uttalar att vägen måste få en standard som svarar mot den betydelse och den belastning Europaväg 6 har.

Både folkpartiets partimotion, en fyrpartimotion undertecknad av länets samtliga riksdagsledamöter och en motion av folkpartister från de berörda länen på västkusten för fram samma krav: Den aktuella sträckan måste få motorvägsstandard!

Jag har redan pekat på den klart lägre olycksrisken, som innebär att den ökade kostnaden för motorväg snabbt skulle betala sig.

Här är slutligen ytterligare några skäl som talar för motorväg i stället för motortrafikled:

Utöver den omfattande nyttotrafiken – antalet lastbilar är betydligt större på E 6:an än på riksgenomsnittet av våra vägar – har vi en mycket stor turisttrafik. Turistnäringen kommer med all säkerhet att ytterligare öka

kraftigt, och vi vet att västkusten redan är ett mycket intressant turistmål.

Antalet utländska förare är förhållandevis stort på den här vägsträckan. Både turister och nyttotrafikanter. Eftersom de oftast inte känner till trafikreglerna på motortrafikleder och är helt ovana vid den typen av väg innebär det en extra olycksrisk.

Det finns ytterligare ett antal skäl till att motortrafikleden är en dålig lösning, skäl som har redovisats från så olika håll som polisen, Motormännens riksförbund, läkare i länet, näringslivets organisationer och kommuner och landsting.

Våra krav på att regeringen medverkar till att Europaväg 6 genom Halland får motorvägsstandard är alltså synnerligen väl underbyggda.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 i betänkandet.

Anf. 65 KURT HUGOSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att jag har förståelse för att man framför de här kraven – att den fortsatta och nu tidigarelagda utbyggnaden av E 6 skall ske till motorvägsstandard. Men jag sade också att trafikutskottet har tagit ställning till den här frågan utifrån de principer som vi har att arbeta efter i den här riksdagen. Vi fattar inte beslut om huruvida en väg skall vara motorväg eller vanlig asfalterad väg, 9 meter bred eller 13 meter bred. Det har varit den principiella utgångspunkten för att avstyrka motionen.

Låt mig, eftersom Christer Eirefelt uppehåller sig mycket vid denna fråga, ändå säga att vi har normer från vilka man utgår när man dimensionerar vägar. Och ser man på årsmedelsdygnstrafiken på E 6 finner man att den inte motiverar ett motorvägsbygge.

Sedan förstår jag inte varför folkpartiets representant här inte har talat om att ni, om ni får ett motorvägsbygge, vill avgiftsbelägga den nya motorvägen – det framgår av motionen och det gjordes också ett uttalande om det i valrörelsen. Det är kanske ännu ett skäl till att ställa sig ytterst tveksam till folkpartiets krav.

Fru talman! Jag tycker, avslutningsvis, att det är bättre att bygga vägar på längden än att bygga vägar på bredden.

Anf. 66 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Fru talman! Bara några ord om avgiftsfinansiering. Det är alldeles riktigt att folkpartiet har sagt att det här är en vägsträcka där man skulle kunna pröva en avgiftsfinansiering – i varje fall borde möjligheten kunna utredas, om det är den enda chansen att få detta vägbygge till stånd. Så viktigt tycker vi att det är att få en motorväg.

Kurt Hugosson känner till att E 6:an har motorvägsstandard både norr och söder om den nu aktuella sträckan. Det måste innebära att man har gjort bedömningen att det är erforderligt med motorvägsstandard – och det är det definitivt.

Man kan naturligtvis fråga sig varför just hallänningarna skulle betala vägavgift, men om de ställs inför valet att få en motortrafikled eller en

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.
(TU)*

avgiftsfinansierad motorväg tror jag att de skulle välja en motorväg.

Fördelen med att pröva en avgiftsfinansiering på den här vägsträckan är att man har den gamla E 6:an parallellt. De som inte vill utnyttja den nya motorvägen skulle alltså kunna köra på den gamla.

Det är riktigt att det inte fattats något formellt beslut, men vägverket har sagt att det skall bli motortrafikled. Beskeden från regeringen till dem som redovisat länets synpunkter har tyvärr inte inneburit någon öppning. Därför vill vi ha ett uttalande från riksdagen i stället.

Anf. 67 KURT HUGOSSON (s) replik:

Fru talman! Bara ett beriktigande. Christer Eirefelt säger att det är motorväg på ömse sidor om den nu planerade vägsträckan på E 6. Det är icke riktigt.

Anf. 68 EVERT HEDBERG (s):

Fru talman! Om den fortsatta utbyggnaden av E 6:an genom Halland, som diskuterats, har avlämnats en motion, 1982/83:72. Den är undertecknad av samtliga riksdagsledamöter från Hallands län representerande fyra partier. Den breda enighet mellan partierna som där återspeglas återfinns även hos länets olika myndigheter, länsstyrelsen, landsting, kommunförbund, länsavdelning och länsvägnämnd.

Vi har under de senaste 10 åren uppmärksammat frågan om utbyggnaden av E 6:an och den standard E 6 skall ha.

När det gäller det aktuella projektet har vägverket meddelat att man bör projektera för motortrafikled. Länsstyrelsen och de övriga länsorgan som jag här nämnt har sagt att man vill ha motorväg. Enligt det system som Kurt Hugosson har redogjort för kommer detta att betyda att det blir regeringen som får avgöra frågan och ta del av de olika uppfattningarna. En uppvaktning har redan skett, och det blir väl fler kontakter. Därför menar vi motionärer att det nu är en lämplig tidpunkt att framföra vår åsikt, innan regeringen har bestämt sig.

Vi yrkar bifall till reservation 3 i utskottets betänkande, där motion 1982/83:72 tas upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (anslag till Särskilda väginvesteringar)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. med 82 röster mot 54 för reservation 2 av Claes Elmstedt och Rune Torwald. 192 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 196 röster mot 79 för reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utbyggnaden av E 6 på sträckan Långås–Gunnestorp)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 30 för reservation 3 av Olle Grahn. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2 (åtgärder mot eftersatt vägunderhåll)

Reservation 5 av Claes Elmstedt och Rune Torwald, som ställdes mot reservation 6 av Olle Grahn, antogs till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 4 av Rolf Clarkson m. fl. med 97 röster mot 54 för reservation 5 av Claes Elmstedt och Rune Torwald. 175 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan, som i huvudvoteringen ställdes mot reservation 4 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Punkt 3 (särskilda investeringar vid statens järnvägar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Rolf Clarkson m. fl., bifölls med acklamation.

Punkt 4 (särskilda investeringar för luftfarten)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 8 av Rolf Clarkson m. fl. och
dels reservation 9 av Claes Elmstedt m. fl.
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Punkt 5 (särskilda investeringar för postväsendet)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 10 av Rolf Clarkson m. fl. och
dels reservation 11 av Claes Elmstedt m. fl.
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Punkt 6 (särskilda investeringar i teleanläggningar)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 12 av Rolf Clarkson m. fl. och
dels reservation 13 av Claes Elmstedt m. fl.
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Punkt 7 (åtgärder för att främja investeringar och utvecklingsarbete i kollektivtrafiken)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska
åtgärder m. m.
(TU)*

dels reservation 14 av Rolf Clarkson m. fl.

dels reservation 15 av Claes Elmstedt och Rune Torwald samt

dels reservation 16 av Olle Grahn

bifölls utskottets hemställan med acklamation.

*Miljökrav för
kolintroduktion*

9 § Miljökrav för kolintroduktion

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1982/83:20 om miljökrav för kolintroduktion.

Anf. 69 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande behandlas regeringens förslag om kolintroduktion, speciellt miljöaspekterna på denna. Frågan kommer att diskuteras även i nästa ärende, som gäller näringsutskottets bedömning av den, och därför skall jag fatta mig mycket kort.

Centerpartiets och folkpartiets representanter i jordbruksutskottet har reserverat sig mot utskottsmajoriteten av den orsaken att vi tycker att det är felaktigt att i dag göra en kraftig kolintroduktion, när det finns tillgång till flis och andra produkter från skogen. I ökad utsträckning kommer det också att bli möjligt att utnyttja torv. Vi måste i första hand utnyttja de inhemska råvarorna för att klara vår bytesbalans bättre.

Men framför allt tycker vi reseranter att det är nödvändigt att innan man satsar på kol få fram bättre och riktigare krav på rening av rökgasutsläppen. Vi beklagar att det förslag som regeringen hade i våras blev nedröstat den gången, men vi ställer nu kravet att det skall införas regler för användningen innan man satsar på kolet. Kommunerna bör innan man bestämmer sig för en sådan här utveckling veta vilka bestämmelser som kommer att gälla.

Jag yrkar bifall till den reservation som avgivits till jordbruksutskottets betänkande och hänvisar i övrigt till vad som kommer att sägas av Olof Johansson i den efterföljande debatten i nästa ärende.

Anf. 70 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag deltog i våras i kammardebatten om jordbruksutskottets betänkande nr 25, som byggde på den dåvarande mittenregeringens proposition 1981/82:151 om åtgärder mot försurningen. Då behandlades ett motionskrav från vpk som innebar att naturvårdsverkets miljökrav för kol skulle gälla utan inskränkning. I mittenregeringens proposition föreslogs riksdagen antaga kolriktlinjer som, enligt ett yttrande från näringsutskottet, var väsentligt mindre långtgående än riktlinjerna från statens naturvårdsverk. Både vpk:s motionskrav och propositionens förslag avlogs av riksdagen. Utskottet uttalade emellertid att de riktlinjer som övergångsvis skulle komma att gälla skulle, enligt vad utskottet hade inhämtat, komma att ligga nära dem som förordats av statens naturvårdsverk. Vpk:s motionskrav om naturvårdsverkets riktlinjer som minimum hade därmed delvis tillgodosetts. På denna grund röstade vi i voteringen med utskottet och inte med den

reservation som följde upp mittenregeringens propositionsförslag.

Det är viktigt för oss att veta att vi då handlade rätt. Inget har väl, såvitt jag känner till, hänt som talar emot att vi handlade riktigt, men jag skulle gärna vilja ställa ett par frågor till representanten för regeringspartiet Grethe Lundblad:

1. Stämmer riksdagsuttalandet från i våras att de kolriktlinjer som nu övergångsvis tillämpas ligger i närheten av dem som rekommenderats av naturvårdsverket?
2. Hur lång tid kan det komma att ta innan pågående utredning och forskning kring kolanvändningen blir slutförd, remissbehandling av förslag genomförd och förslag om varaktiga kolriktlinjer förelagda riksdagen?

Anf. 71 GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Debatten om vilka miljökrav som skall ställas vid en ökad användning av kol som energikälla är egentligen en reminiscens från den försurningsdebatt vi hade i riksdagen våren 1982.

Då vann ett socialdemokratiskt förslag som gick ut på att den skärpta praxis vid fastställande av utsläppsgränser som koncessionsnämnden har följt de senaste åren skall gälla t. v.

Vi väntar på utredningar och forskningsresultat inom det närmaste året, och därför bör man avvakta dessa och inte nu fixera utsläppsnormer som sedan kan visa sig för högt tilltagna.

Den borgerliga mittenregeringens förslag våren 1982 låg ju en bit över naturvårdsverkets förslag till utsläppsnormer, även om det innebar en sänkning i förhållande till tidigare regler.

I den proposition som ligger till grund för jordbruksutskottets betänkande här säger energiministern i samråd med jordbruksministern att man vill återkomma när utredningsförslaget har remissbehandlats. Det meddelas också att vi snart får den fond som skall ge underlag för ekonomisk stimulans att få fram anordningar för att minska svavelutsläppen. Det framkommer också att man är beredd att i både skatte- och avgiftspolitikerna på energiområdet söka bevaka miljöhänsynen.

Det allra mest glädjande i dessa dagar är väl att vi på det internationella området snart kommer att få förbättringar. Nu har den 24:e staten ratificerat den europeiska överenskommelsen om begränsning av gränsöverskridande luftföroreningar. Denna konvention kan alltså snart träda i kraft.

Till Per Israelssons frågor skall jag säga att jag inte bestämt kan uttala mig om huruvida koncessionsnämnden i dag har riktlinjer som ligger i närheten av dem naturvårdsverket har kommit med, men jag vet att man från koncessionsnämndens och naturvårdsverkets sida har en klar strävan att gå ned i utsläppsnormerna.

Med hänsyn till vad som sagts av energiministern i samråd med jordbruksministern i propositionen, där man klart säger att man måste ta hänsyn till miljön och att detta kommer att få utslag i alla de stimulansåtgärder som vidtas från regeringens sida på energiområdet, tror jag man utan bävan kan anta utskottets förslag, och jag yrkar bifall till detta.

Anf. 72 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara understryka vikten av att det kommer nya och skärpta normer på detta område, så att man vet vad det är man skall satsa på innan man går för långt med kolintroduktionen.

Jag vill också understryka det som Grethe Lundblad sade, att det på detta område händer saker på det internationella planet. Detta är ett resultat av det arbete förre jordbruksministern Anders Dahlgren utförde.

Anf. 73 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Olof Palme ansattes i valrörelsen i höstas om att socialdemokraterna avslagit mittenregeringens proposition om kolriktlinjer. Olof Palme svarade att socialdemokraterna avsåg att komma tillbaka med ett bättre förslag nästa år. Det skulle i så fall innebära 1983. Jag utgår ifrån – även om jag inte fick alldeles klart svar av Grethe Lundblad – för det första att förslaget blir bättre och för det andra att det kommer att framläggas så snart adekvat underlag föreligger.

Anf. 74 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Fru talman! Eftersom jordbruksministern inte är närvarande här kan Per Israelsson naturligtvis inte få något svar från regeringens sida. Men jag vet att man i all den diskussion som förts kring dessa frågor sagt att man absolut är inställd på att försöka få ned utsläppsnormerna, speciellt för de stora anläggningarna. Energiministerns inriktning på att öka bidraget till fjärrvärmeanläggningar kommer också att få till följd att de samlade utsläppen minskar – man begränsar då utsläppen till färre anläggningar, och det tror jag är en positiv sak.

Anf. 75 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! För något mindre än två år sedan fattades beslut här i riksdagen om lämpliga riktvärden vid användning av koleldning. Det beslut som då fattades grundades på en överenskommelse mellan de tre borgerliga partier som då hade regeringsmakten.

Då frågan senast behandlades här i riksdagen – under våren – återopade vi detta riksdagens beslut, som då var ungefär ett år gammalt, och tyckte att det var skäl att inte så snabbt återkomma med förändrade riktvärden. Den uppfattningen har moderata samlingspartiet fortfarande.

Med hänvisning till den forskning och det utredningsarbete som görs på området svarar vi tillsammans med socialdemokratiska partiet för majoritetsskrivningen i utskottet den här gången. Följaktligen yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls med 253 röster mot 73 för reservationen av Einar Larsson m. fl.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:18 om mineralpolitiska och energipolitiska åtgärder (prop. 1982/83:50 delvis).

Fredagen den
17 december 1982

*Mineral- och
energi
politiska
åtgärder*

Anf. 76 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Regeringen har utvalt energipolitiken till ett av de verksamhetsområden där man i särskilt hög grad vill visa framfötterna. Målmedvetenhet i arbetet skall det bli minsann. Regeringen går från ord till handling, hävdas det.

Frågan är emellertid hur mycket denna målmedvetenhet och beslutskraft har att ge för att åstadkomma den förnuftiga omvandling av energisystemet som vårt samhälle är i behov av. Det är inte utan att man kan förnimma en mera ideologisk bockfot bakom regeringens energipolitiska deklarationer.

Vårt lands energiproblem är att det i alltför hög grad är beroende av en enda energikälla, som dessutom med åren har blivit dyrare än vad vårt samhälle förmår att bära. Utmaningen gäller att steg för steg ta oss bort från oljeberoendet.

Men oljeberoendet kan inte minskas hur som helst, om energipolitiken skall ge det nödvändiga bidraget till saneringen av vårt lands ekonomi. Oljan måste ersättas, inte bara av andra energikällor utan av andra energikällor som är billigare än oljan.

Fru talman! Den vattenkraftsskatt som riksdagen i går fattade beslut om stämmer illa överens med en sådan ambition. Skatten försvårar ytterligare det utnyttjande av vattenkraften som en betydande majoritet i riksdagen – och särskilt socialdemokraterna – tidigare uttalat sig för. Oljeersättningen försvåras.

Så går det, fru talman, när den politiska konsten får företräde. Då sätts de sakliga övervägandena på undantag. Åtgärder vidtas snabbt för att visa handlingskraft. Förslag svarvas ihop och genomförs utan att konsekvenserna först har analyserats. Ändringar genomförs i sista minuten i regeringskansliet och i riksdagen. Så får, fru talman, energipolitiken inte skötas.

Vattenkraftsskatten förefaller dess värre vara en del av en mera allmän tendens hos regeringen att skjuta från höften för att upprätthålla bilden av kraftfullhet. Regeringen vill med en futtig halvsida som förklaring ha 700 milj. kr. för att sätta in i industrier som saluför energiteknik. En viktig grupp mottagare – antyds det i propositionen – är industrier som erbjuder utrustning färdig för kommersiellt bruk.

Vad menar egentligen regeringen? Utan föregående utredning och utan redovisning av några skäl värda namnet föreslås ett stöd av en storleksordning som kan få avgörande effekter för balansen mellan olika statliga insatser på energikutvecklingsområdet. Hur stämmer dessa pengar t. ex. med de allmänna överväganden om utvecklingsstöd som tidigare förekommit i anslutning till oljeersättningsfonden? Och om frågan först och främst är att stödja industri som har kommersiellt gångbara produkter, varför skall skattebetalarna över statsbudgeten över huvud taget behöva avstå pengar

Fredagen den
17. december 1982

*Mineral- och
energipolitiska
åtgärder*

som industrin lika gärna kan låna upp på kreditmarknaden?

Och varför just 700 miljoner? Vore det inte kraftfullare att föreslå miljården jämnt? Propositionen innehåller ju ingen motivering för någon speciell summa över huvud taget. Kanske är frågan öppen för förbehandling härifrån talarstolen.

De 700 miljonerna förenar regeringen med en ny ordning för central upphandling av energianläggningar. Kommunerna är tydligen inte kapabla att rätt bedöma vilka anläggningar de bäst behöver. "Målmedvetenhet" och att "gå från ord till handling" är i socialdemokratisk tappning tydligen detsamma som att ta från de många beslutsfattarna inflytande och ansvar.

Rodnar inte regeringen vid blotta tanken på att staten skulle utnämna sig själv till något slags superhejare i fråga om framtidsbedömningar i tekniskt eller ekonomiskt hänseende? Det är, fru talman, en dålig politik regeringen föreslår. Spåren av statlig hegemoni på energiområdet förskräcker.

De plötsliga 200 miljoner som regeringen nu skall satsa på torv och de 300 miljoner som föreslås för att ytterligare stimulera fjärrvärmeutbyggnaden är samma andas barn som 700-miljonersanslaget.

Det låter sig naturligtvis sägas att det alltid är bra att vi utvecklar vårt kunnande på torvområdet, liksom ingen rimligtvis kan ha något att invända mot en fortsatt fjärrvärmeutbyggnad. Men hur vet regeringen att mera statligt stöd står i överensstämmelse med det samhällsekonomiskt mest förnuftiga? Och varför just 200 resp. 300 miljoner? Inte heller på dessa punkter nedlåter sig propositionen till att lämna någon förklaring.

Sanningen är, fru talman, att regeringen inte vet vilka effekter de nu föreslagna bidragen och lånen kommer att få. Såvitt man kan läsa sig till av regeringsförslagen har regeringen inte ens gjort några allvarligare försök att ta reda på det.

Ytterst är de förslag som regeringen nu begär att riksdagen skall ställa sig bakom exempel på hur regeringsmakten förfaller. Innebörden är: Avstå från analyserna för snabbhetens skull – skattebetalarna står gärna till tjänst med de nödvändiga miljonerna!

Vi moderater avvisar alla regeringens förslag på energiområdet, inte därför att vi motsätter oss energiinvesteringar i torv eller fjärrvärme utan därför att vi inte fått tillstymmelse till bevis för att de sammanlagt 1 200 miljoner som regeringen i denna omgång är beredd att lägga på dessa områden är riktigt satsade pengar. Vi är för vår del övertygade om att det inte är mera utan mindre politik som behövs för att enskilda, företag och kommuner skall kunna fatta rationella beslut. Svensk energipolitik måste föras tillbaka till förnuftet och anpassas efter vad som är konkurrenskraftigt och tjänligt för den industriella utvecklingen.

Ett är säkert, fru talman: den väg regeringen anvisar för att ta Sverige ur krisen är en återvändsgränd.

Jag ber att få yrka bifall till samtliga moderata reservationer till näringsutskottets betänkande.

Fru talman! Jag antar att kammaren ursäktar mig om jag talar något kortare tid än vad jag har anmält.

Energipolitikens inriktning måste vara att skapa ett decentraliserat energisystem, baserat på utnyttjande av i huvudsak inhemska, förnybara energikällor samt hushållning med och effektiv användning av tillgängliga resurser. På det sättet vill centerpartiet främja kraven på t. ex. resurshushållning och en god miljö. Med denna inriktning främjar vi också högt ställda krav på säkerhet. Vi är övertygade om att denna inriktning av energipolitiken också innebär ökad sysselsättning, bl. a. genom bättre självförsörjning med energi. Utbyte av olja mot inhemska bränslen är här det tydligaste exemplet. Därmed stärks också den svenska ekonomin.

En av de avgörande förklaringarna till att Sverige särskilt hårt har drabbats av den ekonomiska krisen i världen är att vi under hela efterkrigstiden tillåtit en låtgåpolitik med ohejdad import av olja. Ett sådant beroende tar det tid att frigöra sig från. Vi bör emellertid ha lärt läxan, och vi får inte göra om det misstaget.

I de förslag som presenteras i proposition nr 50 finns flera markeringar angående en ny inriktning av energipolitiken. Av detta skäl har vi i centermotionen tagit upp just inriktningen av energipolitiken framöver, trots att denna fråga behandlades av riksdagen våren 1981. Man kan uttrycka det som den föregående talaren gjorde: Den ideologiska bockfoten tittar fram ibland.

Det tar sig uttryck i att regeringen väljer centralistiska lösningar och att den främjar en kolintroduktion utan att först ange kraven ur miljösynpunkt. Det är naturligtvis oerhört viktigt vad som framöver kommer att ske på just denna punkt. Jag skall inte fördjupa mig i denna problematik, men jag kan framför mig se den möjligheten att man – om inte regeringen snart kommer med besked om den långsiktiga inriktningen på detta område – kommer att "förhandla" om miljökraven. Det vore helt oacceptabelt.

Det vore dessutom att undergräva mycket av den goodwill som Sverige skaffat sig internationellt när det gäller just långväga luftföroreningar och hur vi här hemma hanterar detta problem. Jag har i det internationella arbetet gång på gång haft anledning att notera den bevakning som alltid sker och som främst gäller den som ställer de högsta kraven. Jag utgår från att den föregående debattens meningsutbyte på denna punkt omgående leder till en konkret handling. Jag hoppas att vi, helst här i dag, kan få besked om när så kan ske.

Det bästa sättet att hantera miljön är naturligtvis hushållning och återhushållning. Det gäller på alla områden.

Eftersom tiden är begränsad skall jag bara ta upp några saker, trots att det händer mycket på energiområdet som egentligen kräver en debatt. Vi kan naturligtvis återkomma till detta under nästa år, men jag vill nu notera att det finns påtagliga tecken på att man skjuter på ikraftträdandet av restriktionerna mot elvärme som tidigare har beslutats. Det snabba ersättandet av olja med elvärme i småhusbebyggelse är ett faktum. Det är just sådana exempel

som jag syftar på när jag talar om att vi har fått en ny inriktning av energipolitiken. Man drar sig bort från de flexibla lösningarna. Var man slutligen kommer att hamna när det gäller vattenkraften och utredningen om den får vi se längre fram. Jag skall inte ytterligare gå in på det.

När det gäller mineralprogrammet har regeringen föreslagit att 300 milj. kr. skall anvisas för ett program för utökad prospektering m. m. Det som begärs är egentligen bara ett bemyndigande för regeringen att göra av med 300 milj. kr. Det är klart att det vore intressant för riksdagen att få veta vilka oförytterliga och djupa tankar som skall finnas med i detta program. Det är inget fel på idén som sådan, men den är dåligt utvecklad. Det vore bra om regeringen fick bereda frågan innan den kommer till riksdagen.

Jag förstår att ni inte har haft särskilt mycket tid för denna uppgift. Därför menar vi att regeringen bör få denna chans till ytterligare beredning. För att starta arbetet bör 30 milj. kr. anvisas för ändamålet och ett program redovisas för riksdagen för ett mer långsiktigt ställningstagande.

Jag har noterat att regeringen har varit mer än angelägen att belasta innevarande budgetår med så stora kostnader som möjligt. Jag antar att tanken är att man den vägen skall klä upp dessa "lik i garderoberna" som man anser sig ha hittat.

När socialdemokrater föreslår mineralprospektering vet man av erfarenhet att uranet finns med som ett viktigt underlag. Därför är det viktigt att också riksdagen uttalar sig mot uranprospektering i just detta politiska läge, med socialdemokrater i kanslihuset. Socialdemokratin som parti har aldrig tvekat i fråga om uranbrytning i Sverige, vare sig syftet har varit användning i det svenska kärnkraftsprogrammet eller export. I samband med folkomröstningen lämnade linje 2 uranet utanför, medan linje 3 självfallet ville stoppa all uranbrytning. Allting annat är dubbelmoral. Eller är det någon som fortfarande tror att det inte finns något samband mellan atomkraft och atomvapen? Uranet är förbindelseledet genom kärnbränslecykelns olika steg. För centern är det mot denna bakgrund självklart att säga nej till uranprospektering och uranbrytning.

Det finns naturligtvis många ytterligare kommentarer att göra kring denna proposition, och det kommer också Ivar Franzén att återkomma till längre fram i debatten. Men låt mig säga att jag tycker att det man starkast bör kritisera är det illa underbyggda förslaget om vattenkraftsskatten, där småkraftverken var bortglömda, där energiintensiv verksamhet med egenförsörjning av kraft var bortglömd. Riksdagen rättar nu till den saken. Det gäller också den nya upphandlingsmyndigheten på energiområdet. Samtidigt som regeringen nyligen beslutade om energiverket skapas alltså en ny myndighet på detta område, i god efterföljd till den splittrade myndighetsstruktur på energiområdet som socialdemokraterna stod för under första hälften av 1970-talet.

Jag skall med tanke på den begränsade tiden avsluta med att yrka bifall till centerreservationerna 2, 3, 4, 6, 9 och 14 i näringsutskottets betänkande 18.

Anf. 78 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Regeringens proposition 1982/83:50 presenterar några förslag till program på det energipolitiska området. Vi här från folkpartiets sida i motion 120 redovisat vår syn i fråga om energipolitiken. Vi anser att regeringsförslaget i vissa delar ligger i linje med folkpartiets energipolitik. Jag skall här kort kommentera de ståndpunkter som vi från vårt håll har intagit i samband med frågornas behandling i näringsutskottet. Först några ord om det mineralförsörjningsprogram som också ingår i detta betänkande.

Jag vill först konstatera att tidigare socialdemokratiska regeringar under en lång följd av år har försummat insatser för prospektering i Sverige. De regeringar som folkpartiet har medverkat i har däremot satsat stora resurser på sådan verksamhet; och då inte minst i Norrland.

Av särskild vikt är att hitta industrimineral, som på sikt kan vara en ersättning för malmen i nordligaste Sverige liksom i Bergslagen. En omfattande prospekteringsverksamhet sker redan i dag i detta syfte. Den extra prospekteringsinsats som regeringen föreslår ligger därför väl i linje med den politik som folkpartiet företräder på detta område. Det finns emellertid ingen anledning att nu anvisa medel för en femårsperiod. Eftersom en stor del av budgetåret har gått är det realistiskt att nu anvisa 30 milj. kr. för innevarande budgetår. Det framgår också av den reservation som vi har på den punkten.

När det gäller fjärrvärme finns det flera motiv till att stimulera en fortsatt utbyggnad. Man utnyttjar ofta bränslena bättre. Det ger möjligheter till elproduktion genom att mottrycket i fjärrvärmenäten utnyttjas. Möjligheterna att använda inhemska bränslen ökar, och man får icke minst en bättre miljö genom att luften blir bättre i tätorterna.

Nu föreslår regeringen ett tioprocentigt investeringsbidrag till sådana utbyggnader av fjärrvärmenäten som beslutas under 1983. Det gäller alla delar av landet. Det finns alltid risk för att denna typ av statliga bidrag huvudsakligen används till investeringar som skulle ha kommit till stånd även utan stimulanser. Det är därför en brist att regeringen i propositionen inte utförligare underbygger påståendet att det föreslagna bidraget medför investeringar som "eljest inte kommit till stånd". Något bevis härför kommer inte fram i propositionen.

Trots alla fördelar som fjärrvärmen har bör man ta hänsyn till en del nackdelar som på senare tid blivit uppenbara. Fjärrvärme har på sina håll kommit att stå i motsatsställning till användandet av en ny energisnål teknik. Det är också mycket osäkert om det är lämpligt att installera fjärrvärme i nybyggda enfamiljshus i tätorternas ytterområden. De hus som byggs i dag är betydligt mer energisnåla och bättre isolerade än äldre hus. Värmekonsumtionen är följaktligen mindre. Motiven för utbyggnad av fjärrvärme till sådana bostadsområden är därför inte lika starka. Det kan t. o. m. vara så att möjligheterna till energibesparingar är större i hus som inte ansluts till fjärrvärme.

Med hänsyn till rådande konjunkturläge och angelägenheten av att av

Fredagen den
17 december 1982

*Mineral- och
energipolitiska
åtgärder*

sysselsättningskäl få i gång kommunala investeringar biträder folkpartiet regeringens förslag. Vi vill dock understryka att det är angeläget att fjärrvärmeutbyggnaden ökar i stadskärnor med framför allt äldre bebyggelse, eftersom det är där fjärrvärmes är mest lönsam. Vi har utvecklat denna tankegång i det särskilda yttrande som vi fogat till betänkandet.

När det gäller torveldade anläggningar anser vi att folkpartiet under de gångna åren i regeringsställning har medverkat till ett stort antal åtgärder för att få i gång sådana anläggningar. Ett flertal torveldade anläggningar har också kommit till stånd. Det finns mycket att göra på detta område, framför allt i avsikt att ersätta olja. Vi anser från vårt håll att oljeersättningsfonden redan disponerar medel som kan användas till stöd för bl. a. torveldade förbränningsanläggningar. Folkpartiet anser, liksom en minoritet i skatteutskottet, att den av regeringen föreslagna höjningen av oljeavgiften framstår som onödig mot den bakgrunden. Finansieringen bör därför, som föreslås i folkpartiets motion, kunna anstå t. v. Under sådana förhållanden har riksdagen ingen anledning att nu binda sig för någon särskild form av avgift eller skattehöjning i avsett syfte. Vi anser att oljeersättningsfonden bör få i uppdrag att genomföra de nya stimulansåtgärderna.

När det gäller upphandlingen inom energiområdet och dess finansiering föreslår regeringen en ny stödform för att "undanröja de hinder som kan finnas hos industrin när det gäller att leverera utrustning avsedd för energiområdet".

För detta ändamål vill man ha ett nytt reservationsanslag på 700 milj. kr., som en nyinrättad delegation skall förfoga över och ge ut i form av lån med eller utan villkorlig återbetalningsskyldighet. Denna nya delegation skall enligt förslaget särskilt få till uppgift att främja ett samordnat upphandlingsförfarande inom energiområdet.

Folkpartiet delar inte regeringens uppfattning att en statlig delegation alltid är det bästa organet för att åstadkomma en viss önskad utveckling. I detta fall finns dessutom redan ett organ, nämligen oljeersättningsfonden, som prövar dessa ärenden. Det socialdemokratiska förslaget och ägerandet i den här frågan visar att man slår vakt om centralstyrning och en ökad byråkratisering inom samhället. Det är en utveckling som vi vill motverka från folkpartiets sida. I propositionen anges att regeringens strävan är att närmare ett trettiotal koleldade förbränningsanläggningar skall uppföras. Regeringens föreslagna åtgärder syftar också till att säkerställa att utbyggnaden av koleldade anläggningar sker på ett planerat sätt, så att såväl energiförsörjningsintresset som hänsynen till miljön tillgodoses. Det kan ju vara någonting positivt.

Fru talman! Vi kan svårligen se att man kan upprätta en centraliserad plan för utbyggnaden av koleldade förbränningsanläggningar. Förutsättningarna är mycket skiftande i olika kommuner. Statsmakterna kan stimulera fram anläggningar med riktade åtgärder, men näppeligen påtvinga ett visst antal kommuner att vid vissa tillfällen uppföra dylika anläggningar. Jag tror att kommunerna känner till de här frågorna bäst. De känner till när, var och hur investeringarna skall sättas in.

De nya stimulansåtgärder som regeringen önskar införa bör därför anförtros oljeersättningsfonden och samordnas med de uppgifter som redan åvilar denna fond. Fonden bör anmodas inkomma med medelsberäkning för resterande del av den beslutade verksamhetsperioden och för ytterligare en treårsperiod. Medelsberäkningen bör inkludera kostnader för de extra stimulansåtgärder som regeringen nu föreslår. Fondens verksamhet bör även i fortsättningen finansieras med avgifter på oljeprodukter. I avvaktan på sådana förslag är vi nu från vårt håll inte beredda att tillstyrka att den särskilda avgiften för oljeprodukter höjs från 80 till 93 kr. Vi anser att regeringen bör återkomma med nytt förslag av här skisserad innebörd.

Fru talman! Jag avslutar detta inlägg med att yrka bifall till reservationerna 2, 10 och 15.

Anf. 79 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Först några ord om det ökade stödet till mineralprospektering. Detta ligger väl i linje med det som vi från vpk:s sida har drivit under ganska många år – att vi skall undersöka och försöka ta till vara de inhemska mineralförekomster som vi redan vet finns på många ställen, inte minst i Bergslagen. Det finns fyndigheter av legeringsmetaller som vi nu importerar för dryga pengar från utlandet, och det finns andra brytvärda metaller. Det är viktigt att detta blir undersökt och att man kan få i gång eventuella brytningar. Detta är inte minst viktigt från sysselsättningssynpunkt i de här drabbade regionerna, framför allt Bergslagen.

Det har uttryckts från centerns sida, senast här i talarstolen av Olof Johansson, farhågor i fråga om uranprospektering. Och det är naturligtvis en fråga som inte får försummas i sammanhanget. Vi utgår från att regeringen noggrant överväger frågan om uran. Förr eller senare måste vi ändå komma till den ståndpunkten att det svenska uranet ligger bäst där det ligger i berget och inte skall vara föremål för vare sig inhemsk användning eller något slags export. De senaste månadernas händelser när det gäller kärnämnen och sådant har väl om inte annat gett oss ytterligare anledning att vara mycket försiktiga när det gäller att börja tala om uranbrytning i Sverige eller någon framtida stor satsning på den varan, även om vi har sådana stora tillgångar i Sverige. Vi kommer att mycket noggrant följa upp detta.

Den här gången avstår vi från att yrka på något annat än att vi tycker det är bra med prospektering. Vi instämmer i utskottsskrivningen om att man för att få fram metaller måste prospektera. Men om prospekteringen inriktas på uran kommer inte vi att vara med längre.

Sedan till energipolitiken. Det är ju bra att det tas initiativ inom energiområdet. Det som har saknats är just *planerade* och målmedvetna satsningar inom energipolitiken.

Det är inte så konstigt att borgerlighetens företrädare här, framför allt Per-Uno Unckel, vänder sig just emot det. Man vill inte ha någon planering, utan man vill – som vanligt – att de privata initiativen skall styra. Men det har vi helt enkelt inte råd med. Därför tycker vi att det som förs fram i minibudgeten är riktigt. Det gäller en utbyggnad av fjärrvärmn och en satsning på

torvförekomsterna – något som vi hävdar på ett tidigt stadium. Vi har naturligtvis heller inget emot en samordning av upphandlingen etc. Det är planerat, och det är bra.

Självfallet är vi litet allmänt kritiska mot vissa saker i detta avseende. Jag instämmer med tidigare talare som framfört kritik. I regeringens proposition – det har vi tagit upp i vår motion – talas det om en satsning på en massiv kolintroduktion. Men vi från vänsterpartiet kommunisternas sida vill allvarligt varna för en sådan. Det är ju inte så, att vi skall avlösa ett stort beroende på energipolitikens område, dvs. oljeberoendet, med ett annat stort beroende, nämligen beroendet av kol. Propositionens skrivningar på den här punkten inger farhågor, vilket vi vill peka på.

Främst vill jag framhålla att vi är överens om att oljan skall ersättas med någonting annat och att vi måste minska vårt oljeberoende. I det sammanhanget kan det vara intressant att ta en titt på läget och att ta reda på var vi verkligen befinner oss när det gäller den energiplanering som ändå finns.

I fråga om oljeersättningen har det ju gått mycket snabbt, och det gäller naturligtvis också framför allt minskningen av oljeanvändningen. Vi vet att tillförseln 1982, enligt senaste tillgängliga statistik när det gäller olja, kommer att ligga på ungefär 228 TWh. För 1983 är prognosen 222 TWh.

I energi proposition 1980/81:90 förutsätter man en tillförsel av olja på 225 TWh för 1990. Det rör sig om ca 19 miljoner ton.

De facto är vi således redan så att säga uppe – eller nere – på nämnda nivå. Vi har alltså redan uppnått sparmålet för 1990 när det gäller tillförseln av olja. Det ger oss kanske en tankeställare när det talas om en mycket stark satsning på en omfattande kolintroduktion. Framför allt vill man ju, som sägs i propositionen, medverka till att det när det gäller prisrelationerna mellan olja och kol skall vara fördelaktigare med kol.

I fråga om oljemarknaden internationellt sett är det mycket som talar för en ganska god tillgång på olja, relativt bra priser osv. Det finns alltså en viss anledning att ta det litet lugnt när det gäller att minska oljeförbrukningen, i all synnerhet om man ersätter oljan med kol. Det är bra om vi kan minska oljeförbrukningen genom ersättning med inhemska bränslen, dvs. skogsavfall och torv. Naturligtvis är det också bra att vi går in för att spara och att därmed också hålla nere konsumtionen.

Viktigt är alltså att vi inte byter ett importberoende mot ett annat: På den punkten är jag kritisk mot den kraftiga kolsatsning som kan skönjas i energiministerns skrivningar i propositionen.

Andra viktiga saker är elproduktionen och elkonsumtionen. Det har ju varit en massiv utbyggnad när det gäller elproduktionen. Men det har vi pekat på tidigare. Jag skall därför inte upprepa gamla kända fakta. Faktum är att vi har fått ett överskott – något som man dock förnekar –, om nu inte elen skall hänföras till värmeproduktionen – vilket också har skett. Den kraftigt ökade elproduktionen har möjliggjort mycket låga elpriser. Därför har det tillfälligt varit lönsamt att i mycket stor omfattning introducera el i värmesystemen. Det gäller också de stora fjärrvärmesystemen, något som

nämnts tidigare och som vi strax skall återkomma till. Detta är en farlig utveckling, som vi ser det. Denna el skall någon gång ersättas. Och om kärnkraften skall avvecklas – vilket vi förutsätter skall ske enligt riksdagens beslut – måste denna elproduktion ersättas. Om man då har gjort sig beroende av ett stort eltillskott i värmesystemet och inte har byggt upp en alternativ elproduktion, kan det uppstå stora svårigheter framåt 1990-talet. Det är någonting som man allvarligt måste varna för.

Alternativet är naturligtvis att man satsar på annan elproduktion – det återkommer vi till i annat sammanhang. Vi har vindkraft, och vi har mottryckskraft, som nämns i samband med fjärrvärmeutbyggnaden och som är bra. Vi har fortfarande möjligheter till mottrycksinstallation i många industrier. Men det installeras f. n. ingen industriell mottryckskraft – självfallet på grund av att det inte är ekonomiskt lönsamt, eftersom man kan köpa hur mycket el som helst på marknaden från kärnkraftverk och vattenkraftverk.

Det var litet mer allmänna synpunkter på energiavsnittet.

Jag har sagt att vi är positiva till fjärrvärmeutbyggnaden – med den erinringen att man naturligtvis borde ha satsat mer på alternativa inhemska bränslen. Det nämns ingenting om skogsråvara, energiskogsodling osv., utan detta har helt lämnats åt sidan. Vi efterlyser en satsning på det området i fortsättningen. Vi har därför velat reservera oss i fråga om detta avsnitt om fjärrvärme, dels mot elinstallation – vi anser inte att bidrag skall utgå till fjärrvärmesatsningar, om man samtidigt introducerar stora elpannor – dels beträffande att det inte bara skall gälla kolet utan också inhemska bränslen.

Vi har alltid varit kritiska mot att detta med närvärme inte har tagits upp. Det gäller mindre system och lågtemperatursystem som väl försvarar sin plats i värmeförsörjningen och som också gör det lättare att använda olika bränslen på ett riktigt sätt. Detta kommer vi också att återkomma till.

Vi tycker att satsningen för att komma i gång med torvproduktion är bra. Vi har drivit den frågan länge. Men vi förutsätter självfallet att miljöhänsyn och andra hänsyn tas när utvinningen sätts i gång. Vi är också litet kritiska, eftersom man även här har lämnat alla andra inhemska bränslen åt sidan. Vi vet – det har framförts från flera partier och kommuner – att det finns stort intresse för att sätta i gång utvinning beträffande skogsavfall och odling av energiskogar. Men här talas det enbart om torv. Vi tycker att stöd till dessa stora anläggningar med torv skall kunna utgå, om man till större del använder sig av inhemska bränslen från skogsråvaror. Utvecklingen på pelletsområdet och energiskogsodlingsområdet går mycket snabbt. Det finns rika möjligheter att ta till vara där, och de bör inte lämnas åsido.

Slutligen några ord om ett krav som vi har drivit tidigare och som vi anser bör komma fram i det här sammanhanget: det gäller bildande av regionala bränslebolag. Det är viktigt att kommunerna får möjligheter att planera och kontrollera exploateringen av nya bränslen. Det gäller i fråga om torv, skogsavfall och energiskogar, och det gäller över huvud taget de regionala och kommunala satsningarna på alternativa bränslen. Där anser vi att

Fredagen den
17 december 1982

*Mineral- och
energipolitiska
åtgärder*

regeringen skall ta initiativ för att bilda regionala bränslebolag som kan ägas av kommun och landsting. Staten kan också vara delägare. På det sättet får man kontroll över de ekonomiska intressen som vi vet kommer fram mycket snabbt. Man talar redan om torvschejker – inte utan orsak. Det finns sådana tendenser i tiden. Dem bör vi hålla uppsikt över och motverka, så att inte samhället som vanligt till slut får sopa upp efter eventuella exploatörer, när de har tagit ut de vinster som går att få.

Detta var våra synpunkter på det korta energiavsnittet i denna "minibudget". Vi får naturligtvis återkomma till de här frågorna så småningom.

Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer.

Anf. 80 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till näringsutskottets hemställan under samtliga punkter i betänkande nr 18, så att inte detta glöms bort.

Sedan vill jag inledningsvis säga några ord om den mineralpolitiska delen av betänkandet.

Regeringen lägger här fram ett förslag för en femårsperiod när det gäller att bättre ta till vara våra naturresurser. Det omfattar en ram på 300 milj. kr. Det är en viktig insats som nu skall göras, framför allt i de delar av vårt land där man har betydande sysselsättningsbekymmer. Vi vet att det finns mineralresurser, inte minst i form av industrimineraler, som vi hittills i betydande omfattning har importerat. Detta program ger oss möjligheter att ta fram inhemska mineraler i större utsträckning, och i näringsutskottet ställer vi oss helt bakom detta.

Från de borgerligas sida har man kritiserat detta program. De borgerliga har inte varit beredda att anslå de resurser som behövs för att vi skall kunna påbörja ett långsiktigt program på det här området. Vi beklagar detta, och vi noterar också att de borgerliga representanterna i näringsutskottet inte ville följa oss tillräckligt långt på vägen när det gällde att planera för flera år, vilket man måste göra. Man talar hela tiden om ettåriga ramar, och man är inte beredd att ge anslag därutöver. Vad som behövs är ett långsiktigt program för prospekteringsverksamheten och för brytvärdesundersökningar av olika slag. Möjlighet att genomföra ett sådant får man genom det förslag om ett femårigt program som regeringen nu lägger fram och som näringsutskottet tillstyrker.

Låt mig sedan gå över till de energipolitiska avsnitten i näringsutskottets betänkande.

1,2 miljarder kronor vill regeringen satsa på stöd till olika energiinvesteringar enligt det krisbekämpningspaket som man lade fram i november och som det nu fattats beslut om i riksdagen. Det är fråga om omfattande satsningar från samhällets sida. Det gäller först och främst att stimulera företag och kommuner att i praktiken genomföra den energipolitik som riksdagen redan tidigare har lagt fast, men som de borgerliga regeringarna har varit långsamma med att genomföra. Om man enligt riksdagens beslut skall minska oljeberoendet och på sikt avskaffa kärnkraften, då måste

samhället snabbt vidta kraftfulla åtgärder för att bereda väg för de alternativa energikällorna. Det är vad som sker nu.

Det andra syftet med regeringsförslaget har varit att utforma stödet till dessa energiinvesteringar på ett sådant sätt att vi får ut det mesta möjliga av vad som satsas i form av sysselsättning och utnyttjande av den egna industrin och genom att importen pressas tillbaka.

Dessa två syften, dvs. det energipolitiska och det sysselsättningspolitiska, ligger bakom de betydande satsningar som nu föreslås. För 1983 är det fråga om 300 milj. kr. till stöd för utbyggnad av fjärrvärmenäten, 200 milj. kr. till stöd för torveldade förbränningsanläggningar samt 700 milj. kr. till stöd för en samordnad upphandling av utrustning inom energiområdet med speciell inriktning på svensk industri. Detta är regeringens program, som tillstyrks av näringsutskottet.

Hur har då oppositionen, inkl. kommunisterna, reagerat på de bestämda tag som nu tas på energiområdet av den socialdemokratiska regeringen? Reservationerna visar att oppositionspartiernas inbördes splittring inom energipolitiken består och att den har fördjupats. Vi har både tre och fyra sidoställda reservationer till olika avsnitt om energin i betänkandet. Det är mer än vi brukar vara vana vid inom näringsutskottet. Vi kan alltså konstatera att om borgerligheten i dag hade innehaft regeringsmakten hade blockeringen varit total på energipolitikens område. Moderaterna vill inte göra någonting, utan yrkar avslag över hela fältet. Centerpartiet vill mycket, men man är bara beredd att finansiera en del av det man begär. Folkpartiet, slutligen, vill en del, men man är beredd att betala för ännu mindre. Det är alltså situationen på den borgerliga kanten.

Folkpartiet och centern har smitit från betalningen förr, det är inget nytt. Principiellt intressant är emellertid den moderata motionen, som också har följts upp i form av reservationer i näringsutskottet. Den har bara ett tema, och det är nej, nej och åter nej. Man är inte beredd att satsa på något som helst stöd vare sig till fjärrvärmeutbyggnad, torvutnyttjande eller upphandling av energiutrustning. Folkomröstningens resultat är numera totalt ointressant för moderaterna. Kan inte marknadsekonomi av egen kraft klara av att införa en ny energipolitik, så får det vara för moderaternas del. Detta budskap markeras nu klarare än någonsin tidigare i den moderata partimotionen. Inte heller sysselsättningsargumentet finner nåd inför moderaternas ögon. Särskilda statliga stöd för begränsade tidsperioder medför en ryckighet som inte befrämjar en riktig energipolitik, kan man läsa i moderaternas första energireservation till näringsutskottets betänkande. Det betyder att moderaterna inte längre ställer upp på statliga satsningar och statligt investeringsstöd inom ramen för en aktiv konjunkturpolitik. Men de flesta inser annars att just energiinvesteringar lämpar sig särskilt väl som sysselsättningsskapande åtgärder i den situation som Sveriges ekonomi befinner sig i efter de borgerliga åren.

Litet längre ner i samma reservation står det:

"Det statsfinansiella läget utgör också ett starkt argument mot en sådan ny stödform." Här vill jag fråga exempelvis Per Unckel: När vi nu har så stor

Fredagen den
17 december 1982

*Mineral- och
energipolitiska
åtgärder*

arbetslöshet inom industrin; tycker ni då verkligen från moderat håll att det är bättre att hålla inne detta investeringsstöd och att i stället tvingas betala ut dessa pengar, kanske flera gånger om, i arbetslöshetsersättning utan att få någonting utträttat för pengarna vare sig i form av sysselsättning eller nyinvesteringar? Den passivitetspolitik som moderaterna fortfarande tycks förorda prövades ju och misslyckades tillräckligt ofta under de borgerliga regeringsåren. Det vill vi socialdemokrater inte vara med om en gång till. Därför står vi i direkt motsatsställning till de moderata synpunkterna när det gäller energipolitiken.

Beträffande övriga motioner kan jag fatta mig kort.

Låt mig först konstatera att de borgerliga partierna säger nej till det allmänna upphandlingsstöd om 700 milj. kr. som skulle kunna användas över hela fältet till aktiva energiinvesteringar. Det skulle betyda att man genom de resurser som finns till upphandlingsdelegationens förfogande skulle kunna genomföra ett stöd till fliseldning, som vissa partier på den borgerliga sidan förordar. Det säger man alltså nej till. Upphandlingsdelegationen, med de betydande ekonomiska resurser som den kommer att få, om riksdagen följer näringsutskottets majoritet och regeringens förslag, kommer att underlätta för kommunerna. Den kommer icke att styra kommunerna. Den kommer att underlätta för kommunerna att göra bra affärer. Den kommer att föra samman användare och tillverkare och den kommer att ha inriktningen att vi skall stötta svensk industri på det här området – givetvis inom ramen för de handelspolitiska förpliktelser som vi har underkastat oss. Det är en skyldighet. Det kommer således att bli ett betydande stöd över hela det energipolitiska fältet när det gäller att stimulera och få fram en snabb utbyggnad av de alternativa energikällorna. Det är därför förvånansvärt att också mittenpartierna har varit relativt sett negativt inställda till det här upphandlingsstödet. Ni talar mycket om att satsa på de alternativa energikällorna, men ni gör mycket litet när det gäller att stötta förslag som konkret skulle kunna innebära bestämda satsningar.

Låt mig sedan ta upp ytterligare en sak, nämligen stödet till fjärrvärmeutbyggnaden. Där ställer speciellt centern ett antal extra krav, bl. a. att näten skall vara konstruerade för lågtemperatursystem. Det är ett bra krav i sig, men det innebär samtidigt att man kraftigt begränsar det stöd som kan ges till olika fjärrvärmeutnyttjande kommuner. Vi socialdemokrater tycker att det är fel att göra dessa begränsningar. Vi anser inte att det bästa skall bli det godas fiende, utan vi anser att fjärrvärmen är så betydelsefull som flexibel ersättning för fortsatt oljeutnyttjande att den bör byggas ut även när den är baserad på högtemperatursystem och liknande. Vi tillbakavisar således centerns argumentering på den punkten.

Jag vill också anlägga några synpunkter på reservationerna i de delar de berör stödet till torvförbränningsanläggningar. De borgerliga partierna och vpk vill att det skall utgå stöd också till eldning av flis i dessa anläggningar. Vi kan bara konstatera att det som verkligen släpar efter när det gäller de alternativa energikällorna är just torvförbränningsanläggningar. Vi socialdemokrater tycker inte att man skall splittra upp de ekonomiska resurser som

det är möjligt att avdela till detta område genom att ha alltför obestämda krav. Det är på torvområdet som vi har den verkliga eftersläpningen, och där skall vi ge ett ordentligt stöd för att få i gång utvecklingen. Om ni inte hade sagt nej till föreslagna 700 miljoner när det gäller upphandling på energiområdet, hade man haft möjlighet att i inte obetydlig utsträckning stödja investeringar på fliseldningsområdet, när det hade varit befogat.

Låt mig slutligen konstatera, vilket inte alltid framgår av den debatt som centern för när det gäller kolmiljöfrågorna, att socialdemokratin har förordat stränga krav i fråga om rening av utsläpp från kolanläggningar. Vi kommer att förorda fortsatt stränga krav på detta område. Vi kommer att bygga upp särskilda finansiella resurser för att möjliggöra detta, och vi kommer – när kol-hälsa-miljö-projektet lagt fram sina rekommendationer – också att fastlägga mycket hårda krav på detta område.

Samtidigt skall man vara på det klara med att hittills varje övergång från olja till kol i verkligheten har inneburit mindre miljöutsläpp. Det är en glädjande utveckling, och socialdemokratin är inriktad på att den skall fortsätta och fullföljas och att kraven successivt skall skärpas på det här området.

Med detta, fru talman, ber jag att än en gång få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande 18.

Anf. 81 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Får jag lämna tre kommentarer till Lennart Petterssons anförande.

Den första handlar om Lennart Petterssons påstående att moderaterna säger bara nej, nej och nej. Ja, Lennart Pettersson, vi säger nej, nej, nej till alla konstiga, snabba påfund från regeringens sida, som bara har till syfte att ge regeringsarbetet en air av målmedvetenhet och kraftfullhet men som inte stämmer in med de energipolitiska riktlinjer som vi tidigare har fastlagt. Vi ställer upp bakom oljeersättningsprogrammet, och vi ställer upp bakom forskningsprogrammet efter det att vi gemensamt suttit i denna kammare och avvägt dessa program mot varandra. Men vi ställer inte upp för förslaget om de snabba pengar som regeringen och riksdagsmajoriteten nu uppenbarligen vill grädda kakan med.

Den andra kommentaren handlar om sysselsättningen. Jag förstår att socialdemokratin har bekymmer, därför att man nu driver en politik som enligt all tillgänglig expertis är på väg att få upp inflationstakten till 12–15 % nästkommande år. Under de omständigheterna förstår jag att det känns lockande att öka stödet för att försöka dämpa de synliga negativa sysselsättningseffekterna av den politiken. Men i längden är det en felaktig politik, Lennart Pettersson, att tro att man kan dämpa sysselsättningseffekten av felaktig ekonomisk politik genom att ösa på mera statliga pengar, som i sin tur drar upp det budgetunderskott som är själva orsaken till inflationen och därmed sysselsättningsproblemen. Ni kommer att bita er själva i svansen och göra det riktigt ordentligt. Dess värre är det de svenska löntagarna som kommer att få stå för konsekvenserna.

Min tredje kommentar handlar om hur en energipolitik egentligen skall bedrivas för att kunna ges epitetet målmedveten. Här odlar Lennart Pettersson tesen om den socialdemokratiska regeringens inneboende kraftfullhet och vishet. Men, Lennart Pettersson, det är inte någon tillfällighet att vi i det här landet slår vakt om kommunal självstyrelse och att vi alltså i detta land baserar relationerna mellan företag och enskilda på marknadsökonomi. Vi slår vakt om den kommunala självstyrelsen, därför att vi tror att det är ett demokratiskt bra sätt att ta till våra människors erfarenheter. Vi slår vakt om både den kommunala självstyrelsen och marknadsökonomi, därför att det har visat sig att dessa båda ting bättre än andra system kan klara det som är förenligt med människors önskemål och en effektiv allokering av resurserna.

Alltså: Om vi skall kunna anpassa de energipolitiska riktlinjerna till förhållandena i varje enskild kommun gäller det att regeringen håller tassarna borta och låter de människor som kan förhållandena, som kan göra bedömningar och som skall ta ansvaret verkligen också fatta besluten. Det är bättre att göra detta, Lennart Pettersson, än att i otåligt nit inrätta den ena statliga delegationen efter den andra för att pressa på människor på samhällets basplan åsikter som regeringen möjligen tycker är bra men som kanske inte stämmer överens med vad människorna och kommunerna tycker är ändamålsenligt.

Anf. 82 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Eftersom Ivar Franzén har strukit sig från talarlistan, skall jag kommentera några av de frågor som Lennart Pettersson tog upp men som jag inte berörde i mitt huvudanförande.

Det finns naturligtvis rader av ofullkomliga förslag i denna proposition. Jag har sagt att det delvis är försvarbart, eftersom man har haft så kort tid på sig i regeringskansliet. Men en del av dem är av sådan natur att det har varit direkt besvärande vid behandlingen. Låt oss säga det rent ut. Sådan har varit t. ex. frågan om vätenkraftsskatt med dess ofullkomligheter. Naturligtvis är detta inte tillfredsställande.

Jag kan inte tänka mig att det är någon som tycker att man här i riksdagen skall behandla ett 300-miljonersprogram på mineralprospekteringsområdet, då det rent upp och ner i en mening anmäls att ett utvecklingsprogram skall utarbetas. Man menar att de bemyndigade får disponera dessa 300 miljoner. Det är detta vi kritiserar. Därför säger vi: OK, redovisa detta, så får vi se vad vi kan göra på detta område. Låt oss då ta ett år i taget.

När det sedan gäller satsningar klagar Lennart Pettersson på att vi inte finansierar dem. Vi gör faktiskt det. Det är klart att det här finns möjligheter att komma tillbaka. Vi föreslår t. ex. att energiupphandlingen skall tilldelas 300 miljoner. Det skall gå till oljeersättningsfonden, inte till något nytt organ som byråkratiserar det hela. När det inte finns pengar i oljeersättningsfonden, får regeringen komma tillbaka till de här frågorna, och vi får då pröva dem i deras sammanhang. Det har att göra med det förslag som regeringen har lagt fram och som vi avvisar till en del men inte när det gäller själva

satsningen på upphandling på energiområdet.
När det gäller anläggningar som eldas med torv och flis påstår Lennart Pettersson att vi genom att vilja begränsa resurserna försöker förhindra fliseldning. Det är precis detta som regeringen har gjort i ett särskilt beslut genom att införa hårda restriktioner i tillståndsprövningen för varenda flisanläggning från 70 000 till 30 000 m³. Detta är en förändrad inriktning av politiken, och det är därför det står i propositionen att stödet skall gälla anläggningar som har byggts för att eldas med främst torv. Och det är därför som man satsar på att främja kolintroduktionen. Det går inte att bortförklara den förändrade inriktningen genom den sortens tal.

Jag konstaterar att investeringar i kolanläggningar i det här landet kan göras utan närmare precisering av miljökraven för kolanvändning på lång sikt. Jag har varnat för detta och sagt att det absolut inte får bli en fråga om förhandlingar om miljökraven, om hur mycket pengar som skall satsas av staten för att främja kolintroduktion etc. Det är viktigt för alla att veta vilka regler som gäller långsiktigt.

Energiministern har sagt att satsningen på kol är lagom, enligt en artikel i tidningen Ny Teknik. Hur skall man kunna veta att något är lagom, om man inte talar om vilka krav man ställer från miljösynpunkt? Man har inte ens lovat att ge explicita krav beträffande kolet, utan man talar om samlade bestämmelser för fossilbränslen. Det gjorde bl. a. Grethe Lundblad tidigare i dag.

Detta är några kommentarer till vad Lennart Pettersson har sagt.

Att det har blivit fler reservationer den här gången, Lennart Pettersson, beror bl. a. på att moderaterna nu i ökad utsträckning sår ut sig från socialdemokratien.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 83 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Några ord till Lennart Pettersson med anledning av vad han sade om fasta bränslen – kol osv.

Torvutvinningen släpar efter, sade Lennart Pettersson, och därför skall vi satsa på den. Ja, visst släpar den efter. Det har inte blivit de satsningar som man förutsatte i tidigare energipropositioner, och det har blivit långt ifrån de satsningar som skulle ha varit möjliga, om man hade följt våra förslag. Vi har länge drivit frågan om torvutvinning och påpekat att torven är en stor inhemsk resurs.

Men också andra områden släpar efter – biomassa i allmänhet, framför allt skogsavfall, från energiskog, vass, jordbruksavfall osv. Allt detta utgör en inhemsk resurs som är mycket viktig och som vi också måste satsa på. Vi kritiserar propositionen därför att i den sägs ingenting om dessa inhemska fasta bränslen. Man talar bara om kol och torv. Det gör oss, som har hållit på med dessa frågor några år, litet oroliga.

Som jag sade tidigare reagerar vi också mot att man skall relatera priserna.

Fredagen den
17 december 1982

*Mineral- och
energipolitiska
åtgärder*

Kol skall göras billigt, lättillgängligt och bra, och priset skall sättas så att kol kan konkurrera med olja. Men man säger ingenting om att relatera priserna på de inhemska fasta bränslena så att de också blir konkurrensdugliga. Detta är en allvarlig brist.

Jag varnar än en gång för risken att vi går in i ett nytt importberoende. denna gång av kol för att ersätta oljan. Även om kolet är billigt i dag betyder det inte att det vid sekelskiftet eller år 2020 kommer att vara en billig energiresurs. Vi riskerar att göra samma fel nu som vi gjorde på 1950-talet, när man slängde all annan värmeteknik och bara satsade på olja med de fatala konsekvenser som vi har fått uppleva under 1970-talet.

Jag varnar för detta. Jag tycker att man mycket väl skulle ha kunnat satsa litet mera på just inhemska bränslen, framför allt det lättillgängliga skogsavfallet och odlingen av energiskog. Där finns en utvecklad teknik för flis- och pelletstillverkning. Många socialdemokrater från olika kommuner är mycket intresserade av detta. Vi vet att det ger jobb och är väldigt bra för vår handelsbalans. Det är mycket allvarligt att man inte har sagt någonting härom, och det har vi kritiserat i våra motioner och reservationer.

Anf. 84 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag tar mig friheten att försöka något dämpa Lennart Petterssons lovsång till förslaget om upphandling inom energiområdet och dess finansiering. Regeringen föreslår ett nytt reservationsanslag på 700 milj. kr. Regeringen nöjer sig inte med detta förslag utan föreslår i samma veva inrättandet av en delegation, som skall förfoga över dessa medel och ta hand om fördelningen.

Vi från folkpartiet delar inte regeringens uppfattning att en statlig delegation alltid är det bästa organet för att utföra sådana här fördelningsuppgifter. Det finns redan ett organ, som mycket väl kan ta hand om denna uppgift, nämligen oljeårsättningsfonden. Vi har i vår motion och i vår reservation pekat på att just denna fond bör få uppgiften att klara fördelningen.

Detta är ett typiskt exempel på att det, när socialdemokraterna vill göra nya satsningar på ett område, skall byggas upp en byråkrati kring det hela. Det blir inte bara central styrning utan även en central byråkrati. Jag är helt övertygad om att kommunerna i många fall är bäst skickade att ta hand om dessa uppgifter. Det är ytterst viktigt att vi inte på central nivå försöker styra utvecklingen. Jag upprepar att jag är helt övertygad om att kommunerna bäst känner till dessa frågor.

Anf. 85 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill rikta några kommentarer till mina meddebattörer. Per Unckel har fått för sig att upphandlingsdelegationen skulle utgöra ett hot mot den kommunala självstyrelsen. Det är precis tvärtom. Den är ett stöd för kommunernas satsningar på detta område. Kommunerna bibehåller givetvis sin självständighet. Deras handlingsutrymme ökar genom att det finns ekonomiska resurser i form av mera pengar, som kan ställas till deras

förfogande. Därigenom kan de kanske vidta flera investeringar av betydelse också för landet i dess helhet, inte bara för de egna kommuninvånarna, än de annars hade kunnat göra.

Upphandlingsdelegationen är alltså ett organ, som skall arbeta i samverkan med och inte i strid med kommuner och företag. De pengar som detta organ skall ha till sitt förfogande kommer att ha stor betydelse, om man verkligen vill gå vidare och snabbt utveckla olika typer av alternativa energikällor.

Detta var vi tidigare i denna riksdag överens om, när vi följde upp folkomröstningens resultat i form av ett riksdagsbeslut. Då måste samhället satsa hårt och bestämt på de alternativa energislagen och, förhoppningsvis, på så många inhemska energislagen som vi över huvud taget kan få fram inom rimliga ekonomiska gränser. Gör vi inte det, kan vi inte heller klara uppgiften att minska det starka oljeberoendet som vi fortfarande har och att avskaffa kärnkraften på sikt enligt det beslut som har fattats.

Men för moderaterna är det här kanske ett ganska enkelt problem, för uppenbarligen ställer de inte längre upp på folkomröstningens resultat. Det framgår mer och mer för varje motion de väcker på det energipolitiska området. De mäter sig ut ur den gemenskap som vi tidigare hade när det gäller de grundläggande energipolitiska målen.

Per Unckel betvivlar effektiviteten ur sysselsättningssynpunkt av stödåtgärder på energiområdet. Tänk, jag trodde faktiskt att vi här i riksdagen var överens om behovet av en aktiv konjunkturpolitik och att dessa åtgärder kan göra nytta när det gäller att brygga över sysselsättningsproblemet inom industrin. Vi kan göra satsningar som minskar importen och sysselsätta mycket mer folk än om vi skulle importera motsvarande energiråvaror.

Det är en linje som vi tidigare varit helt överens om. Också på den punkten säger nu moderaterna nej. Ni hänvisar till er politiska linje. Ja, men den prövades ju under de borgerliga regeringsåren, och för varje år som gick blev det bara sämre ur sysselsättningssynpunkt, industriinvesteringarna blev lägre och lägre för vart år som gick. Vi har provat er modell, Per Unckel. Den har inte fört Sverige ur krisen, utan den har fört Sverige längre ner i krisen. Det är dags för en aktiv konjunkturpolitik och en aktiv investeringspolitik. Det satsar nu den socialdemokratiska regeringen på.

Olof Johansson kritiserar oss för att otillräckligt ha motiverat vad de 300 miljonerna på det mineralpolitiska området skulle användas till. Jag kan då bara säga att de närmare riktlinjerna får utformas i nära samråd med myndigheter och organ som skall ha hand om jobbet på området. Det ger ett bättre resultat än om vi lägger fram ett antal centralistiskt bestämda riktlinjer här i riksdagen.

Det väsentliga är att pengarna kommer fram. Vi vet att det finns mineralresurser i vårt land som icke är utnyttjade. Det är dem vi vill ha fram, och därför vill vi genomföra det föreslagna femårsprogrammet. Jag tror att det är riktigt att man tänker långsiktigt på detta område och inte går fram med ettårsprogram. Det är alltså motiveringen till att vi nu föreslår 300-miljonersprogrammet under en femårsperiod. Man kan naturligtvis gå in

i detalj på område efter område och efterlysa mer motivering, mer planering osv., innan riksdagen skall fatta beslut. Risken är att vi aldrig kommer fram till några beslut i riksdagen.

Jag kan t. ex. kontra med att fråga Olof Johansson: Varför fördubblade ni ert förslag stödet till fjärrvärmeutbyggnaden från 300 miljoner till 600 miljoner? Det finns inte särskilt mycket av motivering i de skrivningar som ni har i er motion.

Slutligen tror jag inte att det blir mindre byråkrati om pengarna för upphandlingen skulle läggas under oljeersättningsfonden, utan det skulle bli lika mycket. Vi tycker nog att det här skall skötas i decentraliserad form. Oljeersättningsfonden har sina uppgifter och upphandlingsdelegationen kommer att ha sina.

Anf. 86 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Lennart Pettersson gjorde för ett ögonblick sedan en uppvisning i den högre akrobatiken genom att våga sig på påståendet att den kommunala självstyrelsen gynnades av en statlig upphandlingsdelegation. Mycket kan man säkerligen använda en statlig upphandlingsdelegation till, men inte till att vidga kommunernas självstyrelse.

Ni har ju klagat, Lennart Pettersson, under alla de sex borgerliga regeringsåren på att kommunerna haft alldeles för mycket att säga till om i energipolitiken. Så varför nu försöka hävda att de får ännu mer att säga till om bara vi inrättar en ny statlig myndighet? Konsekvens, Lennart Pettersson, är en dygd, också om man företräder regeringspartiet.

Pengarna kommer emellertid, säger Lennart Pettersson, att få enorm betydelse – manöverutrymmet ökar nämligen genom de nya pengar som nu ställs till kommunernas förfogande.

Ja, så kan det synas.

Men, Lennart Pettersson, en ekonomisk politik som leder till att budgetunderskottet och inflationen ökar på ett sätt som snart blir helt okontrollerbart, minskar samtidigt manöverutrymmet, inte bara för kommunerna utan för varje enskild människa och för industrin. Så det kortsiktigt bekväma blir det långsiktigt besvärliga för landets ekonomi och för de enskilda människorna.

De 1 200 miljoner ni nu vill satsa på energiområdet är ändå 300 kr. per hushåll – pengar som jag inte är övertygad om att hushållen har råd att lägga ut.

Moderaterna mäter sig ut ur gemenskapen, säger Lennart Pettersson. Ja, om gemenskapen är att hand i hand vandra mot den ekonomiska avgrunden, så ber moderaterna att få kliva av.

Vi ställer inte upp på en ekonomisk politik som gör att budgetunderskottet går över hundramiljardersstrecket.

Vi ställer inte upp på en politik som accepterar 15 % inflation.

Vi ställer inte upp på att öka de statliga utgifterna i ett huj under några få riksdagsdebatter med 20 miljarder kronor och skatterna med 10.

I detta hänseende, Lennart Pettersson, ber moderaterna att få måla sig ur.

Däremot ställer vi upp på varje politik som leder till att svensk industris konkurrenskraft ökar. Det är bara därigenom som landet återigen kan sättas på fötter.

Får jag fråga Lennart Pettersson: Varför skall skattebetalarna betala 700 milj. kr. för stöd till industri som har utvecklat kommersiellt gångbar energiteknik? Varför i hela friden skall skattebetalarna behöva avstå 150–200 kr. om året för att stödja industri som kan sälja sina produkter och därigenom kan låna pengar på kreditmarknaden för att expandera sin verksamhet? Ligger det någon som helst rim och reson i en sådan politik?

Och till statsrådet Birgitta Dahl som sitter och lyssnar på debatten: Hade det inte varit klädsamt om regeringen redovisat motiven för de 700 miljonerna något mera omfattande än en kryptiskt formulerad halvsida i propositionen?

Till slut, herr talman: Man får inte tro att det genom att höfta till skattemiljoner går att tänka bort det enkla faktum att somt i detta samhälle är lönsamt och somt är olönsamt. Att ge det lönsamma en chans innebär hushållning med skattebetalarnas pengar. Och det är faktiskt skattebetalarnas pengar som regeringen och riksdagsmajoriteten i dag så lättvindigt bollar med.

Anf. 87 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Att samverka med kommunerna i upphandlingssammanhang kan ju oljeersättningsfonden göra. För det behövs ingen ny myndighet – samtidigt som man nu inrättat ett energiverk.

Det är självklart att det mineralpolitiska programmet bör vara långsiktigt. Men det är ännu inte utarbetat. Det skulle kunna vara så att berörda myndigheter och intressenter inbjuds att vara med, och när man därefter är klar med programmet för utveckling och prospektering så lägger man det på riksdagens bord och begär de pengar man anser sig behöva.

Ni har valt den omvända ordningen, och det är anledningen till att vi säger nej till de fyra åren, men ja till det första för att verksamheten skall komma i gång.

Jag kunde dra paralleller, som Lennart Pettersson mycket väl känner till, om t. ex. teknikupphandling på dataområdet. Där hade jag också en femårsplan. Den var underbyggd och förankrad i datadelegationen och hos alla partier. Men det gick ändå inte att i riksdagen få en plan för mer än ett år, utan jag fick komma tillbaka.

Det är litet olika bedömning på olika områden, skulle man lugnt kunna säga, och det är olika hård restriktivitet i ekonomiska sammanhang.

När det gäller fjärrvärme och att vi inte motiverar de resurser vi satsar där kan jag säga att det ju beror på att detta är en gammal och känd, etablerad politik och teknik. Vi menade dessutom att man skulle främja lågvärmesystemen, men det förändrar inte huvudsaken: Fjärrvärmestöd har vi faktiskt gett på olika sätt under lång tid. Men i övrigt är det ju nya saker som

diskuteras. Det finns inte något större intresse att diskutera varför kolsatsningen kommer före miljökraven. Jag kan förstå det, eftersom det är en bakvänd ordning.

Jag vill till sist markera att jag hoppas att man inte delar den uppfattning som en ledande socialdemokratisk kommunalpolitiker, vice ordföranden i Kommunförbundet, uttryckte för något år sedan: Koleldade anläggningar bör byggas så, att de i framtiden kan förses med rökgasrening och avsvavling, men vi anser att det är fel att ställa alltför hårda krav nu. Jag vill ge ett löfte. Vi kommer att hårt bevaka hur den socialdemokratiska energipolitiken framöver utvecklas på detta och andra områden.

Anf. 88. OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det gläder mig oerhört att Lennart Pettersson har kommit underfund med att det inte är så lyckat att gå ihop med moderaterna, varken när det gäller energipolitiken eller i andra frågor. Det visar sig att de nu, som det sades här, mäter sig ut. Detta är glädjande. Annat var det på den glada kärnkraftstidens dagar, då Per Unckel, Carl Tham och många socialdemokrater – inga namn nämnda – här i kammaren dunkade varandra i ryggen. Jag hoppas att tillnyktringen fortsätter. För den som vill representera löntagarna eller arbetarklassen finns det ingenting att hämta i ett samarbete med moderata samlingspartiet eller andra högerkrafter, varken när det gäller energipolitiken eller i fråga om annan politik. Det kan det vara viktigt att komma ihåg i framtiden.

Jag vill återvända till den tidigare diskussionen om introduktionen av inhemska bränslen, som är en viktig fråga. Det har inte kommit fram tillräckligt i propositionen och utskottsbetänkandet. Nu sade Lennart Pettersson att kravet på utnyttjande av inhemska bränslen kommer att tillgodoses i upphandlingsdelegationen. Det är bra. Jag hoppas att den tar fasta på att det inte bara skall ske en upphandling för en massiv kolintroduktion utan att anslaget också, som vi fick höra i Lennart Petterssons senaste anförande, skall kunna användas för att främja utnyttjandet av andra bränslen. Men det står inte särskilt klart uttalat, varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet. Det hade man kunnat markera litet bättre.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (program för utökad prospektering m. m.)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Sten Svensson m. fl. med 82 röster mot 71 för reservation 2 av Olof Johansson m. fl. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Utskottets hemställan, som i huvudvoteringen ställdes mot reservation 1 av Sten Svensson m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 2 (prospektering efter uran)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 52 för reservation 3 av Olof Johansson och Ivar Franzén. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

Mom. 3 (allmänna riktlinjer för energipolitiken)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Olof Johansson och Ivar Franzén, bifölls med acklamation.

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

Mom. 4 (utbyggnad av distributionsanläggningar för fjärrvärme)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 5 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 6 av Olof Johansson och Ivar Franzén samt
dels reservation 7 av Jörn Svensson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 5 (investeringar i torveldade förbränningsanläggningar)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 8 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 9 av Olof Johansson och Ivar Franzén,
dels reservation 10 av Christer Eirefelt samt
dels reservation 11 av Jörn Svensson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 6 (regionala bränslebolag)

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 19 för reservation 12 av Jörn Svensson.

Mom. 8 (upphandling inom energiområdet)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 13 av Sten Svensson m. fl.,
dels reservation 14 av Olof Johansson och Ivar Franzén,
dels reservation 15 av Christer Eirefelt samt
dels reservation 16 av Jörn Svensson
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Vissa stödåtgärder avseende bostadsförsörjningen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1982/83:8 om vissa stödåtgärder avseende bostadsförsörjningen (prop. 1982/83:50 delvis).

97

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

Anf. 89 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! De olika ställningstaganden som utskottsmajoriteten och reservanterna har intagit och som kommit till uttryck i civilutskottets betänkande nr 8 grundar sig på skilda uppfattningar om den ekonomiska politiken. Vi har ju haft två dagars debatt som har klarlagt var skiljelinjerna går mellan majoriteten och oppositionen.

Socialdemokraternas linje är ju att pressa ner den enskilda konsumtionen genom devalvering och genom – som man hoppas – små löneökningar. Socialdemokraterna accepterar utan vidare ett kraftigt höjt budgetunderskott, som medför ett fortsatt högt ränteläge och en kraftigt ökad inflation.

Centern anser denna politik felaktig. Vi satsar på förbättrade villkor för näringslivet för att öka exporten och minska importen. Vi säger klart ifrån att man måste hejda statens, landstingens och kommunernas kostnadsökningar och krav på ökade skatteuttag. Besparingar är nödvändiga för att bekosta de satsningar som vi anser behöver göras i form av extra investeringar i t. ex. vägar, järnvägar, ytterligare byggnadsarbeten och beredskapsarbeten av skilda slag. Vi säger också att det både ekonomiskt och sysselsättningsmässigt är viktigt att satsa på energibesparande åtgärder och bättre utnyttjande av inhemska energikällor. Vi anser det vidare viktigt med miljöförbättrande åtgärder – i detta fall de åtgärder som kan göra bostäder och bostadsområden mer attraktiva.

Jag skall inte gå längre in på den ekonomiska politiken, för den har vi som sagt diskuterat ett par dagar, och det är knappast möjligt att tillföra några nya argument. Jag tycker ändå att det är viktigt att konstatera att det är våra skilda uppfattningar om den ekonomiska politiken som har styrt majoritetens och reservanternas ställningstaganden i vårt betänkande nr 8.

Civilutskottets betänkande är av den anledningen inte någon mera inträngande analys av de föreslagna åtgärdernas roll från bostadspolitisk synpunkt. De är av karaktären socialdemokratiska vallöften, utformade för att ge en viss ökad sysselsättning i byggbranschen.

Regeringen föreslår temporära hyresrabatter för ny- och ombyggnader som påbörjas 1983 och 1984. Från centerns sida yrkar vi avslag på detta. Redan i dag är finansieringsvillkoren generösa, menar vi. Det är ju dessutom så att dessa rabatter inte kan användas av andra kommuner än dem där det finns bostadsbrist. Storstockholmsregionen har nämnts såsom ett sådant område. Socialdemokraterna förstärker dessutom genom den här typen av bostadspolitik den särställning som Stockholmsregionen redan i dag har sysselsättningsmässigt. Tittar man på en annan storstadsregion, Göteborg t. ex., är situationen helt annorlunda. Det är mycket märkvärdigt att stimulera bostadsbyggandet i Göteborgsregionen, när regionen själv efter långa diskussioner nu kunnat enas om på vilket sätt man skall dra ner bostadsbyggandet i Göteborgs kommun och i förortskommunerna. Däremot menar vi från centerns sida att man kan fortsätta med den typ av stimulansåtgärder som nu finns och sådana som folkpartiet har föreslagit i sin motion.

Att socialdemokraterna själva är tveksamma om hyresrabatternas effekter framgår av att de föreslår att de som ändå är avvaktande till att starta skall stimuleras med hyresförlustgarantier. Med hänsyn till vad jag har sagt om hyresrabatter är det självklart att vi från centerns sida även går emot detta förslag.

Däremot delar vi regeringens uppfattning när det gäller lånereglerna vid ombyggnad av hus och outhyrda lägenheter. Vi menar att det är en riktig och nödvändig åtgärd att försöka få användning för utrymmen som ändå kostar stat och fastighetsägare pengar. Men vi går emot de opreciserade åtgärder som regeringen vill vidta för de värst drabbade företagen. I de fall då företagen inte kunnat lösa sina problem på annat sätt än med kommunala bidrag, kan ju kommunen söka kompensation i det extra skatteutjämningsbidraget.

Vi accepterar också lånemöjligheter på kapitalmarknaden för underhålls-åtgärder. Ett förbättrat underhåll är i många fall nödvändigt, och det är också sysselsättningsmässigt betydelsefullt. Vi menar dock att man kunde ha en lägre belastning på budgeten under de kommande åren genom att räkna upp räntan snabbare. Vi föreslår alltså 0,75 i stället för 0,5 % per år. Folkpartiets förslag i detta avseende, som innebär en budgetbelastning på ungefär 900 miljoner, kan vi för vår del inte ställa upp bakom.

Redan när vi i somras presenterade centerns synpunkter på 1980-talets bostadspolitik, konstaterade jag att det fanns så många utredningar färdiga, och ytterligare några på väg att bli avslutade, som omfattade olika avsnitt av bostadspolitiken, att det vore värdefullt med en samlad översyn. En sådan utredning har regeringen nu beslutat att tillsätta, och jag utgår ifrån att utredningen, som ju har ganska omfattande direktiv, även kommer att syssla med hyressättningsystemet. Genom detta är vårt yrkande tillgodosett, och det finns därför nu ingen anledning för mig att yrka bifall till reservationen 15 vid civilutskottets betänkande.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 b, 2, 4 b, 5, 6 b och 12 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 90 KNUT BILLING (m):

Herr talman! Enligt moderaternas uppfattning skall bostadspolitiken ge förutsättningar för människor att välja den bostad och den upplåtelseform som de själva eftersträvar. Detta val måste alltid innebära en avvägning mellan å ena sidan bostadens standard och kvalitet och å andra sidan kostnaden för bostaden.

För att valfriheten skall ges reellt innehåll fordras att bostadsmarknaden verkligen fungerar. Reglerna för hyresrätt och bytesrätt – liksom de regler som avser köp och försäljning av bostadsrättslägenheter och ägda lägenheter – måste ge goda förutsättningar för en smidigt fungerande marknad.

På en fri marknad anpassas produktionen av bostäder – i flerfamiljshus, i småhus med hyresrätt eller bostadsrätt eller som är enskilt ägda – till konsumenternas efterfrågan. Därför måste den svenska bostadspolitiken enligt vår uppfattning steg för steg läggas om, i syfte att dels möjliggöra för

medborgarna att fritt välja det slags bostad och upplåtelseform som vederbörande önskar, dels begränsa den offentliga styrningen av bostadsmarknaden och de höga indirekta bostadskostnaderna.

Herr talman! Det är utifrån denna grundsyn som vi moderater har granskat regeringens proposition om vissa stödåtgärder på bostadsområdet. Regeringen föreslår ett antal nya selektiva lån och bidrag. Förslagen kan sammanfattas med att de leder till sämre marknadsanpassning, till färre incitament att sänka byggkostnaderna och till en förstärkning när det gäller de grundläggande problemen på den svenska bostadsmarknaden.

På grund av arbetsbelastningen här avser jag att i detta inlägg närmast beröra de två moderata reservationerna 1 och 2.

Förslaget om temporära hyresrabatter motiveras i proposition 50 (bil. 5, s. 3) på följande sätt: "Av hänsyn till sysselsättningsläget i byggbranschen och till behovet av en tillräcklig produktion av bostäder främst i bostadsområden är det angeläget att minska bostadskostnaderna i nybyggda fastigheter."

Sysselsättningsläget i byggbranschen kunde förvisso vara bättre. Men arbetsmarknadsläget i sig kan aldrig vara ett argument för ökad nyproduktion och ombyggnad. Att producera bostäder som inte efterfrågas leder till att antalet tomma lägenheter ökar – inte till varaktig sysselsättning och inte heller till att en numera riksbekant gardinfabrik i Kinna kan öka sin produktion och därmed sysselsättningen.

Det är dessutom förkastligt ur samhällsekonomisk synpunkt.

Antalet tomma lägenheter överstiger i dag 30 000, och då har jag inte räknat med de lägenheter som är outhyrda på grund av ombyggnad o. d. De tomma lägenheterna blir dessutom fler för varje månad, och antalet orter med överskott på hyreslägenheter ökar stadigt.

Sänkta boendekostnader stimulerar efterfrågan. Ja, så långt kan vi acceptera bostadsministrarnas resonemang. Men att denna efterfrågan skulle bli så stark att nyproduktionen skulle öka utöver nuvarande nivå genom regeringens förslag, tror vi inte på. Vi accepterar heller inte att efterfrågan på detta sätt stimuleras med ökade subventioner.

Boendekostnaderna bör sänkas. Men det bör ske genom att byggkostnaderna sänks. Byggandet måste avregleras. Det är inte fler regler och paragrafer som behövs utan färre. Vi har här i kammaren påvisat att färre normer och ett nytt låneregelsystem med enhetslån skulle förbilliga bostadsbyggandet kraftigt. Med en sådan politik kan boendekostnaderna sänkas väsentligt mer än genom regeringens hyresrabatt, utan att öka statens utgifter. Det blir dessutom en bestående sänkning – inte en temporär.

Vi moderater avvisar också regeringens förslag om en hyresförlustgaranti. Motivet för detta förslag sägs vara att kommunerna och företagen även på många orter, där det enligt regeringens uppfattning finns uppenbara behov av att bygga bostäder, är tveksamma när det gäller att sätta i gång nya projekt, med hänsyn till risken att lägenheterna inte blir uthyrda.

Jag har redan beskrivit hur antalet tomma lägenheter ökar, både i antal och i allt fler kommuner. Bostadsföretagen och många kommuner har lärt sig läxan från 1970-talets mitt. Det är dyrt att stå med tomma lägenheter –

mycket dyrt. Man anpassar produktionen till efterfrågan.

Vi accepterar inte att man försöker förmå bostadsföretag och kommuner att bygga bostäder som inte behövs, genom en särskild hyresförlustgaranti. Det leder oundvikligen till en mindre känslighet bland bostadsföretagen för människors önskemål. Vi vill ha en motsatt utveckling. Bostadsföretag och kommuner skall bli mer lyhörda för konsumenternas önskemål och bygga bostäder med de upplåtelseformer som människorna efterfrågar, och när de efterfrågar dem.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till samtliga moderata reservationer som är fogade vid betänkandet.

Anf. 91 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! I inledningen till civilutskottets betänkande om åtgärder inom bostadsområdet säger man att förslagen i propositionen och i motionerna utgår från skilda synsätt på den ekonomiska politiken. Detta har alla klart för sig, bl. a. genom den debatt vi hade här i kammaren i onsdags.

Utgångspunkten för förslagen i propositionen är att öka sysselsättningen inom bostadsbyggnadssektorn och samtidigt förbättra betingelserna för bostadsförsörjningen.

Jag vill erinra om att det under de senaste åren inte har satts upp några begränsningar i form av nybyggnadsramar, utan att helt andra faktorer har styrt omfattningen av nybyggandet.

Nybyggandet kan behöva öka, men jag tror inte att de förslag som regeringen nu lägger fram är det rätta sättet att stimulera nybyggandet.

Förslagen i propositionen är ett mindre väl genomtänkt provisorium, som föder nya regleringar och som ytterligare fjärrmar bostadsmarknaden från verkligheten.

Så till de delar av bostadsministrernas förslag mot vilka folkpartiet har invändningar.

Herr talman! Jag följer propositionsordningen och börjar med förslaget om temporära hyresrabatter avseende nybyggnadsverksamheten. Även om hyresrabatterna främst skall ges för nybyggande i orter med brist på lägenheter, måste jag tillstå att jag har litet svårt att hänga med i resonemanget. Vad gör man när hyresrabatterna slutar utgå? Ökar då hyresgästernas betalningsförmåga helt plötsligt? Nej, det här förslaget är en uppehållande manöver grundad på regeringens brist på förslag i avsikt att ge bostadspolitikern ett mer långsiktigt innehåll.

Civilutskottets majoritet har en minst sagt anmärkningsvärd utgångspunkt för att acceptera regeringens förslag, nämligen att hyresrabatter bör införas så att bostadskostnaderna minskar i nybyggda hus. Jag tror inte att kostnaderna sjunker. Däremot kommer staten att få ta på sig en relativt större del av byggnadskostnaderna. Visst är hyrorna höga, men jag anser att vad regeringen nu gör är att skjuta problemen framför sig. Jag vill påstå att de temporära rabatterna så småningom kommer att framstå som permanenta. Det kommer troligen inte att kunna undvaras utan nya subventioner. Men

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

subventioner löser inga problem utan maskerar dem bara.

En annorlunda situation föreligger avseende ombyggnad av bostäder. Detta är en verksamhet som bör uppmuntras, och folkpartiet har föreslagit fortsatta stimulansbidrag i form av ombyggnadsbidrag. Dessa bidrag infördes på initiativ av den förra regeringen och har medfört att ombyggnadsverksamheten ökar högst väsentligt. Vi anser att ombyggnadsbidraget skall förlängas för ombyggnadsarbeten som påbörjas under 1983–1984 och att bidraget även skall omfatta hiss.

Antalet outhyrda lägenheter uppgår f. n. till ca 37 000 och ökar snabbt. Att då införa en hyresförlustgaranti och så att säga bygga på lager framstår inte som särskilt angeläget. Jag anser att det är mycket olyckligt att genom en garanti ytterligare öka antalet lediga lägenheter. Det är flera än vi i folkpartiet som kritiserar det här förslaget. Jag vill erinra om att framstående företrädare för de allmännyttiga bostadsföretagen har varnat för ett ökat bostadsbyggande med fler tomma lägenheter än f. n. som följd.

Folkpartiet kan inte heller ställa sig bakom regeringens förslag om ett särskilt stöd till de värst drabbade företagen. Dessa företag ligger nästan undantagslöst i orter med svåra sysselsättningsproblem på grund av strukturförändringar inom företagsverksamheten. Dessa orters problem löses inte genom det stöd som förordas i propositionen. Särskilda medel för ändamålet bör inte heller utgå.

Bostadsministern anmäler att finansiering av underhållslån kommer att ske via kapitalmarknaden och att ca 900 milj. kr. kommer att ställas till förfogande för ändamålet. För allmännyttiga bostadsföretag föreslås att underhållslånen förenas med räntebidrag.

Regeringens förslag kommer ytterligare att förstärka skillnaden i kostnadsparitet mellan olika ägarkategorier, med åtföljande snedvridning av hyressättningen som följd. Vi vänder oss kraftfullt mot denna diskriminering av privata fastighetsägare. I avvaktan på underhållsfondsutredningens förslag till en långsiktig lösning av underhållsfinansieringen bör subventionsfria underhållslån ställas till förfogande.

Vi kan inte heller acceptera regeringens förslag om bokföring av underhållslån. En ytterligare urholkning av principerna för bokföring av dessa lån bör inte komma till stånd.

Det finns inte heller tillräckliga skäl att acceptera den temporära vidgning av tillämpningsområdet för boendemiljöbidragen som bostadsministern förordat. Boendemiljöbidrag bör även i fortsättningen förbehållas områden där de behövs på grund av de sociala förhållandena eller på grund av behov av att minska antalet lediga lägenheter. Vi bedömer det inte heller som nödvändigt att vidga ramarna för bidragsgivningen. Utskottsmajoriteten har tillstyrkt en socialdemokratisk motion om ändrat ikraftträdande av temporära hyresrabatter, hyresförlustgarantier och ändrade regler för boendemiljöbidrag. Eftersom folkpartiet motsatt sig förslagen som sådana finns inte skäl att tillstyrka motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 b, 2, 4 b, 5, 6 c, 7, 9, 10, 12 och 13.

Anf. 92 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i anslutning till de regeringsförslag som nu behandlas angående stödåtgärder till bostadsförsörjningen i motion nr 127 i stort sett begränsat sig till att föreslå vissa temporära åtgärder, som har till syfte att stoppa eller kraftigt begränsa hyreshöjningarna. Jag skall i detta inlägg i huvudsak uppehålla mig vid detta.

De flesta av de åtgärder som föreslås i propositionen är positiva, men de får nästan inga – eller mycket begränsade – effekter på boendekostnaderna för år 1983. Inte heller innebär förslagen sådana fördelningspolitiska förändringar på bostadsmarknaden som enligt vpk:s mening är nödvändiga för att man skall få större rättvisa. Det blir med andra ord alldeles för små lättnader för hyresgästerna.

I propositionen sägs att de reformer som föreslås i huvudsak måste finansieras genom omfördelning inom det verksamhetsområde som de avser. Följdriktigt hade det enligt vår mening varit att då föreslå åtgärder som inneburit ökad rättvisa på bostadsmarknaden mellan olika upplåtelseformer. Så är inte fallet, utan nu begränsar sig den omtalade omfördelningen till flerfamiljshusen, och det sker ingen omfördelning mellan hyrda och ägda bostäder.

Trots att socialdemokraterna i oppositionsställning var motståndare till den borgerligare regeringens och riksdagsmajoritetens beslut om extraupp-
trappningar av de garanterade räntorna, föreslår man nu ingen ändring. Vänsterpartiet kommunisterna vidhåller sitt tidigare förslag om att slopa denna upptrappning för de allmännyttiga bostadsföretagen. De under våren 1982 beslutade extraupp-
trappningarna medför enligt propositionen för hyreshusens del kostnadsökningar på mellan 2:40 och 13:20 per kvadratmeter under år 1983. Det motsvarar mellan ca 200 och 1 000 kr. per år för en normal hyreslägenhet, beroende på vilket år den blev färdigställd.

Omkring en miljon hushåll inom de allmännyttiga bostadsföretagen och hos privata hyresvärdar berörs direkt eller indirekt av hyresförhandlingar och hyresuppgörelser som skall gälla nästa år. Hyreshöjningskraven var i höstas genomsnittligt ca 35 kr. per m² eller över 200 kr. per månad för en trerummare på 75 m². Krav av denna storleksordning kan inte klaras av de flesta hyresgäster. Till detta kommer kostnadsökningar på grund av devalveringen och andra eventuella kostnadsökningar, t. ex. taxe-, avgifts- och skattechöjningar som man inte förutsåg tidigare i höst. De uppgörelser som nu har träffats ligger i genomsnitt på omkring 15 kr. per m² eller ca 100 kr. per månad i hyreshöjning för en normallägenhet.

Vi har i vår motion anfört att ett maximalt utnyttjande av möjligheterna till underhållslån när det gäller stödet till outhyrda lägenheter, temporära hyresrabatter, boendemiljö- och energibidrag borde – tillsammans med slopad extraupp-
trappning av låneräntorna och vissa prutningar vid förhandlingarna, som också har skett – kunna reducera hyreshöjningskraven till i genomsnitt mellan 10 och 15 kr. per m². Vi har också sagt att för att undvika hyreshöjningar av den storleksordningen erfordras en extra insats från staten till hyresgästerna på mellan 500 och 750 milj. kr., beroende på vad den

Nr 54

**Fredagen den
17 december 1982**

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

genomsnittliga hyreshöjningen per m² skulle bli.

Vpk har ånyo återkommit till tidigare krav på ett ökat riktat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen för att stoppa eller kraftigt begränsa hyreshöjningarna på hela hyresmarknaden. Vi har föreslagit – utöver regeringens förslag till underhållslån och stöd till outhyrda lägenheter – att extraupptrappningen av de garanterade räntorna skulle slopas och att ränte- och amorteringsfria lån skall lämnas för att täcka det medelsbehov som kvarstår efter slutförda hyresförhandlingar. Det vore ett effektivt och enkelt sätt att stoppa nya hyreshöjningar.

Hyreshöjningarna på grund av devalveringen är svåra att beräkna, men har av bostadsministern för en tid sedan under ett meningsutbyte här i kammaren uppskattats till inte mer än en fjärdedel av vad kostnadsökningarna i övrigt medför. Men devalveringseffekterna blir ändå så betydande för många hushåll att något ytterligare utrymme utöver de effekterna egentligen inte finns. Man kan uppskattningsvis tala om att det torde komma att handla om ungefär 50 kr. i månaden som kan hänföras till s. k. devalveringseffekter. Något större utrymme utöver det finns inte hos många av hushållen.

Herr talman! Eftersom de tillfälliga hyresrabatterna och förlustgarantierna enligt regeringsförslaget skall utgå för den ny- och ombyggnad som påbörjas under 1983 och 1984, inkl. projekt som har påbörjats under hösten, har dessa nästan inte fått några hyresdämpande effekter i de nyligen genomförda och fortfarande aktuella hyresförhandlingarna. Någon sänkning av de höga inflyttningshyrorna kan inte påräknas, och hyresrabatterna löser inte nu de här problemen.

Dessutom sägs det i regeringsförslaget att hyresrabatterna inte skall få påverka bruksvärdeshyrorna, utan de skall räknas bort då det gäller s. k. jämförelsehyror. Möjligheten att med hjälp av hyresrabatterna skapa större rättvisa mellan allmännyttiga och privata hyreshus vid hyressättningar enligt bruksvärdessystemet har man därigenom missat. Därmed minskar också hyresgästernas möjligheter att dra nytta av bruksvärdessystemet för att stoppa hyreshöjningarna, och hyrorna kommer att fortsätta att skruvas upp. På den punkten är regeringsförslaget så dimmigt och motsägelsefullt att det, såsom också framhålls i det särskilda yttrandet i utskottsbetänkandet, troligen dess bättre i praktiken kommer att bli svårt att räkna bort de eventuella hyresrabatterna vid en s. k. bruksvärdesjämförelse. Jag skall inte närmare gå in på frågan i det här sammanhanget, men det är mycket svårt att ur propositionen utläsa hur det hela egentligen skall kunna klaffa.

Det är bra att underhållslån i någon form återinförs i enlighet med hyresgäströrelsens och vpk:s krav. Som vi tidigare har anfört kan dessa lån avsevärt påverka hyrorna och för år 1983 har de vid olika förhandlingar i flera fall kunnat sänka höjningsanspråken med omkring 10 kr./m². Det visar på betydelsen och nödvändigheten av att ha ett dylikt stöd. Självfallet kvarstår från vpk:s sida kravet på mer än temporära åtgärder i syfte att minska underhållskostnader och därmed pressa ned hyrorna.

Herr talman! Föreslagna förbättringar då det gäller bostadsområden som tidigare haft svårigheter att erhålla bidrag ligger också i linje med vad vi

tidigare har föreslagit. Bidraget till vissa energibesparande åtgärder är också positivt, inte minst genom sina sysselsättningskapande effekter.

Även förslagen om stöd till outhyrda lägenheter är positiva. Det är bra att regeringen nu föreslår en form av stöd igen, som vpk ganska nyligen var ensamma om i riksdagen att vilja bibehålla och återinföra. Stödet, som av bl. a. fördelningspolitiska skäl och rättviseskäl i övrigt borde vara självklart, får också en viss hyresdämpande effekt för många hyresgäster hos bostadsföretag med en stor andel outhyrda lägenheter.

Kostnaderna för att genomföra förslagen i vpk-motionen nr 127 skulle enligt våra beräkningar komma att uppgå till omkring 850 milj. kr. utöver regeringsförslagets ca 200 miljoner för 1983. Nu vet vi, efter det att många uppgörelser har träffats, att kostnaderna skulle bli betydligt mindre. Förslagen kan finansieras genom en sådan hyreshusavgift som regeringen föreslog och som vi beslutade om under gårdagen och som i propositionen har beräknats ge intäkter om 790 milj. kr. första året. Hela intäkten från hyreshusavgiften borde, enligt vår mening, omfördelas till allmännyttans hyreshus som ett led i en kostnadsutjämning mellan olika upplåtelseformer och årgångar.

De förändringar beträffande hyreshusavgiften som vi föreslog i vår särskilda motion, som i går avvisades, innebar att intäkterna skulle ha ökat till omkring 1 300 milj. kr. Vi beklagar att våra förslag till stödåtgärder för landets hyresgäster, finansierade på sätt som vi har föreslagit, nu har avvisats av civilutskottets majoritet. Ett kraftigt stöd till hyresgästerna, stopp för hyreshöjningar, rättvisa i boendet är de krav som hundratusentals hyresgäster ställer, och som de hoppas och förväntar sig att den nya regeringen och riksdagsmajoriteten skall tillmötesgå.

Oavsett utgången i det ärende som vi nu behandlar kommer vänsterpartiet kommunisterna att fortsätta kampen för de här kraven, så att förhoppningarna och förväntningarna snarast möjligt skall kunna uppfyllas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i civilutskottets betänkande 8.

Anf. 93 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Gårdagens beslut om hyreshusavgift skapar ett ekonomiskt utrymme för reformer inom bostadsområdet. Vi skall nu avgöra på vilket sätt dessa pengar kan komma till användning på ett vettigt sätt. Regeringen har föreslagit en rad åtgärder i sin proposition som i sedvanlig ordning har beretts i civilutskottet.

Det gäller bl. a. att skapa sysselsättning i byggbranschen, men även att bygga bostäder i främst bostadsområdena. Samtidigt gäller det att minska bostadskostnaderna i nybyggda hus. De förslag som nu diskuteras innehåller ett flertal åtgärder för att komma till rätta med de rådande olägenheterna på bostadsmarknaden.

Temporära hyresrabatter skall införas för att stimulera nyproduktion och ombyggnader och avser lägenheter i hyres- och bostadsrättsbostäder. Ny- eller ombyggnader skall påbörjas under åren 1983–1984 och rabatterna utgår på

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

bristorterna som mest med 60 kr. per kvadratmeter. Jag tar nu inte upp de bestämmelser som skall gälla under tiden för genomförandet av dessa hyresrabatter. Det viktiga är att statsmakterna efter en lång period av passivitet tar tag i dessa problem. Utskottets majoritet har godtagit regeringens uppläggning av hyresrabatterna som ett medel för att nå de uppsatta målen om ökat bostadsbyggande på vissa orter och för att med temporära hyresrabatter hålla hyrorna dämpade i nyproduktionen.

Reservationerna är dels från moderata samlingspartiet, som sin vana trogen är mot det mesta som föreslås för att främja aktiviteter på bostadsmarknaden, dels från centern och folkpartiet som säger nej till rabatter när det gäller nybyggnader. Det råder här en nyansskillnad, om man skall ta centerns och folkpartiets skrivning på orden, därför att egentligen är man emot rabatter även när det gäller ombyggnad, detta, som det heter i reservationen, av principiella skäl. Man pläderar dessutom för fortsatta stimulansåtgärder inom ramen för det nuvarande ombyggnadsbidraget.

Kjell Mattsson anmärkte i sitt inlägg på att Stockholm skulle få del av de föreslagna stimulansåtgärderna i form av hyresrabatter. Vi skall då komma ihåg att Stockholm är en mycket utpräglad birstort när det gäller bostäder. Här finns det över 40 000 personer som söker en lägenhet. Av dessa är ett mycket stort antal ungdomar under 25 år. Meningen med regeringens förslag om hyresrabatter är ju att stimulera hela produktionen, även när det gäller ombyggnader. Det är alldeles uppenbart att regeringen har träffat rätt, eftersom Stockholm är en av de kommuner som kan ta i anspråk de föreslagna hyresrabatterna.

Däremot har de tre borgerliga partierna i civilutskottet förenats i en reservation mot regeringsförslaget om hyresförlustgaranti. Bakgrunden till den föreslagna åtgärden är att stimulera tveksamma kommuner att sätta i gång nya projekt. I vissa fall kan det finnas risk för att de lägenheter som byggs inte omedelbart kan uthyras och då ställer samhället under vissa förutsättningar upp med en förlustgaranti. Denna garanti omfattar lägenheter i hyres- och bostadsrättsshus som påbörjas under åren 1983 och 1984. Utskottets majoritet avvisar de invändningar som de borgerliga reser mot förslaget om hyresförlustgaranti, som ju har betydelse för orter där uppenbara behov av ytterligare stödåtgärder är klart uttalade.

Antalet outhyrda lägenheter har ökat och i många kommuner och bostadsområden är andelen mycket hög. Den 1 september 1982 var drygt 27 000 lägenheter i allmännyttiga bostadsföretag outhyrda. Självfallet innebär detta en stor påfrestning på företagens och kommunernas ekonomi. Det är därför ett välkommet regeringsförslag att stimulera kommunerna att bygga om dessa lägenheter till lokaler av annat slag. Därmed får de behålla såväl bostadslån som räntegarantierna. Beslut om dessa lån föreslås få fattas inom en ram av 25 milj. kr. och gäller i första hand för områden där problemen med outhyrda lägenheter har funnits under minst tre år och verkar vara bestående.

Moderaterna har i reservation 3 yrkat avslag på regeringsförslaget.

Särskilda stödåtgärder föreslås också för de värst drabbade företagen,

vilka haft ett stort antal lägenheter outhyrda under lång tid. Ett särskilt stöd skall kunna lämnas till sådana bostadsföretag under förutsättning att åtgärdsprogram för att komma till rätta med hyresförlusterna utarbetas i samråd med kommunerna. För dessa stödåtgärder begär regeringen ett reservationsanslag på 50 milj. kr.

Kerstin Ekman var i sitt inlägg misstänksam mot regeringens proposition på vitala punkter. Hon sade att med subventioner löser man inga problem, man bara maskerar dem. Bättre kunde ingen moderat ha uttryckt sig om subventionspolitiken. Men var skulle huvuddelen av svenska folket ha stått i dag, om vi inte med subventioner hade medverkat till att skapa en modern bostadspolitik med möjlighet för var och en att efterfråga en modern bostad? Jag tycker att man skall välja orden litet när man företräder en liberal uppfattning – om Kerstin Ekman gör det i denna fråga. Det har tidigare funnits många beröringspunkter mellan socialdemokratin och folkpartiet när väsentligheter i bostadspolitik har utformats, och det vore utmärkt om vi kunde behålla de kontakterna, så att vi fick en bred majoritet bakom en modern bostadspolitik.

I reservation 4 för moderaterna fram uppfattningen att något stöd inte skall utgå. Kommuner med outhyrda lägenheter får skylla sig själva – det är slutsatsen av moderaternas argumenterande. Centern och folkpartiet har i en gemensam reservation tyckt att andra vägar för att lösa dessa problem borde prövas, bl. a. vid fördelning av skatteutjämningsbidraget. Hur detta skulle ske lämnas för säkerhets skull outtalat.

En ny form av underhållslån utanför statsbudgeten föreslås av regeringen. Riksbanken ställer 900 milj. kr. till förfogande, och lånen skall kunna lämnas till alla statligt belånade hyreshus som har färdigställts under perioden 1958–1975. Den garanterade räntan skall första året bestämmas till 7,5 % för att sedan årligen höjas med 0,5 % på aktuell låneskuld.

Även här reserverar sig moderaterna mot förslaget i dess helhet. Centern vill i sin reservation ha en snabbare uppräknings av den garanterade räntan, som skall höjas från 0,5 till 0,75 procentenheter. I en alldeles egen reservation anser folkpartiet att subventionsfria underhållslån skall finansieras över statsbudgeten. Inget annat parti i den här riksdagen har en sådan tilltro till kapaciteten hos statsbudgeten som just folkpartiet. Man tror tydligen att där finns obegränsade resurser som kan användas till litet av varje.

Slutsatsen av centerförslaget är att en höjning av den garanterade räntan innebär ytterligare hyreshöjningar, men det har centerns företrädare Kjell Mattsson aktat sig för att nämna i sitt inlägg i debatten.

Herr talman! Den kraftiga satsningen på stimulansåtgärder innehåller en rad förslag, som känns igen från tidigare debatter. Det gäller bokföring av underhållslån hos de allmännyttiga bostadsföretagen och höjning av högsta bidragsbelopp för boendemiljöbidrag. I reservationerna 7 och 8 yrkar moderaterna avslag på propositionen.

När det gäller en temporär vidgning av tillämpningsområdet för boendemiljöbidrag föreslår regeringen att höjda bidrag skall kunna lämnas på grund

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

av de sociala förhållandena i området eller för att andelen outhyrda lägenheter är hög. Här har moderaterna lyckats få med sig folkpartiet i reservation 9.

Reservation 10, som rör ramen för bidrag till förbättring av bostadsmiljön, ägs av moderaterna och folkpartiet, medan reservation 11 om bidrag till vissa energibesparande åtgärder helt och hållet är moderaternas envetna kamp mot regeringens proposition. I en senare reservation har moderaterna reserverat sig till förmån för en egen motion med krav på en översyn av hyressättningsystemet.

Vpk föreslår i en reservation att den i våras beslutade extra upptrappningen av de garanterade räntorna skall återkallas vad gäller de allmännyttiga bostadsföretagen. Det skulle enligt reservanterna leda till betydande hyressänkningar. Men utskottet avvisar kravet och finner inte tillräcklig anledning att ändra beslutet om upptrappningen av de garanterade räntorna.

Likaså reserverar sig vpk till förmån för en egen motion med krav på ett ökat stöd till de allmännyttiga företagen i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån. Därmed skulle hyreshöjningarna kunna hållas tillbaka. Utskottet hänvisar till att möjliga förändringar av samhällsstödet torde komma att belysas av den bostadspolitiska utredning som i dagarna har påbörjat sitt uppdrag.

Herr talman! Det är bra att vi nu på riksdagens bord har ett förslag, som i viktiga avseenden kommer att få betydelse för hela byggbranschen. Åtgärderna får dock inte vara en slutprodukt. Ytterligare resurser måste successivt tillföras bostadsområdet. Det är därför en anmärkningsvärd likgiltighet som de borgerliga i mångt och mycket visar propositionsförslagen. Kan möjligen den långa passiviseringsperioden under i varje fall den borgerliga regeringens sista år ha medfört att partierna i mitten givit upp varje hopp om en satsning på bostadspolitiken enligt riktlinjerna i regeringens proposition.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 94 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Bara en replik till Oskar Lindkvist. Han och andra socialdemokrater har upprepade gånger stått i denna talarstol och ondgjort sig över den bostadssociala nedrustning som de borgerliga regeringarna har bedrivit. Om det förslag som nu läggs fram och som skall finansieras med hyreshusavgiften – man tar 170 milj. kr. för nästa budgetår av en inkomst på närmare 900 milj. kr. – skulle innebära skillnaden mellan en aktiv socialdemokratisk bostadspolitik och en nedrustning av bostadspolitiken, måste jag säga att mina påståenden i tidigare debatter om att Oskar Lindkvists och andra socialdemokraters kritik varit ogrundad då varit berättigade. Nej, dessa åtgärder är ingenting annat än bostadspolitisk kosmetika, som socialdemokraterna är tvungna att ställa upp med, därför att man har givit vallöften av denna karaktär.

Sedan talar socialdemokraterna om nödvändigheten av att öka byggandet och att detta skulle vara så angeläget för Stockholm. I Dagens Nyheter stod för några dagar sedan en artikel, som byggde på Storstockholms planeringsnämnds prognoser. Där sägs att det byggs för många bostäder i Storstockholm just nu och att risken är stor för att antalet tomta lägenheter kommer att öka under nästa år. Utan några stimulansåtgärder är ett ökat bostadsbyggande på gång.

Vi kan då inte begripa varför man i detta område, som trots allt är det mest expansiva, dessutom skall sätta in extra subventioner och eventuellt garantier för att få lägenheterna uthyrda i fortsättningen. Vi tycker att det är en fullständigt felaktig användning av statens resurser, som nu även Oskar Lindkvist börjar inse är knappa.

Socialdemokraterna genomför nu en ekonomisk politik som innebär den snabbaste neddragningen av hushållens levnadsstandard på mycket mycket länge, samtidigt som vi kan räkna med små löneökningar. Att då tro att man skall få en stark efterfrågan på bostäder och kalkylera med att de här reformerna skall innebära ett ökat bostadsbyggande, tycker jag är märkligt. Jag är tvärtom övertygad om att den socialdemokratiska politiken kommer att medföra att hushållen blir mycket tveksamma till att bestämma sig för nya och dyrare bostäder. Vi menar alltså att det inte finns någon anledning att tillgripa de åtgärder som Oskar Lindkvist talar för.

Avslutningsvis vill jag bara säga att det är självklart att ett högre ränteläge betyder högre hyror. Det finns ingen anledning att sticka under stol med det.

Anf. 95 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag sade faktiskt inte någon gång i mitt anförande att centerns förslag innebar en social nedrustning. Däremot uttalade jag besvikelse över att centern inte mera helhjärtat ställde upp på regeringens proposition, när det nu äntligen läggs fram ett förslag för att få fart på bostadsbyggandet och över huvud taget få en ökad stimulans för hela byggbranschen.

Det var huvudlinjerna i mitt anförande. Någon speciell anklagelse i det här sammanhanget för social nedrustning har jag inte riktat mot centerpartiet.

Kjell Mattsson sade slutligen att det är självklart att om man höjer räntan så medför det högre hyra. Jag frågar: Hur mycket innebär centerns förslag om räntehöjning i form av högre hyra? Det är ju väldigt intressant.

Sedan är det alldeles klart att centern har en benägenhet att alltid hacka på Stockholm. Stockholm är utgångspunkten för resonemangen om glesbebyggelse, decentralisering osv. Faktum är att vi har i Stockholmsområdet en stor efterfrågan på bostäder. Det räcker inte med att citera Storstockholms planeringsnämnd. Det befriar inte Stockholms kommun och några andra kommuner i Stockholmsområdet från en skriande brist på bostäder.

Och det är inte bara fråga om en stor efterfrågan. Det är ju också fråga om mycket kraftigt ökade produktionskostnader i Stockholm, med mycket höga

hyror. Regeringens förslag är tillkomna för att också dämpa hyreshöjningarna som är ett resultat av det höga kostnadsläget. Därför är det ganska naturligt att man gör ett förslag som omfattar Stockholm när det gäller hyresrabatterna.

Anf. 96. RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill i mitt inlägg beröra de kommande effekterna av proposition 1982/83:50, bilaga 5, i de avsnitt som berör orter med överskott på lägenheter och orter med lägenhetsbrist i anslutning till orter med överskott på lägenheter.

Enligt propositionen är temporära hyresrabatter motiverade av hänsyn till sysselsättningsläget i byggbranschen och till behovet av en tillräcklig produktion av bostäder främst i bristorterna. Bägge motiven är mycket vällovliga.

På orter där överskott på lägenheter råder och där således hyresrabatt ej utgår på nyproducerade lägenheter är det därför viktigt att de stimulerande åtgärder som föreslås i propositionen utnyttjas maximalt, av hänsyn till sysselsättningsläget i byggbranschen.

Som framgår av propositionen uppstår ett särskilt problem i samband med begreppet bristort i anslutning till orter med överskott på lägenheter. Som exempel nämns Malmöregionen och Göteborgsregionen. Regeringen kommer vid behov att ange vad som är att betrakta som bostadsförsörjningsområde.

Under rubriken Åtgärder för bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter har enligt bostadsministern övervägts ett införande av en bestämmelse i bostadsfinansieringsförordningen, om att ansökningar om bostadslån skulle kunna avslås om det finns uppenbar risk för att tillkomsten av bostäderna skulle öka antalet outhyttjade lägenheter och därmed försämra förhållandena i ett visst område. En begränsning av bostadsbygget inom ett gemensamt bostadsförsörjningsområde bör i första hand uppnås genom frivilliga överenskommelser mellan kommunerna. Kommunerna är enligt förordningen om kommunala bostadsförsörjningsprogram skyldiga att samverka och samråda när bostadsförsörjningsprogram upprättas. Bostadsministern ämnar föreslå regeringen att den ger länsbostadsnämnderna i uppdrag att ta initiativ till ytterligare överläggningar med berörda kommuner.

Det är min förhoppning att dessa överläggningar ej avvaktar kommande hösts bostadsförsörjningsprogram utan snarast kommer till stånd och att byggarnas och byggnadsarbetarnas synpunkter i dessa områden beaktas.

Inom dessa områden kan råda stor inomregional obalans. Som exempel kan nämnas Göteborgsregionen, där två kommuner har överskott på lägenheter, medan situationen i de övriga nio kommunerna, som ingår i regionen är den omvända. De flesta kommunerna har långa köer av bostadssökande, egna kommunbor, som vill ha bostad i sin hemkommun. Främst är det ungdomar och äldre. Det är viktigt att de äldre kan få möjlighet att bo kvar på hemorten och ej tvingas lämna invanda miljöer. Detsamma

gäller för ungdom, som vill bosätta sig i de områden där de har sina föräldrar och sina vänner och kan välja en god boendemiljö och uppväxtmiljö för sina barn.

I dag råder ingen enighet i dessa frågor i Göteborgsregionen. Göteborgs kommun vill av förklarliga skäl hålla nere byggandet av nytillkommande lägenheter i regionen, därför att man har överskott på sådana, men vill ändå bygga merparten av de nytillkomna.

Förorterna i sin tur vill bygga i fatt sina långa köer, där kommunbor som söker lägenheter väntar på bostad. De har tryck på sig att bygga ut de bostäder kommuninnevärdarna kräver och tycker att den mångåriga eftersläpningen nu kan byggas i fatt i dessa kommuner, och på så sätt även ge sysselsättning för byggbranschen.

Jag vill avsluta mitt anförande med den förhoppningen att bostadsministern beaktar dessa synpunkter vid den fortsatta handläggningen och tar sig en extra funderare över situationen i Göteborgsregionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (temporära hyresrabatter)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 a av Rolf Dahlberg m. fl. med 82 röster mot 69 för reservation 1 b av Kjell Mattsson m. fl. 171 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 173 röster mot 79 för reservation 1 a av Rolf Dahlberg m. fl. 69 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (hyresförlustgaranti)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Kjell Mattsson m. fl., bifölls med akklamation.

Mom. 3 (särskilda låneregler vid ombyggnad av hus och outhyrda lägenheter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med akklamation.

Mom. 4 (stöd till de av uthyrningssvårigheter värst drabbade företagen)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,
dels reservation 4 a av Rolf Dahlberg m. fl. och
dels reservation 4 b av Kjell Mattsson m. fl.
bifölls utskottets hemställan med akklamation.

Mom. 6 (räntebidrag för underhållslån i vissa fall)

Efter ställda propositioner på bifall till
dels utskottets hemställan,

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa stödåtgärder
avseende bostads-
försörjningen*

*dels reservation 6 a av Rolf Dahlberg m. fl.,
dels reservation 6 b av Kjell Mattsson och Agne Hansson samt
dels reservation 6 c av Kerstin Ekman*
bifölls utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 7 (bokföring av underhållslån)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 8 (högsta belopp för boendemiljöbidrag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 9 (temporär vidgning av tillämpningsområdet för boendemiljöbidrag)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 9 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 10 (ramen för beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 10 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 11 (bidrag till vissa energibesparande åtgärder)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 11 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 15 (översyn av hyressättningssystemet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 14 av Rolf Dahlberg m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 16 (parlamentarisk utredning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 15 av Kjell Mattsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 17 (beslutad extra upptrappning av de garanterade räntorna)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 17 för reservation 16 av Tore Claeson.

Mom. 18 (ränte- och amorteringsfria lån till de allmännyttiga bostadsföretagen)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 18 för reservation 17 av Tore Claeson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Stöd till dagspressen

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:16 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 såvitt avser Stöd till dagspressen (prop. 1982/83:25 delvis).

Stöd till dagspressen

Anf. 97 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Med hänvisning till motion 133 av Britt Mogård m. fl. och med hänvisning till motiveringarna i reservationerna 1 och 4 ber jag att få yrka bifall till desamma.

Jag vill därutöver, herr talman, uttrycka ett beklagande över att den utredning som har aviserats i propositionen om presstödet framtida struktur icke, enligt tidningsuttalanden av det ansvariga statsrådet, tycks bli parlamentarisk.

Anf. 98 SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! Presstöd är nödvändigt, men låt mig ställa frågan om det är nödvändigt med flera presstödsbeslut samma år. Jag tycker att detta var en onödig proposition. Vi skall därför inte heller ha någon onödig debatt. Jag ser fram emot att vi, när budgetpropositionen föreligger, kan ta en rejäl överläggning om presstödet framtid.

Det finns bara en sak som jag, innan jag lämnar talarstolen, vill anföra till riksdagens protokoll: Jag vänder mig mot att man i propositionen framhäver storstadspressens stora betydelse för opinionsbildningen. Enligt min mening spelar landsortspressen precis lika stor roll för mångfalden och tankeutbytet i vårt samhälle. Men den debatten får vi ta nästa år.

Herr talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna nr 2 och 4.

Anf. 99 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Folkpartiet menar att en samlad redovisning av dagspressens ekonomiska läge och problem måste göras inom en allmän översyn av presstödet. Vi anser att representanter för de politiska partierna bör delta i denna översyn.

Med hänvisning till den redovisning som finns i betänkandet över reservationerna yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 3. Vid bifall till dessa reservationer yrkar jag också bifall till reservation 5.

Anf. 100 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar har två inslag. För det första gäller det ett förslag om en 15-procentig uppräknings av presstödet till lågtäckningstidningar inom storstadspressen. Det rör sig här om en kategori lågtäckningstidningar med särskilt stora kostnader, och det är därför nödvändigt med en uppräknings av detta stöd under innevarande år. För det andra gäller det ett förslag om en dämpning av tröskeleffekterna inom det mycket komplicerade presstödssystemet. Vi är överens med centern och

113

Fredagen den
17 december 1982

*Stöd till svenska
rederier*

moderaterna om detta, medan det däremot finns en borgerlig reservation mot den 15-procentiga uppräknings av presstödet för lågtäckningstidningar. Utskottet återkommer till frågan i samband med att ett nytt förslag läggs fram nästa år i budgetpropositionen. Då får vi också närmare diskutera den tankegång som finns redovisad i den föreliggande propositionen om tillsättandet av en utredning.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (ökat produktionsbidrag till storstadstidningar)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Anders Björck m. fl. med 98 röster mot 51 för reservation 2 av Sven-Erik Nordin och Bengt Kindbom. 171 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen ställdes utskottets hemställan mot reservation 1 av Anders Björck m. fl., varvid utskottets hemställan bifölls genom votering med uppresning.

Mom. 2 (dämpning av s. k. tröskeleffekter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Lars Ernestam, bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1982/83:11 Anslag på tilläggsbudget I (prop. 1982/83:25 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Föredrogs trafikutskottets betänkande 1982/83:5 om tilläggsbudget I (prop. 1982/83:25 delvis).

Punkt 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Stöd till svenska rederier

Anf. 101 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservation som är fogad till detta betänkande.

Anf. 102 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som anförs i regeringens proposition samt de överläggningar kring denna som förevarit i utskottet och som utskottskansliet så förtjänstfullt har nedtecknat i detta betänkande från trafikutskottet, nr 1982/83:5, vill jag yrka bifall till hemställan i nämnda betänkande.

Jag har också en förhoppning att riksdagen skall kunna ta detta beslut utan votering.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Rolf Clarkson m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Punkterna 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

15 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:15 Anslag m. m. på tilläggsbudget I inom industridepartementets område (prop. 1982/83:25 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

16 § Vissa åtgärder för att förbättra skatteuppbörden

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1982/83:23 om vissa åtgärder för att förbättra skatteuppbörden (prop. 1982/83:53 i vad avser offentlig upphandling) och

skatteutskottets betänkande

1982/83:11 om vissa åtgärder för att förbättra skatteuppbörden (prop. 1982/83:53 delvis).

Anf. 103 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande 23 och skatteutskottets betänkande 11 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 104 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vi vet alla att det är stora belopp som undandras från beskattning. För att i någon mån komma till rätta med skatteundragandet har regeringen väckt några förslag som hänvisats till skatteutskottet.

Som bakgrund till propositionen ligger skatteindrivningsutredningens – ett hemskt ord – förslag till åtgärder. Som så många gånger förr gäller det här att

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa åtgärder
för att förbättra
skatteuppbörden*

*Vissa åtgärder
för att förbättra
skatteuppbörden*

göra en avvägning mellan det önskvärda i att reformera och effektivisera en förvaltning och vad som kan vara rättvist och billigt.

Det är två förslag som vi moderater inte har kunnat acceptera.

Det första angår storleken av den restavgift som minst skall tas ut när en skatt eller allmän avgift inte inbetalats inom föreskriven tid. Skatteindrivningsutredningen har föreslagit att det lägsta belopp som skulle tas ut skulle höjas från 10 kr. till 100 kr.

Tydligen tyckte regeringen och skatteutskottets majoritet att det var i saftigaste laget, för man nöjde sig med att föreslå en höjning till 50 kr. – "ej avprutades mycket, hälften dock prutades strax", som det står i Runebergs Älgskyttearne.

Vi moderater tycker att även en höjning till 50 kr. är för mycket. Det innebär en höjning med 500 %. Det måste betraktas som stötande, särskilt i de fall där restavgiften överstiger skatteskulden. Vi föreslår i stället att den lägsta restavgiften höjs från 10 kr. till 15 kr.

Det andra förslag som vi inte kan biträda är att uttaget av preliminär B-skatt skall höjas med 20 % till 120 % av den slutliga skatten för inkomsten två år tidigare. Det kan sålunda sägas att om förslaget genomförs, har man skrivit in i lagtexten att man räknar med en inflation på 10 % per år.

Detta kan vi inte godta och inte heller den mera moderata höjningen till 110 %, som skulle motsvara en femprocentig inflation.

Inkomstutvecklingen för företagen och egenföretagarna har regelmässigt inte varit lika positiv som den varit för de flesta löntagare. Ytterligare bördor kommer att läggas på företagen i form av höjda arbetsgivaravgifter och löneskatter. Dessutom kommer en höjning av B-skatteuttaget säkerligen att medföra ett ganska stort antal jämkningar med åtföljande arbetsbelastning för de lokala skattemyndigheterna. Vi har vidare anledning att kritisera att den föreslagna skatteuttagshöjningen inte varit föremål för någon sedvanlig remissbehandling.

Följaktligen yrkar vi avslag även på denna punkt i propositionen och således bifall till reservationerna 1 och 2 vid skatteutskottets betänkande nr 11.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 105 INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! I proposition 53 föreslås en höjning av den preliminära B-skatten. Det skall tillgå så, att preliminär skatt debiteras med 120 % av föregående års slutliga skatt. Vi anser detta vara en för hög uppräkningsgrad. Av både administrativa och statsfinansiella skäl är en uppräkningsgrad med 10 % tillräcklig.

I propositionen redovisar departementschefen farhågor för att en ökning av antalet preliminärdeklarationer kan bli fallet. Vår uppfattning är att risken är mycket stor för att antalet preliminärdeklarationer drastiskt ökar i och med utskottsmajoritetens förslag. Det innebär då en ökad arbetsbelast-

ning för de lokala skattemyndigheterna. Dessa får mindre tid för sin viktigaste uppgift, nämligen granskningen.

Det blir alltså det byråkratiska arbetet som ökar. Det här förslaget är vidare inte det enda från regeringen som medför en ökad arbetsbelastning för skattemyndigheterna. Skattereduktionen för fackföreningsavgifter bidrar också till detta. Arbetet under mittenregeringens tid var ju i stället inriktat på att minska byråkratin och att förenkla taxeringsarbetet, t. ex. genom schablonavdrag.

En ökning när det gäller de preliminära deklARATIONERNA kan också innebära en lägre preliminärskatt för många, och den preliminära debiteringen kan då minska i stället för att öka. Vi anser att reservationens förslag om att uppräknas slutskatten med 10 % är bättre av såväl administrativa som statsfinansiella skäl. Men framför allt ger det en mer rättvis avvägning mellan preliminär och slutlig skatt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3 vid skatteutskottets betänkande 1982/83:11.

Anf. 106 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Systemet med restavgifter har flera funktioner att fylla.

I första hand bör det öka intresset för betalning vid uppördstillfället. Avgiften skall alltså verka som ett påtryckningsmedel för att förmå den betalningsskyldige att erlægga skatt inom föreskriven tid.

Restavgiften måste vidare tillgodose intresset av att staten erhåller en rimlig ersättning för indrivningskostnaden. Ytterligare en funktion som avgiften skall fylla är att den bör ge staten ersättning för den ränteförlust som försenad inbetalning innebär.

En höjning av restavgiften från 4 till 6 %, som föreslås i proposition 53, råder det enighet om i utskottet. När det gäller frågan om vilket minsta belopp som bör utgå, finns det emellertid delade meningar. I propositionen föreslås att minimibeloppet höjs från 10 kr. till 50 kr., vilket en stor majoritet av utskottet även ställt sig positiv till. Moderaterna däremot har i sin reservation nr 1 yrkat att minimiavgiften bör vara 15 kr.

Skatteindrivningsutredningen har i sina beräkningar kommit fram till att minimiavgiften bör vara minst 100 kr. Det motiveras med att beloppet bör vara ersättning till staten för kostnaderna att driva in de uteblivna inbetalningarna. En höjning till 50 kr. får därför anses vara mycket moderat, enligt min mening. En höjning till endast 15 kr., som moderaterna föreslår, skulle förmodligen inte ge någon effekt alls som pådrivningsmedel för att få in debiterad skatt inom föreskriven tid.

Det är ju ändå så, att om någon skattskyldig tycker att restavgiften blir för betungande, kan han lätt undgå den pålagan genom att uppfylla sin skyldighet att betala sin skatt i rätt tid. Då får han ingen restavgift alls.

När det gäller frågan om ett förhöjt uttag av den preliminära B-skatten, anser vi från utskottsmajoriteten – med hänsyn till det rådande underuttaget av B-skatt – att en förhöjning med 20 % tillgodoser syftet att i möjligaste mån få en överensstämmelse mellan den preliminära och den slutliga skatten.

*Vissa åtgärder
för att förbättra
skatteuppbörden*

Med rådande betalningsrutiner vet vi att staten årligen gör stora ränteförluster. Som påpekas i proposition 53 är det betydande belopp som betalas in efter inkomståret genom fyllnadsinbetalningar eller som kvarstående skatt.

Fyllnadsinbetalningarna uppgick år 1981 till 4,9 miljarder kronor, medan den debiterade preliminära B-skatten var 13,6 miljarder kronor. Riksrevisionsverket har beräknat att underuttaget innevarande år kommer att uppgå till ca 7,5 miljarder.

Betydande belopp restförs också och blir föremål för indrivning, vilket skapar omfattande arbetsbelastningar för kronofogdemyndigheterna.

En höjning av det preliminära B-skatteuttaget ger alltså staten minskade ränteinkomster och förhoppningsvis kronofogden färre indrivningsuppdrag.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Finansutskottets betänkande 23

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 11

Mom. 2 (minimibeloppet för restavgiften)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 5 (debiteringen av B-skatt)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del med 81 röster mot 67 för reservation 3 av Stig Josefson m. fl. i motsvarande del. 170 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 172 röster mot 112 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 32 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

17 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkanden

1982/83:9 Beskattningen av statsskuldväxlar m. m. (prop. 1982/83:58)

1982/83:10 Godkännande av internationell konvention om ömsesidigt administrativt bistånd för att förhindra, utreda och beivra tullbrott, m. m. (prop. 1982/83:35)

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:24 om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m. (prop. 1982/83:56).

Ändring i lagen om kreditpolitiska medel

Anf. 107 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! I förra veckan debatterade vi här i kammaren frågan om fortsatt prisreglering. Dagens ärende gäller ett förslag från regeringen om utsträckta möjligheter till kreditreglering.

Situationen är i stort sett densamma nu som då. På områden där de borgerliga regeringarna inlett en liberalisering bäddar den socialdemokratiska regeringen i stället för fortsatt regleringsekonomi. Det är en kursomläggning som stöds av den socialistiska riksdagsmajoriteten och motarbetas av oss moderater, medan de båda andra borgerliga partierna undviker att ta entydig ställning.

Liksom prisreglering verkar kreditreglering snedvridande på resursanvändningen i ekonomin. I längden är det ett hopplöst företag att försöka kontrollera kreditströmmarna och priset på pengar. Om statsmakterna sätter upp någon form av hinder kommer det snart att kringgås. När bankväsendet utsattes för omfattande regleringar uppstod en oreglerad kreditmarknad med finansbolagen som mest framträdande på det institutionella planet. Sedan även dessa förts in under regleringsparaplyet har den oreglerade utlåningsverksamheten pressats ännu längre ut i gråtonade utmarker. Det bestående resultatet är endast en minskad effektivitet i kreditförmedlingen.

Syftet med likviditetskvoter, dvs. kravet att bankernas innehav av kassamedel, statspapper och bostadsobligationer skall uppgå till en viss andel av deras totala förbindelser, är att hålla tillbaka utlåningen. När de först infördes, fungerade de också till en tid på avsett sätt. Men så småningom kom bankerna underfund med att de inte behövde dra ner sin utlåning, om de i stället ökade sin inlåning. Det var upphovet till den nu så vanliga specialinlåningen med särskilda villkor, dvs. storinlåning till hög ränta från företag, kommuner och förmögna privatpersoner. Denna förändring har medverkat till att driva upp räntenivån. Den har också – tvärtemot regleringens syfte – kunnat få till följd en ökning av penningmängden, vilket med någon fördröjning värker ut i en förhöjd inflationstakt.

Den flitiga användningen av likviditetskvoter sedan 1970-talet har medfört att bankerna alltmer förvandlats till förvaringsplatser för obligationer, medan uppgiften att tillhandahålla lånekapital åt näringslivet i stället anförtrotts offentliga institut med begränsade erfarenheter och mindre kompetens när det gäller kreditprövning. Bankernas årsresultat har i växande utsträckning kommit att bestämmas av den långa räntans utveckling och därmed av kursförändringar i obligationsportföljen. Liksom för många industriföretag har för bankerna finansförvaltningen kommit att framstå som

*Ändring i lagen
om kreditpolitiska
medel*

viktigare än huvuduppgiften; i bankernas fall att hopsamla sparmedel och förmedla krediter till näringslivet.

Det har länge framstått som uppenbart att det finns en gräns för hur långt obligationsinnehaven i bankerna kan pressas upp. Den gränsen har i lagen satts till 50 %. Det var när man förstod att den nivån snabbt kunde nås som den borgerliga regeringen tillkallade den kreditpolitiska utredningen. I dess slutbetänkande föreslås nu att likviditetskvoterna och andra selektiva regleringsåtgärder skall avskaffas och att man för framtiden främst skall satsa på marknadskonforma styrmedel som kassakrav, diskontopolitik med straffränta och operationer i den öppna marknaden.

Ändå har regeringen föreslagit och utskottsmajoriteten tillstyrkt att taket för likviditetskvoter skall höjas från 50 till 55 %. Det sägs, att så länge likviditetskvoter finns som tillåtet kreditpolitiskt medel skall de utnyttjas.

Men som Svenska bankföreningen framhållit i en skrivelse till finansutskottet har erfarenheten de senaste åren av ett stort och växande statligt budgetunderskott varit att likviditetskvoter inte längre fungerar som styrmedel för utlåningen. Det naturliga är att regeringen och riksbanken snabbt utvecklar nya metoder för statsskuldens finansiering utanför bank-systemet, vilket vid sidan av statsskuldväxlarna måste innebära nya upplåningsformer avsedda för hushållen.

Förslaget att man skall höja den maximala likviditetskvoten framstår i dagens situation som ett hårt och onödigt slag i tomma luften. Mot den bakgrunden yrkar jag, herr talman, bifall till den moderata reservation som finns fogad till finansutskottets betänkande 24.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 108 CHRISTER NILSSON (s) :

Herr talman! Finansutskottets betänkande 24 behandlar en proposition, där regeringen föreslår att Sveriges allmänna hypoteksbank får rätt att låna upp medel för sin verksamhet inte bara som nu mot obligationer utan även mot kapitalmarknadsreverser.

Dessutom föreslås en mindre ökning av den ram som gäller för tillämpningen av likviditetskrav enligt lagen om kreditpolitiska medel.

Utskottets majoritet tillstyrker förslagen i propositionen.

I den moderata reservationen yrkas, som Lars Tobisson redogjort för, avslag på förslaget att höja det högsta tillåtna likviditetskravet från nuvarande 50 till 55 %. Man hänvisar från moderat håll bl. a. till kreditpolitiska kommittén, som i ett betänkande vill slopa likviditetskvoterna som regleringsinstrument.

Herr talman! Förslagen från den kreditpolitiska utredningen har ännu inte remissbehandlats. Först när detta har skett blir det aktuellt för regering och riksdag att ta ställning till utredningens förslag. Utskottets majoritet instämmer i propositionens förslag. Om likviditetskravet skall få avsedd effekt som kreditpolitiskt medel är det nödvändigt att höja den gräns vi nu

diskuterar från 50 till 55 %. Även beredskapsskäl talar för en sådan förändring.

Med det stora upplåningsbehov som föreligger är det emellertid angeläget att på sikt öka upplåningen utanför banksystemet.

Får jag till slut, herr talman, peka på att även mittenpartierna ställer sig bakom förslagen i propositionen, även om folkpartiet och centerpartiet har reserverat sig när det gäller motiven.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i betänkande 24 och avslag på reservationerna 1 och 2 i samma betänkande.

Anf. 109 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 av centern och folkpartiet i finansutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 79 för bifall till hemställan i reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Rolf Rämgård m. fl., godkändes med acklamation.

19 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1982/83:12 Ändring i 20 § kommunalskattelagen (1928:370)

Lagutskottets betänkande

1982/83:14 Ändring i föräldrabalken (prop. 1982/83:62)

Vad utskotten hemställt bifölls.

20 § Vissa närradiofrågor

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1982/83:17 om vissa närradiofrågor (prop. 1982/83:52).

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

Vissa närradiofrågor

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa närradio-
frågor*

Anf. 110 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Att kammarens tid nu tas i anspråk för en debatt om närradiofrågor är egentligen helt onödigt. Den proposition i ärendet som har föranlett kulturutskottets betänkande nr 17 borde nämligen aldrig ha blivit framlagd.

Riksdagen tog ställning till den fortsatta närradioverksamheten så sent som den 2 juni i år. Även om full enighet inte då rådde – såväl moderater som socialdemokrater fogade reservationer till utskottets betänkande – kan man inte ständigt rycka i ett ärende fram och tillbaka. Försommarens beslut borde ha fått verka någon tid innan ändringar föreslogs.

Ännu allvarligare är naturligtvis att propositionen drar utvecklingen i helt fel riktning. Mittregeringen gav närradion en olycklig mellanställning mellan försöksverksamhet och permanent status. Från moderat sida ville vi ha en klart uttalad permanentning. Men den socialdemokratiska propositionen slår fast att det även fortsättningsvis skall röra sig om en ren försöksverksamhet. Detta markeras genom att den tänkta närradionämnden inte inrättas utan närradiokommittén bibehålls.

Vidare är propositionen mycket restriktiv i fråga om utbyggnadstakten. Det framhålls att den ytterligare breddning som kan aktualiseras främst bör motiveras av behovet att ge försöksverksamheten ett så varierat innehåll som möjligt.

Enligt moderat uppfattning finns det ingen anledning att lägga sådana restriktioner på utvecklingen. I reservation 1 yrkar vi därför i första hand avslag på hela propositionen och markerar därmed också att ärendet inte borde ha tagits upp vid denna tidpunkt.

Skulle kammaren avslå detta yrkande har vi i reservation 2 understrukt att den beslutade närradionämnden verkligen bör inrättas. Reservation 2 är således ett andrahandsyrkande från moderat sida.

Man kan fråga sig vad som ligger bakom socialdemokraternas negativa inställning till närradion. Den ger fria organisationer tillfälle att sprida sitt budskap i de mest skilda frågor – politiska, religiösa, kulturella och andra. Föreningarna får ännu en kontaktväg till allmänheten.

Medlemmarna aktiveras, de känner en ny entusiasm. Och detta utan att staten behöver satsa mer än mycket marginella ekonomiska resurser. Jämförelsen med sådan verksamhet som kräver hundratals miljoner i statsbidrag för att överleva eller avdragsrätt för medlemsavgifterna för att säkra sin ekonomiska styrka tränger sig lätt på. Kanske är det just friheten som irriterar. Nya röster gör sig hörda, röster som inte kommer från den stora kollektiva maktapparaten utan som helt självständigt formar sitt budskap.

Vi moderater välkomnar den friheten. Socialdemokraterna bekämpar den. För att närradion skall stå mer skyddad mot attacker från socialistiskt håll bör riksdagen ge regeringen till känna att närradion skall ses som ett permanent inslag i den framtida etermediabilden. Detta yrkas i reservation 3.

I fråga om utbyggnadstakten har jag tidigare belyst propositionens inställning. Från moderat sida ser vi det som självklart att föreningslivets

önskemål skall styra hur snabbt närradion etableras på nya orter. Därav yrkandet i reservation 4.

På denna punkt måste jag ställa en direkt fråga till folkpartiets representant i debatten, Jan-Erik Wikström: Var står folkpartiet när det gäller utbyggnadstakten? I konstitutionsutskottet följer man moderaterna, i kulturutskottet socialdemokraterna. Och inga glidande formuleringar kan dölja att detta är två helt olika linjer. Antingen är man för en så fri etablering som möjligt eller också vill man begränsa sig till en försiktig breddning, främst motiverad av att verksamheten anses ha försökskaraktär.

Kommer folkpartiets riksdagsgrupp i den följande voteringen att följa sin representant i konstitutionsutskottet Karin Ahrlund eller sin representant i kulturutskottet Jan-Erik Wikström?

Av tidsskäl avstår jag från att ta upp allemansradion till diskussion. Jag vill endast konstatera att den socialdemokratiska hemställen som återfinns i reservation 5 dels strider mot 5 § radiolagen, dels saknar ekonomisk täckning. Det finns således goda skäl att avslå den.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som de moderata ledamöterna i utskottet har ställt sig bakom och i övrigt till utskottets hemställen.

Anf. 111 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Med hänvisning till vad som anförs i kulturutskottets betänkande nr 17, som jag förmodar att kammarens ledamöter har tagit noga del av, ber jag att få yrka bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställen i dess helhet.

Anf. 112 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Kulturutskottet konstaterar i sitt betänkande att utbyggnaden av närradion i allt väsentligt skall fortgå enligt de riktlinjer som riksdagen lade fast våren 1982. Mot bakgrund av den oklarhet i detta avseende som förelåg i propositionen är detta ett viktigt konstaterande. Det bör vara ägnat att förebygga att de meningsskiljaktigheter som i detta stycke finns inom det socialdemokratiska partiet påverkar handläggningen av tillståndsärenden och andra utbyggnadsbeslut inom närradiomyndigheten. Riksdagens beslut nu innebär ett otvetydigt ställningstagande till förmån för en successiv utbyggnad över hela landet utan andra begränsningar än sådana som motiveras av televerkets tekniska resurser och närradiomyndighetens administrativa resurser.

Jag noterar att kulturutskottets socialdemokratiska ledamöter har medverkat till detta ställningstagande. All oklarhet beträffande riksdagens inställning till frågan om närradions utbyggnad bör därmed vara undanröjd.

Det finns, herr talman, spelregler när det gäller regeringens och riksdagens hantering av Sveriges Radio. Hittills har riksdagen alltid avvisat alla försök att detaljstyra verksamheten inom radio och TV. Det gör kulturutskottet också denna gång, men de socialdemokratiska ledamöterna ger i en

reservation bestämda synpunkter på hur verksamheten inom Sveriges Lokalradio skall utformas. Detta hot mot radioblagens integritet bör med kraft avvisas. Jag hoppas att formuleringarna här snarare är uttryck för en tillfällig förhoppning än för en ny princip från socialdemokratins sida.

Anf. 113 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Med tanke på tidsaspekten avstår jag från att kommentera närradion. I utskottet är vi, förutom moderaterna, ense i de delar som rör närradion. Jag vill därför kommentera allemansradion.

Allemansradion berörs i den aktuella propositionen, där det åter framhålls att det ingår i närradiokommitténs arbete att ta del av och för närradions del utvärdera erfarenheterna av förenings-sändningar i lokalradions regi. Med anledning härav har två socialdemokratiska motioner väckts. Förslagen syftar till en fortsatt och utökad försöksverksamhet med allemansradio. I motion 58 ifrågasätts om det är möjligt för närradiomyndigheter att utvärdera erfarenheter av förenings-sändningar i lokalradions regi, om försöksverksamheter med allemansradio upphör.

I motion 65 uttalas att ytterligare försök med allemansradio bör stimuleras och utvecklas. Endast härigenom kan, säger motionärerna, ett underlag erhållas, som gör det möjligt att förutsättningslöst och rättvisande jämföra olika modeller för radioverksamheten på lokal nivå. Motionärerna föreslår att riksdagen skall göra en framställning till regeringen om ytterligare försök med allemansradio inom lokalradion.

Frågan om allemansradion var uppe till debatt två gånger under den gångna vårriksdagen. Socialdemokraterna argumenterade i dessa sammanhang för en förlängd försöksverksamhet för att få ett bättre beslutsunderlag för riksdagens beslut om den lokala radioverksamheten. Socialdemokraternas uppfattning skilde sig från de övriga partiernas i utskottet vad gäller främst verksamhetens omfattning. Reservationsvis framförde vi att det fanns behov av en utbyggd allemansradioverksamhet och att försöken med allemansradio borde genomföras på ytterligare några orter samt att den pågående försöksverksamheten i Ljusdal och Ängelholm borde förlängas.

I debatten i våras framgick att centerpartiet hade uppfattningen att föreningsradion ännu ej funnit sina definitiva former. Karl-Eric Norrby sade då bl. a. att det var viktigt att den fortsatta utbyggnaden kan ske i planerade former och med viljan att ta till vara de olika erfarenheter som verksamheten med närradio och allemansradio inneburit. Han framhöll i en kommentar till den socialdemokratiska reservationen angående allemansradion att han som ordförande i närradiokommittén var angelägen att försöken med allemansradio fortsätter så att man i enlighet med direktiven fortlöpande kan utvärdera denna verksamhet.

Även Jan-Erik Wikström gav i sin närradioproposition i våras uttryck för att det är värdefullt att verksamheten med allemansradio kan fortsätta ännu någon tid, dock med den preciseringen att det borde ske på gällande villkor. Även han menade att det därigenom skulle bli möjligt att göra jämförelser mellan närradion och allemansradion. Han framhöll att den av honom

föreslagna närradionämnden i sin utvärdering borde redovisa erfarenheterna av allemansradions speciella sändningar.

I sak torde vi vara ganska överens om att allemansradion har ett stort värde och att det är angeläget att denna typ av försöksverksamhet med lokala radiosändningar kan få fortsätta. Det är beklagligt att enighet nu inte kunnat nås i utskottet om att föreslå riksdagen att ge regeringen detta till känna.

Socialdemokraterna har därför i en reservation framfört sin mening att en förlängning och om möjligt en utvidgning av försöksverksamheten med allemansradio bör genomföras. Därmed kan förutsättningslösa och rättvisande jämförelser göras mellan olika modeller för radioverksamhet på det lokala planet.

Vi skall med särskilt intresse följa hur vänsterpartiet kommunisterna ställer sig till denna reservation. I sak är ju även detta parti en tillskyndare av en fortsatt försöksverksamhet med allemansradio i lokalradions regi och borde därför kunna medverka till att riksdagen gör denna meningsyttning.

Herr talman! Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 5 under moment 8 i utskottets hemställan och i övrigt bifall till utskottets hemställan i momenten 1-7.

Anf. 114 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först klargöra att mitt inlägg kommer att röra sig om den del i betänkandet som gäller allemansradion. Därmed yrkar jag också bifall till den socialdemokratiska reservationen nr 5.

Det är frestande att börja detta anförande liksom Jan-Erik Wikström började sitt anförande här i kammaren i tisdags: "Av detta ärende kan man lära mycket." Eller som Eva Hjelmström i samma debatt sade: "Nog har turerna varit många." Och så fortsatte hon med att två partier hade varit konsekventa – och i det fallet åberopade hon moderaterna och vpk.

Men hur är det med konsekvensen från vpk i detta ärende? När vi den 2 juni i år hade allemansradion uppe till behandling här i kammaren, stödde vpk vår reservation. Men när man nu själv har en plats i utskottet, då är allemansradion värd endast ett yttrande från vpk. Här måste ett missförstånd ha förelegat.

Som jag vid tidigare tillfällen sagt vid behandling här i kammaren av frågan om allemansradion har jag mycket positiv erfarenhet av det försök som pågår i Ljusdal, ett försök som var en beställning av riksdagen. Vi skall också komma ihåg att denna försöksverksamhet ju kom till stånd med anledning av att riksdagen under våren 1980 begärde att alternativ till den pågående närradioverksamheten skulle utvecklas inom LRAB.

Men allemansradioförsöken har bara förekommit inom två geografiska områden och under betydligt kortare tid än närradion. Därför borde det vara rimligt att kammaren anslöt sig till vad man säger i den socialdemokratiska reservationen om behov av en utbyggnad och att försöken med allemansradio borde genomföras på ytterligare orter samt att den pågående försöksverksamheten borde förlängas.

Fredagen den
17 december 1982

*Vissa närradio-
frågor*

Ett av våra starka argument för allemansradion är att den bekostas genom licensmedel, varför den enskilde kan utnyttja den helt gratis. För glesbygdsbefolkningen har allemansradion många fördelar, bl. a. att den når ut till alla kommuninvånare.

Lyssnarsiffrorna för Ljusdal ligger på 38 % mot närradions 15 % vid samma tid.

Nu säger utskottet "att försöksverksamheten med allemansradion ges möjligheter att fortsätta". Det vore intressant att få en liten precisering av vad som menas. Vad menar man när man enbart säger att den ges möjlighet att fortsätta?

Herr talman! Från en utredning om försöket i Ljusdal, som gjorts av Lowe Hedman vid Uppsala universitet på uppdrag av LRAB, "Lokal närradio eller nära lokalradio", finns mycket intressant att ta del av, som jag skulle vilja ta upp, men tiden tillåter det inte. Några saker måste jag dock ändå få poängtera.

Man säger i rapporten att verksamheten i Ljusdal är väl etablerad och inarbetad. Farhågor om att intresset skulle dala efter en intensiv, uppmärksam inledningsperiod har inte besannats.

Tillströmningen av föreningar och enskilda som gör program på eget initiativ är regelbunden och stabil. Under hela försöksperioden har ständigt helt nya programmakare kommit till. Kvinnornas medverkan som programmakare har ökat kraftigt, och könsfördelningen är nästan jämn.

I de enskilda programmen dominerar ämnesområdet kultur ganska eftertryckligt – mer än 50 %.

Alltså, herr talman: Kommuninvånarna i Ljusdal har blivit ett med allemansradion. Jag vet att man av rädsla för att verksamheten skulle upphöra den sista februari nu låter listor cirkulera för allemansradions bevarande och utvecklande.

Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 77 för reservation 1 av Britt Mogård m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (lagförslaget)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 2 av Britt Mogård m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 4 (permanentning av närradioverksamheten)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 3 av Britt Mogård m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (utbyggnaden av närradion)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 4 av Britt Mogård m. fl., bifölls genom votering med uppresning.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

Mom. 8 (allemanradio)

Reservation 5 av Ing-Marie Hansson m. fl. bifölls med 159 röster mot 142 för utskottets hemställan. 19 ledamöter avstod från att rösta.

*Slopande av övre
åldersgräns för
offentliga uppdrag*

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

21 § Slopande av övre åldersgräns för offentliga uppdrag

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:17 om vissa frågor rörande den statliga förvaltningen, m. m.

Anf. 115 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Folkpartiet har till detta betänkande fogat en reservation om slopande av övre åldersgräns för offentliga uppdrag. Utskottets majoritet anser att i regeringskansliet påbörjad prövning av frågan bör avvaktas. Enligt folkpartiets uppfattning är frågeställningen så klar, att riksdagen nu bör kunna ta ställning till principfrågan. Motiveringen finns i motionen 374 och i vår reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 116 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Skiljelinjen mellan utskottsmajoritetens skrivning och folkpartireservationen är så hårfin att den inte kan beskrivas, även om jag hade lång tid på mig. Vad som här har sagts innebär att folkpartiet vill skriva till regeringen, medan vi konstaterar att det hela redan är under arbete i regeringskansliet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 4

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Lars Ernestam, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

22 § Föredrags

Utrikesutskottets betänkande

1982/83:13 Ändring av EFTA-konventionen (prop. 1982/83:71)

Utskottets hemställan bifölls.

23 § Kvittningsrätt mellan förvärvskällor vid beräkning av pensionsgrundande inkomst

Föredrags socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:10 om effektivare regler för debitering och uppbörd av arbetsgivaravgifter (prop. 1982/83:60).

Anf. 117 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få rekommendera kammarens ledamöter att ta del av den utförliga argumentationen i motion 1981/82:736. Jag är övertygad om att de som gör det kommer att instämma i mitt yrkande om bifall till den till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10 fogade reservationen, som innebär bifall till denna förträffliga motion.

Anf. 118 NILS-OLOF GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till det utomordentliga budskap som finns i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 10, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Överläggningen var härmed avslutad.

Möm. 1-6

Utskottets hemställan bifölls.

Möm. 7

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservationen av Nils Carlshamre m. fl., bifölls med acklamation.

24 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Undertecknad anhåller om befrielse från uppdraget som ersättare för riksdagsledamot fr. o. m. den 1 januari 1983.

Stockholm den 17 december 1982

Bosse Ringholm

Kammaren biföll denna anhållan.

25 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse

1982/83:80 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

26 § Anmäldes och bordlades

Motion

1982/83:145 av *Kerstin Göthberg m. fl.*

Tjänstekonstruktionen för studie- och yrkesorientering i grundskolan och gymnasieskolan (prop. 1982/83:69)

27 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1982/83:16 Lag om skattereduktion för fackföreningsavgift (prop. 1982/83:50 delvis) (förnyad behandling)

28 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 17 december

1982/83:54 av *Lena Öhrsvik* (s) till industriministern om cementtillverkningen i Sverige:

Cementa AB planerar att lägga ner cementtillverkningen i Degerhamn på södra Öland.

De anställda motsätter sig detta och föreslår själva alternativa lösningar. Hela bygden stöder dem helhjärtat i deras försök att rädda fabriken. Produktionen i cementfabriken i Degerhamn går nämligen med vinst och man har mycket fin kvalitet på produkterna.

Man kommer då självfallet in på frågan om vem som skall bestämma över utvecklingen och bygdens framtid.

När monopolsituationen beträffande cementtillverkning uppstod 1974 träffades ett avtal mellan staten och Cementa AB om de inbördes relationerna främst beträffande prissättning, men också om strukturfrågor och organisation. Staten är delägare och har representation i styrelsen.

Med anledning av företagets planer vill jag ställa följande frågor till industriministern:

Hur har det statliga inflytandet fungerat?

Finns det anledning att överväga andra former för samhällets medverkan i och ansvar för byggnadsmaterialproduktionen?

Hur bedömer industriministern de samhällsekonomiska konsekvenserna av en nedläggning av cementfabriken i Degerhamn?

Är industriministern beredd att medverka till att försäljning kan ske om nuvarande ägare inte vill driva fabriken vidare?

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Meddelande om
interpellationer*

Vill industriministern medverka till att en översyn sker beträffande vårt lands långsiktiga behov av cement och andra byggnadsmaterial, exportmöjligheter och utvecklingsmöjligheter?

1982/83:55 av *Joakim Ollén* (m) till kommunikations- och försvarsministern om planerna på fasta förbindelser över Öresund:

Frågan om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark är fortfarande olöst. Ändå har få byggprojekt utretts så grundligt och så många gånger som just detta. Under det sekel som frågan om en broförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn varit aktuell har mängder av initiativ, utredningar och förslag presenterats. Även en fast förbindelse mellan Helsingborg och Helsingör har diskuterats. Men ännu har alltså dessa ansträngningar inte lett fram till beslut.

Uppförandet av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn kan sägas vara ett av de få verkligt stora entreprenadprojekt i Sverige som det ur såväl företagsekonomisk som samhällsekonomisk synvinkel är klokt att snarast genomföra. Men än viktigare är naturligtvis den färdiga förbindelsens positiva effekter inte bara för Skåne utan även för Sverige i övrigt.

Lätt tillgängliga och säkra kommunikationsleder brukar i allmänhet anses vara något som är eftersträvansvärt. Rimligtvis borde denna strävan göra sig gällande även då det gäller att överbrygga ett sund. För näringslivet skulle den snabbare och säkrare överfarten, med direkt tillgänglighet, vara fördelaktig såväl med hänsyn till marknadsföring och lagerhållning som när det gäller tillgängligheten till fortsatta kommunikationer framför allt via Kastrup. Öresundsregionen skulle väsentligt stärkas i lokaliseringshänseende. Handeln inom den nordiska gemenskapen skulle härigenom kunna bli gynnad liksom de allmänna relationerna mellan de nordiska länderna. Förutsättningarna för ett ökat kulturellt utbyte liksom för ökade kontakter över huvud taget mellan befolkningen i de båda länderna skulle kunna stärkas genom förbättrade kommunikationer.

För Malmö, rikets tredje stad, skulle en broförbindelse, bl. a. av de skäl som här nämnts, ge väsentligt ökade möjligheter att komma ur den negativa utvecklingsspiral som staden präglats av under de senaste tio åren. Detta är ett riksintresse i sig.

Trafikutskottet avgav i november ett betänkande i vilket behandlas ett antal motioner rörande Öresundsförbindelsen. I utskottsbetänkandet framhålls att förbindelserna över Öresund i dag är "mindre tillfredsställande". Utskottets uttalande är inte någon överdrift. I betänkandet konstateras att "det framstår som synnerligen angeläget att frågorna om den framtida utformningen av Öresundsförbindelserna snarast får en tillfredsställande lösning". Utskottet nöjer sig emellertid med detta uttalande och avstår ifrån att hos regeringen framställa något särskilt krav. Orsakerna till det är att kommunikationsministern har givit en särskild utsedd utredare i uppdrag att uppdatera det omfattande beslutsunderlag som finns i frågan. Företags- och samhällsekonomiska beräkningar skall aktualiseras och överläggningar med

berörda kommuner och organisationer skall ske. Av utskottsbetänkandet framgår att arbetet beräknas vara avslutat under 1983.

Av erfarenhet vet vi att det emellertid inte räcker att man från svensk sida är beredd att sätta i gång ett brobygge. När frågan senast var nära en lösning, 1973, hade den svenska riksdagen godtagit 1973 års överenskommelse mellan den danska och den svenska regeringen. Frågan föll likväl beroende på att det danska folketinget inte i en då uppkommande regeringskris ville ratificera överenskommelsen. En ny överenskommelse förutsätter, naturligt nog, ett intresse även från dansk sida. Av betydelse i detta sammanhang är att man i den danska politiska debatten gjort en koppling mellan en fast förbindelse över Öresund och en fast förbindelse över Stora Bält.

Situationen är nu den att det även på dansk sida pågår ett uppdateringsarbete avseende kalkylerna för en bro över Stora Bält. Det arbetet beräknas kunna avslutas under våren. Från bl. a. ledande företrädare inom den danska fackföreningsrörelsen har vidare uttalanden gjorts som tyder på ett stort intresse från det hållet för ett Öresundsbro-projekt. Det förefaller mot denna bakgrund angeläget att snarast få till stånd en diskussion med den danska regeringen för att, i likhet med vad som framhålls i motion 1981/82:278, i ett sammanhang få ett beslut rörande såväl en fast förbindelse över Öresund som en bro över Stora Bält.

Vad beträffar uppförandet och finansieringen av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn finns en i stort sett färdig planering. Såväl finansieringen, byggandet som driften av förbindelsen är tänkt att åvila ett konsortium. Förbindelsen skall vara avgiftsfinansierad, och den enda statsfinansiella kostnad som kan komma i fråga är en eventuell garanti för finansieringen. Det utredningsarbete som på kommunikationsministerns initiativ nu sker bör kunna avslutas inom en mycket snar framtid. Inom Malmö kommuns drätselkontor har nyligen upprättats en kalkyl avseende de företagsekonomiska förutsättningarna för en Öresundsbro i KM-leden, som utvisar att även med en försiktig bedömning framstår det som troligt att en avgiftsfinansierad broförbindelse är klart företagsekonomiskt motiverad.

Med hänvisning till vad som här anförts hemställer jag att till chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vilka kontakter har tagits från svensk sida med den danska regeringen för att i det nu aktuella skedet få ett beslut rörande fasta förbindelser över Öresund?

2. Anser kommunikationsministern det vara möjligt att få en överenskommelse med den danska regeringen som innebär en samtidig lösning av frågorna om fasta förbindelser över Öresund resp. Stora Bält?

3. Inom vilken tidsram anser kommunikationsministern det vara möjligt att komma fram till ett beslut?

4. Delar kommunikationsministern de bedömningar som tidigare gjorts beträffande hur finansiering, uppförande och drift av en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn skall ordnas?

Fredagen den
17 december 1982

*Meddelande om
frågor*

29 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 17 december

1982/83:191 av *Knut Billing* (m) till bostadsministern om de kommunala subventionerna till hyreshus:

Kommunfullmäktige i Stockholm har beslutat ge Svenska Bostäder ett ränte- och amorteringsfritt lån, vilket medfört att företaget kunnat sänka sina hyror. Bruksvärdesystemet medför att andra företag i området, vilka inte erhåller några subventioner, måste anpassa sitt hyresuttag till Svenska Bostäders nya hyresnivå.

Anser bostadsministern att det är rimligt att bruksvärdesystemet leder till att kommunala subventioner påverkar hyresnivån också i det övriga fastighetsbeståndet?

1982/83:192 av *Marianne Karlsson* (c) till kommunikations- och försvarsministern om förbättrad vägs skyltning:

Skytningen utefter såväl riks- som länsvägar, utvisande avstånd till olika orter, har under senare år blivit bristfällig, sett ur bilisternas synpunkt. Numera anges nämligen i många fall endast den ort där vägen anses sluta, trots att vägar ju oftast går genom flera orter som kan vara mål för trafikanter, vilka därigenom kan få svårt att orientera sig.

En allsidig skyltning utefter våra vägar skulle även vara positiv därigenom att den skulle hindra att Ortsnamn faller bort ur det allmänna medvetandet.

Med hänsyn till dessa förhållanden vill jag fråga kommunikationsministern:

Avser kommunikationsministern att vidta några åtgärder för att förbättra skyltningen längs våra vägar?

1982/83:193 av *Bertil Måbrink* (vpk) till industriministern om planerade avskedanden vid Sandvik AB och SKF:

SKF har varslat omkring 430 anställda om avsked. Samtidigt har ett likadant varsel drabbat 650 anställda inom Sandvik AB. Med naturlig avgång kommer antalet avskedade vid Sandvik AB att bli ca 1 000 personer. Detta innebär stora svårigheter för de drabbade och deras familjer. Personalminskningarna sker i kommuner i ett län som redan är hårt drabbat av företagsnedläggelser och avskedanden.

Regeringen har tillsatt en kommission, specialstålkommissionen, för att se över strukturen inom den svenska specialstålindustrin. En viktig uppgift är, enligt industriministern, bl. a. att nämnda kommission också skall se vilka möjligheter ett ökat samarbete kan medföra när det gäller utvecklingsidan i den svenska specialstålindustrin. Industriministern har vidare sagt att

kommissionen har tillkommit för att inte fler anställda skall slås ut i arbetslöshet.

Mot bakgrund av industriministerns uttalande borde initiativ tas som stoppar de planerade avskedandena tills specialstålkommissionen framlagt sina definitiva förslag.

Jag vill fråga industriministern:

Har regeringen för avsikt att ta initiativ för att förhindra planerade avskedanden vid Sandvik AB och SKF i avvaktan på specialstålkommissionens förslag?

1982/83:194 av *Margaretha af Ugglas* (m) till jordbruksministern om åtgärder för att begränsa valfångsten:

Vid internationella valfångstkommitténs, IWC, årssammanträde 1982 fattades beslut om att under tre år successivt avveckla valfångsten med början 1982–1983 fram till 1985–1986, allt inom ramen för ett tioårigt kommersiellt fiskemotorium samt rekommendationer från 1972 års miljövärdskonferens och från FN:s generalförsamling.

Bakgrunden härtill är att fisketrycket på valar är så hårt att artens fortbestånd är i omedelbar fara. Valarna, som är utbredda över 70 % av jordens yta, är viktiga komponenter i världshavens marina ekosystem. De är även betydelsefulla fett- och proteinproducenter. Valarna utgör de högst utvecklade av de i haven levande livsformerna. Alla länder är delägare i den viktiga resurs som valarna utgör. Valarna exploateras genom ett hårt och hänsynslöst fiske av ett fåtal nationer.

Bland de länder som sagt att de inte bara tänker låta bli att följa IWC:s beslut om ett fiskemotorium utan också tänker fortsätta med den plågsamma fångst som harpunering av valar innebär är bl. a. Sovjetunionen, Chile, Japan men också våra nordiska grannländer Norge och Island.

Vilka åtgärder anser statsrådet är möjliga att vidta i syfte att understödja FN:s miljövärdskonferens och FN:s generalförsamlings rekommendation samt IWC:s beslut om humanare och begränsad valfångst?

Avser regeringen, inom ramen för det nordiska samarbetet eller på annat sätt, konsultera Norges och Islands regeringar för att söka åstadkomma lojalitet från dessa länders sida när det gäller att följa internationella rekommendationer i syfte att rädda valen från utrotning?

1982/83:195 av *Margaretha af Ugglas* (m) till utrikes- och handelsministern om ökat stöd till afghanska flyktingar:

I december 1979 marscherade Sovjetunionen in i Afghanistan. Kriget pågår fortfarande. Det folkliga motståndet i Afghanistan har inte brutits.

Rapporter från Afghanistan berättar om svåra lidanden för befolkningen. Bristen på livsmedel och läkemedel blir alltmer akut. Enligt uppgifter har krigföringen också inriktats på att förstöra landsbygdens livsmedelsförsörjning, dvs. förstöra förråd och växande gröda.

I Pakistan befinner sig mer än 2 miljoner afghanska flyktingar.

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Meddelande om
frågor*

1. Avser utrikesministern föreslå ett ökat svenskt stöd till de afghanska flyktingarna?

2. Är utrikesministern beredd att verka för att internationella hjälpsändningar till de nödlidande i Afghanistan blir möjliga?

1982/83:196 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Bengt Göransson om regionaliseringen av kulturverksamheten:

Den statliga kulturpolitiken som antogs av riksdagen 1974 bygger på en ökad regionalisering av kulturverksamheten. Institutioner med teater-, dans- och musikverksamhet, som får bidrag från kommuner och landsting, kan erhålla statsbidrag på grundval av ett antal grundbelopp, vilka fördelas av statens kulturråd.

Anser statsrådet att systemet med grundbelopp har medfört den ökade regionalisering som avsågs i riksdagsbeslutet 1974?

30 § Tidigareläggning av sammanträde

Anf. 119 TALMANNEN:

I 2 kap. 6 § riksdagsordningen stadgas att kallelse till sammanträde skall anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18.00 dagen före sammanträdet och minst 14 timmar i förväg. Om synnerliga skäl föreligger får kallelsen dock anslås senare. I sådant fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter medger det.

Vid slutet av gårdagens kvällsplenum uppsattes – på grundval av då föreliggande uppgifter om taletider – anslag med kallelse till arbetsplenum i dag kl. 19.30.

Det kan nu konstateras att ärendebehandlingen har gått snabbare än beräknat. Det finns därför inte någon anledning att dröja till kl. 19.30 med det slutliga ställningstagandet till skatteutskottets nu bordlagda betänkande 16 med anledning av återremiss av frågan om skattereduktion för fackföreningsavgift.

Jag föreslår att kallelse utfärdas till arbetsplenum kl. 18.15.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren medger att kallelse utfärdas till arbetsplenum kl. 18.15 i dag röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om inte mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja har kammaren avslagit förslaget om tidigareläggning av ifrågavarande sammanträde.

Kammaren beslöt med 288 röster mot 5 att kallelse skulle utfärdas till arbetsplenum kl. 18.15 i dag. 4 ledamöter avstod från att rösta.

31 § Kammaren åtskildes kl. 18.05.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 54

Fredagen den
17 december 1982

*Tidigare-
läggning av sam-
manträde*